

Integrirano upravljanje obalnim područjem u praksi

Kučan, Damjana

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Maritime Studies, Rijeka / Sveučilište u Rijeci, Pomorski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:187:176368>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-02**

Sveučilište u Rijeci, Pomorski fakultet
University of Rijeka, Faculty of Maritime Studies

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Maritime Studies - FMSRI Repository](#)

**SVEUČILIŠTE U RIJECI
POMORSKI FAKULTET**

DAMJANA KUČAN

**INTEGRIRANO UPRAVLJANJE OBALNIM PODRUČJEM U
PRAKSI**

DIPLOMSKI RAD

Rijeka, 2023.

**SVEUČILIŠTE U RIJECI
POMORSKI FAKULTET**

**INTEGRIRANO UPRAVLJANJE OBALNIM PODRUČJEM U
PRAKSI
INTEGRATED COASTAL ZONE MANAGEMET IN
PRACTICE**

DIPLOMSKI RAD

Kolegij: Upravljanje obalnim područjem

Mentor: prof. dr. sc. Mirano Hess

Studentica: Damjana Kučan

Studijski smjer: Nautika i tehnologija pomorskog prometa

JMBAG: 0112071933

Rijeka, svibanj 2023.

Studentica: Damjana Kučan

Studijski program: Nautika i tehnologija pomorskog prometa

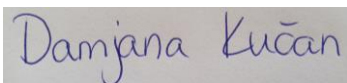
JMBAG: 0112071933

IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI DIPLOMSKOG RADA

Kojom izjavljujem da sam diplomski rad s naslovom INTEGRIRANO UPRAVLJANJE OBALNIM PODRUČJEM U PRAKSI izradio/la samostalno pod mentorstvom prof.dr. sc. Mirano Hess.

U radu sam primijenio/la metodologiju izrade stručnog/znanstvenog rada i koristio/la literaturu koja je navedena na kraju diplomskog rada. Tuđe spoznaje, stavove, zaključke, teorije i zakonitosti koje sam izravno ili parafrazirajući naveo/la u diplomskom radu na uobičajen, standardan način citirao/la sam i povezao/la s fusnotama i korištenim bibliografskim jedinicama, te nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Rad je pisan u duhu hrvatskoga jezika.

Studentica

Damjana Kučan

Studentica: Damjana Kučan

Studijski program: Nautika i tehnologija pomorskog prometa

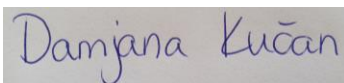
JMBAG: 0112071933

IZJAVA STUDENTA – AUTORA
O JAVNOJ OBJAVI OBRANJENOG DIPLOMSKOG RADA

Izjavljujem da kao student – autor diplomskog rada dozvoljavam Pomorskom fakultetu Sveučilišta u Rijeci da ga trajno javno objavi i besplatno učini dostupnim javnosti u cjelovitom tekstu u mrežnom digitalnom repozitoriju Pomorskog fakulteta.

U svrhu podržavanja otvorenog pristupa diplomskim radovima trajno objavljenim u javno dostupnom digitalnom repozitoriju Pomorskog fakulteta, ovom izjavom dajem neisključivo imovinsko pravo iskorištavanja bez sadržajnog, vremenskog i prostornog ograničenja mog diplomskog rada kao autorskog djela pod uvjetima *Creative Commons* licencije CC BY Imenovanje, prema opisu dostupnom na <http://creativecommons.org/licenses/>

Studentica

A rectangular box containing a handwritten signature in blue ink that reads "Damjana Kučan".

Damjana Kučan

SAŽETAK

Donošenjem zakona o potvrđivanju Protokola o Integriranom upravljanju obalnog područja, Hrvatska se obvezala da u svojem obalnom području objedini prostorno i gospodarsko planiranje i zaštitu okoliša, prirodne i kulturne baštine. Cilj upravljanja razvojem jest održivi prostorno-gospodarski rast unutar nosivoga kapaciteta ekosustava. Ovaj opći, odavno prihvaćeni, razvojni cilj u obalnim područjima ima posebnu težinu, jer rast na dodiru kopna i mora gotovo svuda izmiče kontroli, izaziva konflikte i preopterećuje ekosustave. U ovom radu su predstavljeni primjeri dobre prakse integriranog upravljanja obalnim područjem u svijetu, kao i plan upravljanja morskim okolišem i obalnim područjem Splitsko-dalmatinske županije.

Ključne riječi: obalno područje, integrirano upravljanje obalnim područjem, Centar za regionalne aktivnosti/program regionalnih aktivnosti

SUMMARY

By passing the law on the ratification of the Protocol on Integrated Management Coastal Area, Croatia undertook to unify spatial and economic planning and protection of the environment, natural and cultural heritage in its coastal area. The goal of development management is sustainable spatial economic growth within the carrying capacity of the ecosystem. This general, long-accepted, development goal in coastal areas has a special weight, because growth at the interface of land and sea almost everywhere gets out of control, causes conflicts and overloads ecosystems. This work presents examples of good practice of integrated coastal area management in the world, as well as the management plan for the marine environment and the coastal area of the Split-Dalmatia County.

Keywords: coastal area, Integrated Management Coastal Area, Priority Actions Programme/Regional Activity Centre

SADRŽAJ

SAŽETAK	II
SUMMARY	II
SADRŽAJ	III
1. UVOD	1
1.1. PROBLEM, PREDMET I OBJEKTI ISTRAŽIVANJA.....	1
1.2. RADNA HIPOTEZA	2
1.3. SVRHA I CILJEVI ISTRAŽIVANJA	2
1.4. ZNANSTVENE METODE	3
1.5. STRUKTURA RADA.....	3
2. OPĆENITO O INTEGRALNOM UPRAVLJANJU OBALNIM PODRUČJEM	4
3. PROCES INTEGRIRANOG UPRAVLJANJA OBALNIM PODRUČJEM	9
3.1. IDENTIFIKACIJA PROBELMA	10
3.2. PRIPREMA PLANA.....	10
3.3. FORMALNO USVAJANJE I FINANCIRANJE.....	12
3.4. PROVEDBA.....	13
3.5. PRAĆENJE I EVALUACIJA	13
3.6. MEHANIZMI ZA UKLJUČIVANJE U PROCES INTEGRIRANOG UPRAVLJANJA OBALNIM PODRUČJEM.....	14
4. POSTAVLJANJE SCENE: MEĐUNARODNA, REGIONALNA MORA I EU PRISTUP INTEGRIRANOG UPRAVLJANJA OBALNIM PODRUČJEM	17
4.1. MEĐUNARODNA POLITIKA	17
4.2. POLITIKA REGIONALNIH MORA	18
4.3. PRISTUPI EU INTEGRIRANOM UPRAVLJANJU OBALNIH PODRUČJA	19
4.3.1. <i>Okvirna direktiva o vodama</i>	20
4.3.2. <i>Europska strategija za IUOP</i>	21
4.3.3. <i>Strategija zaštite očuvanja morskog okoliša</i>	22
4.3.4. <i>Šesti EU akcijski program za okoliš</i>	22
4.3.5. <i>Integracija znanosti o moru u Europi</i>	23

4.3.6.	<i>Naučne lekcije iz Demonstracijskog programa EU za IUOP</i>	24
4.3.7.	<i>Osam načela najbolje prakse iz EU DP o IUOP</i>	31
4.3.8.	<i>Tematske studije demografskog programa EU</i>	33
4.3.9.	<i>Zaključci o pristupu IUOP u EU</i>	34
5.	NACIONALNI PRISTUPI INTEGRIRANOG UPRAVLJANJA OBALNIM PODRUČJEM	36
5.1.	INTEGRIRANO UPRAVLJANJE OBALNIM PODRUČJEM U UJEDINJENOM KRALJEVSTVU	36
5.2.	ZAKLJUČCI O INTEGRIRANOM UPRAVLJANJU OBALNOG PODRUČJA U UJEDINJENOM KRALJEVSTVU	39
5.3.	INTEGRIRANO UPRAVLJANJE OBALNIM PODRUČJEM U NORVEŠKOJ... 40	
5.4.	ZAKLJUČCI O INTEGRIRANOM UPRAVLJANJU OBALNOG PODRUČJA U NORVEŠKOJ.....	42
5.5.	INTEGRIRANO UPRAVLJANJE OBALNIM PODRUČJEM U AUSTRALIJI... 43	
5.6.	ZAKLJUČCI O INTEGRIRANOM UPRAVLJANJU OBALNOG PODRUČJA U AUSTRALIJI.....	46
5.7.	INTEGRIRANO UPRAVLJANJE OBALNIM PODRUČJEM U NOVOM ZELANDU	47
5.8.	ZAKLJUČCI O INTEGRIRANOM UPRAVLJANJU OBALNOG PODRUČJA U NOVOM ZELANDU	49
5.9.	ANALIZA STUDIJA SLUČAJA.....	50
6.	IZVJEŠĆE O RADU CENTRA ZA REGIONALNE AKTIVNOSTI PROGRAMA PRIORITETNIH AKCIJA U RAZDOBLJU OD 1. SIJEČNJA DO 31. PROSINCA 2022. GODINE	53
7.	GODIŠNJI PROGRAM RADA ZA 2023. GODINU CENTRA ZA REGIONALNE AKTIVNOSTI PROGRAMA PRIORITETNIH AKCIJA .56	
8.	PLAN UPRAVLJANJA MORSKIM OKOLIŠEM I OBALNIM PODRUČJEM SPLITSKO-DALMATINSKE ŽUPANIJE	58
8.1.	OBALNI PROFIL SPLITSKO-DALMATINSKE ŽUPANIJE.....	59
8.2.	DIJAGNOSTIČKA ANALIZA PO ODABRANIM PRIORITETIMA PROBLEMSKIM PODRUČJIMA	63
8.2.1.	<i>Analiza održivosti prostornog razvoja obalnog područja Splitsko-dalmatinske županije</i> 64	
8.2.2.	<i>Prioritetni izazovi u planiranju i upravljanju razvojem na pomorskom dobru Splitsko-dalmatinske županije</i>	66

8.2.3.	<i>Izazovi klimatskih promjena i varijabilnost u obalnom području Splitsko-dalmatinske županije.....</i>	<i>69</i>
8.2.4.	<i>Održivo upravljanje i zaštita krajobraza obalnog područja Splitsko-dalmatinske županije</i>	<i>72</i>
8.2.5.	<i>Degradacija i neracionalno korištenje ograničenih prirodnih resursa u obalnom području Splitsko-dalmatinske županije .....</i>	<i>74</i>
8.2.6.	<i>Koliko je uspješan, održiv i otporan trenutni razvojni model obalnog područja, te kako podići učinkovitost u realizaciji planova i postizanju deklariranih ciljeva razvoja obalnih područja Splitsko-dalmatinske županije .....</i>	<i>75</i>
8.3.	SAŽETAK SMJERNICA PO ODABRANIM PRIORITETIMA PROBLEMSKIM PODRUČJIMA.....	77
8.3.1.	<i>Kvalitetniji, održiviji i uspješniji prostorni razvoj obalnog područja.....</i>	<i>77</i>
8.3.2.	<i>Planiranje i upravljanje razvojem na pomorskom dobru .....</i>	<i>78</i>
8.3.3.	<i>Izazovi klimatskih promjena i varijabilnost u obalnom području.....</i>	<i>79</i>
8.3.4.	<i>Održivo upravljanje i zaštita krajobraza u obalnom području .....</i>	<i>79</i>
8.3.5.	<i>Sprječavanje onečišćenja i racionalno korištenje prirodnih resursa .....</i>	<i>80</i>
8.3.6.	<i>Upravljanje u smjeru održivijeg, uspješnijeg i otpornijeg razvojnog modela za obalno područje .....</i>	<i>80</i>
8.4.	AKCIJSKI PLAN ZA PROVEDBU, S RAZVOJNIM PROJEKTIMA ZA FINANCIRANJE U SLJEDEĆEM VIŠEGODIŠNJEM FINANCIJSKOM OKVIRU (2021.-2027. GODINE).....	81
9.	ZAKLJUČAK.....	84
	LITERATURA	86
	POPIS SLIKA.....	89
	KAZALO KRATICA.....	90
	POPIS TABLICA	92

1. UVOD

1.1. PROBLEM, PREDMET I OBJEKTI ISTRAŽIVANJA

U novije vrijeme, obalna područja sve su češće poplavljena uzrokovana ekstremnim vremenskim uvjetima, često praćenim kišama i olujama. Očekivani porast razine mora dodatno će pojačati te događaje, tako da će rizik od poplava, obalne erozije i gubitka nizinskih obala (kao što su riječne delte, lagune, niski otoci) stalno rasti. Zasljanjivanje podzemnih voda kao i tla predstavlja dodatne izazove za obalna područja. Očekivani porast temperature morske vode i zakiseljavanje utjecat će na morske ekosustave, počevši od promjene postojećeg režima, preko bio-geo-kemijskih parametara, do promjene vrsta riba, njihove brojnosti i pojave novih, alohtonih vrsta [14]. I konačno, Jadransko obalno područje, kao i veći dio Sredozemlja, gusto je urbanizirano. Postotak izgrađenosti u uskom obalnom pojasu znatno je veći od prosječnog državnog postotka u svim jadranskim državama. Međutim, taj razvoj samo se djelomično odnosi na stambene namjene. Velikim dijelom se odnosi na turizam koji je uglavnom sezonski duž obale, vezan uz plaže, ljeto i kupanje. Stoga se objekti namijenjeni turizmu nastoje što više približiti moru i tako se dugoročno bezbrižno izlažu rizicima od poplava i porasta razine mora. Zbog iznimne atraktivnosti obala za stanovanje i turizam, ali i druge djelatnosti, zaštita prirodnih resursa i staništa često zaostaje.

Kako bi se očuvali krhki obalni ekosustavi za buduće generacije i pomirilo očuvanje prirode s tako dinamičnim ljudskim aktivnostima, od sredine 1980-ih u Sredozemlju se provodi Integrirano upravljanje obalnim područjem (u daljnjem tekstu IUOP) [21]. Takvo upravljanje nastalo je kao odgovor na koncentraciju stanovništva i gospodarskih aktivnosti što bliže moru, s ciljem zaštite vrijednih staništa i krajolika, te pronalaska održivih rješenja za često problematičnog korištenja obalnog prostora i resursa. Klimatske promjene i njihovi učinci predstavljaju dodatne izazove za IUOP, gdje se poplave i šumski požari moraju uzeti u obzir vrlo pažljivo [13, 1].

Poseban naglasak je stavljen na organizacijske i zakonodavne strukture, političke i demonstracijske projekte Europske unije.

Na osnovi relevantnih činjenica o problematici znanstvenoga istraživanja može se definirati problem istraživanja: nedostatak edukacije kao i manjak inicijative kako ispravno provoditi integrirano upravljanje obalnim područjem prvenstveno u Hrvatskoj.

Relevantne spoznaje o problematici i problemu istraživanja predstavljaju znanstvenu podlogu za definiranje predmeta istraživanja: istražiti primjere dobre prakse IUOP u svijetu.

Problem i predmet istraživanja odnose se na sljedeće objekte istraživanja: integrirano upravljanje obalnim područjem u Ujedinjenom Kraljevstvu, Norveškoj, Australiji i Novom Zelandu, te u Hrvatskoj, konkretnije Splitsko-dalmatinskoj županiji.

1.2. RADNA HIPOTEZA

Sukladno bitnim odrednicama problema, predmeta i objekta istraživanja postavljena je hipoteza: IUOP je moguće izdignuti na listi prioriteta aktivnosti u obalnim državama, odnosno u područjima njihove regionalne i lokalne samouprave pažljivim donošenjem odluka, postavljanjem objektivnih i ostvarivih ciljeva, te detaljnim planiranjem aktivnosti u obalnom području.

1.3. SVRHA I CILJEVI ISTRAŽIVANJA

Svrha i ciljevi istraživanja u ovom diplomskom radu očituju se u sljedećem: ispitivanje integriranog upravljanja obalnim područjem s ciljem utvrđivanja najbolje prakse.

Kako bi se primjereno riješio postavljeni problem istraživanja, ostvario predmet istraživanja, dokazala postavljena hipoteza i postigli svrha i ciljevi istraživanja, u ovom je diplomskom radu primjenom znanstvenih metoda potrebno dati odgovore na brojna pitanja od kojih su najvažnija slijedeća:

1. Što je integrirano upravljanje obalnim područjem?
2. Kako je riješeno integrirano upravljanje obalnim područjem u svijetu?
3. Što je Centar za regionalne aktivnosti?
4. Kako je riješeno integrirano upravljanje obalnim područjem u Splitsko-dalmatinskoj županiji?
5. Što je Akcijski plan?

1.4. ZNANSTVENE METODE

U istraživanju teme ovoga rada korištene su u odgovarajućim kombinacijama sljedeće znanstvene metode: metoda deskripcije, metoda analize i sinteze, metoda indukcije i dedukcije, statistička metoda.

1.5. STRUKTURA RADA

Ovaj rad prezentiran je u 8 međusobno povezanih poglavlja u cilju istraživanja zajedničke tematske cjeline.

Prvo poglavlje Uvod sadrži predmet i cilj istraživanje, primjerene metode, strukturu rada, kao i osnovnu hipotezu rada. U drugom poglavlju sa naslovom Proces integriranog upravljanja obalnim područjem analizirane su faze koje su dio tipičnog ciklusa projekta. Naslov trećeg dijela rada je postavljanje scene: međunarodna, regionalna mora i EU pristup integriranog upravljanja obalnim područjem. Četvrto poglavlje, sa naslovom Nacionalni pristupi integriranog upravljanja obalnim područjem sadrži primjere dobre prakse u Ujedinjenom Kraljevstvu, Norveškoj, Novom Zelandu, te Australiji. Peto i šesto poglavlje govore o Centru za regionalne aktivnosti Programa prioritetnih akcija, te su ondje navedeni godišnji planovi i izvješće Centra. Sedmo poglavlje, Plan upravljanja morskim okolišem i obalnim područjem Splitsko-dalmatinske županije, gdje se nalazi obalni profil županije, te sadrži dijagnostičku analizu po odabranim prioritetnim područjima. Osmo poglavlje, Zaključak, obuhvaća sažetke svakog pojedinog dijela ovoga rada.

2. OPĆENITO O INTEGRALNOM UPRAVLJANJU OBALNIM PODRUČJEM

Na globalnoj razini, obale čine 20% Zemljine površine, ali u njima živi značajan dio cjelokupne ljudske populacije (otprilike 50% ljudske populacije živi unutar 200 km od obale (UN, 2002.)). Obalni ekosustavi vrlo su produktivni i sadrže visoke biološke raznolikosti, bogate riblje resurse i značajne minerale morskog dna. Obale također podržavaju raznoliku lepezu srodnih industrija (kao što su npr. ribarstvo i akvakultura, turizam, pomorstvo, industrija nafte i plina), koje osiguravaju ogromnu ekonomsku produktivnost.

Međutim, zajednički zahtjevi koje gusto naseljena obalna područja nameću ograničenim obalnim sustavima i resursima. Na primjer, na globalnoj razini, 48% ribljih zaliha u potpunosti je iskorišteno, dok je 28% iscrpljeno, prekomjerno iskorišteno ili se oporavlja (FAO, 2001.). Na kvalitetu vode utječu onečišćenja s brodova (engl. The Joint Group of Experts on the Scientific Aspects of Marine Environmental Protection, GESAMP, 2001.) i onečišćenja iz kopnenih izvora (npr. intenziviranje poljoprivrednih praksi pridonosi utjecaju opterećenja hranjivim tvarima i eutrofikaciji ušća i zaljeva) [7]. Fosilna goriva nastavljaju pogoršavati klimatske promjene s ozbiljnim posljedicama za obalne ekosustave i obalne stanovnike.

Obalno područje Jadrana odlikuje visokim stupnjem biološke raznolikosti, što uključuje endemske vrste, posebno osjetljive ekosustave i staništa. Također, obalno je područje, područje od snažne aktivnosti na kojemu se isprepleću biološki, društveni, fizički, kulturni i gospodarski procesi.

Prema posljednjem popisu stanovnika Republike Hrvatske iz 2021. godine kojeg je izdao Državni zavod za statistiku, u obalnom području živi 1.298.522 stanovnika, što je u postocima 33,54% stanovništva Hrvatske od ukupnog broja stanovništva [6].

Područje	Ukupan broj stanovnika
Istarska županija	195 237
Primorsko goranska županija	265 419
Ličko senjska županija	42 748
Zadarska županija	159 766
Šibensko kninska županija	96 381

Splitsko-dalmatinska županija	423 407
Dubrovačko neretvanska županija	115 564
Obalno područje	1 298 522

Tablica 1 Broj stalnih stanovnika obalnog područja, po županijama

Izvor: autor

Što se tiče urbanizacije i širenja naselja, javlja se nepovoljna demografska slika u kojoj dominira mehanički priliv sa povećanim udjelom povremenog stanovništva u obalnom području, a razvija se i takozvani sezonski karakter života. To znači da je više stanovnika ljeti nego zimi. Takav proces opterećuje javne službe, kao i ostale usluge koje moraju razviti kapacitete za ljetne mjesec, a to otežava poslovanje javnog sektora tijekom cijele sezone. Masovna građevinska područja su u odnosu na planirane, kao i na postojeći broj stanovnika, te postoji masovna gradnja novih zgrada i naselja bez komunalne i druge infrastrukture. Naselja nerijetko odlikuje neuređenosti i nedostatku javnih prostora, te nedostatku urbanih obilježja naselja, kao i sadržaja u naseljima. Također, veliki je problem neravnopravnosti razvoja energetske, prometne, komunalne i druge infrastrukture [11]. Ugrožavanje kvalitete života, otežano odvijanje prometa i mogućnost zagađenja okoliša, predstavlja širenje naselja vez dozvoljenih zemljišnih i planskih priprema, uz skupu infrastrukturu. Oko 24% nenaseljenih i napuštenih stanova u jadranskim županijama stoje neiskorišteni. Neplanska gradnja zgrada narušava krajobraznu vrijednost, ali također ima i snažan utjecaj na proširenje građevinskih područja.

Masovni dolazak turista u svega nekoliko mjeseci godišnje (posebice ljeti), dovodi do izrazito negativnog utjecaja turizma. Neiskorišteni, kao i devastirani bivši vojni kompleksi na obali u maloj mjeri su dovedeni za potrebe turizma.

Postojeća obalna industrija, neregulirana odlagališta krutog otpada, kao i nepostojeći sustav odvodnje obalnih voda, te nerazvijena infrastruktura ubrzano betoniranje obalne crte glavna su obilježja obalnog područja.

Ribarstvo i marikultura u Hrvatskoj značajna je gospodarska grana koja ima značajan utjecaj na morski prostor, a posebice je vezana uz zahtjev za čistim morem radi uzgoja ili ulova morskih organizama. Degradacija kao i ugrožavanje morskih i obalnih resursa moguća je radi raznih aktivnosti na moru (kao što su ronjenje, otpad s plovila, sidrenje, nedozvoljeni

ribolov...), zbog nepostojanja odgovarajućih strategija korištenja morskog prostora kao i zbog neučinkovite kontrole.

Uništavanjem šuma (posebice tijekom ljetnih sezona dok traju šumski požari i zagađenja), ugrožavaju se staništa, povećava se opasnost od erozije tla, narušava se ekološka ravnoteža, te se devastira krajobraz.

Slika 1 Požar na Kornatima 2007. Godine

Izvor: <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/kornati-10-godina-od-tragedije-najcrnji-dan-hrvatskog-vatrogastva-ostao-je-misterij-a-roditelji-stradalih-uvjereni-su-da-drzava-zataskava-uzrok-6501559> (pristup: 14.05.2023.)

Slika 2 Prenapučenost gradova ljeti

Izvor: <https://lokalni.vecernji.hr/gradovi/kad-u-dubrovnik-u-e-sest-tisuca-ljudi-vrata-se-zatvaraju-724> (pristup: 02.05.2023.)

Ljudski utjecaji, zajedno sa globalnim klimatskim promjenama, vrše stalni pritisak na obalna okruženja [3]. Osim toga, sukobi interesa proizlaze iz potražnje za obalnim prostorom i resursima. IUOP ima za cilj smanjiti ili eliminirati takve probleme, što rezultira etičkim i ekonomskim prednostima. Etičke prednosti uključuju održivi razvoj, promicanje društvene

jednakosti i zaštitu tradicionalnog korištenja obalnih resursa. Ekonomske prednosti proizlaze iz integriranog pristupa upravljanja, koji može imati troškovne koristi u usporedbi sa upravljanjem za zasebne sektore. Učinkovito planiranje budućnosti također donosi troškovne koristi. Na primjer, odluke koje se donose na obalnoj razini trebale bi uzeti u obzir dugoročne implikacije gdje bi se trošak provedbe mjera odgovora, kao što su sanacija u slučaju teške industrije, trebao nadoknaditi potencijalom gospodarskom dobrobiti.

IUOP zamišljeno je ranih 1970-ih godina kao upravljanje obalnim područjem (engl. Coastal Zone Management – CZM, kasnije u tekstu UOP). Koncept je ujedinjen u Americi 1972. godine, kad je donesen Akt UOP (Millemann, 1995.), kao pokušaj rješavanja rastućih antropogenih pritisaka na obalne resurse. Ovaj čin postavio je scenu za ono što je priznato kao prvi nacionalni UOP program, potaknuvši zemlje razvijenog svijeta da se zainteresiraju za kvalitetu i upravljanje svojim obalnim okolišem. Nakon toga, brojne zemlje samostalno rade na planovima upravljanja obalnim područjem, bez korištenja formalnog naziva; primjeri uključuju Australiju i Švedsku

U 1980-ima, izraz integrirano dodan je kad je postalo jasno da učinkovito upravljanje obalnim područjima zahtijeva međusektorski pristup [3]. Glavna razlika između IUOP i UOP, kao što je navedeno u Noordwijk smjernicama za upravljanje obalnim područjem (World Bank, 1993.), je da prvi pokušava sveobuhvatniji pristup – uzimajući u obzir sve sektorske aktivnosti koje utječu na obalu i njezine resurse i koje se bave gospodarskim i društvenim pitanjima kao i okolišnim/ekološkim problemima (World Bank, 1993.).

Uključivanje IUOP kao jedne od glavnih preporuka Agende 21, na Konferenciji Ujedinjenih naroda o okolišu i razvoju (engl. United Nations Conference on Environment and Development - UNCED) – samit o Zemlji u Rio de Janeiru, 1992. dao je koncept i međunarodnu važnost i politički legitimitet.

Integrirano upravljanje obalnim područjem je ponavljajući, multidisciplinarni i dinamičan proces za promicanje održivog upravljanja obalnim područjima. Pokriva ciklus upravljanja, planiranja, donošenja odluka, prikupljanja informacija i praćenja provedbe. IUOP koristi informirano sudjelovanje i suradnju svih dionika za procjenu društvenih ciljeva u određenom obalnom području i za poduzimanje radnji prema ispunjavanju tih ciljeva. IUOP nastoji dugoročno uravnotežiti ekološke, društvene, gospodarske, rekreacijske i kulturne ciljeve, a sve unutar granica koje postavlja prirodna dinamika. “Integrirano” u IUOP se odnosi

na integraciju ciljeva i također interakciju mnogih instrumenata potrebnih za postizanje tih ciljeva [21, 23]. To znači integraciju svih relevantnih područja politike, sektora i razina uprave.

Glavna načela IUOP kako ih je definirala EU uključuje:

- Usvajanje širokog pogleda na međusobno povezane problem;
- Donošenje odluka na temelju dobrih podataka i informacija;
- Rad s prirodnim silama;
- Uključivanje svih dionika i svih relevantnih dijelova uprave;
- Korištenje niza instrumenata (npr. zakoni, informativne kampanje, dobrovoljni sporazumi, planovi, promicanje dobrih praksi, ekonomski instrumenti...) za upravljanje obalnim područjem.

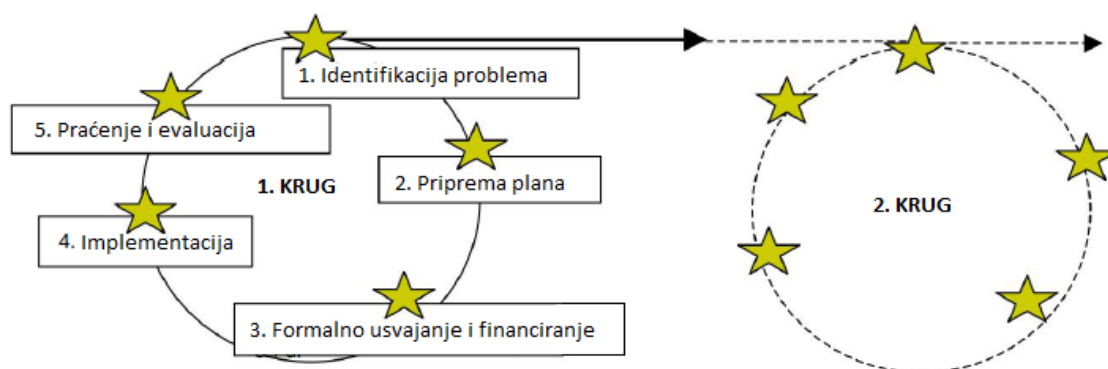
U okviru Mediteranskog akcijskog plana Programa za okoliš UN (UNEP/MAP), ugovorene stranke Barcelonske konvencije iz 2008. godine u Madridu, su potpisale Protokol o IUOP Sredozemlja. Protokol je stupio na snagu u ožujku 2011. godine. Republika Hrvatska ratificirala je Protokol 2012. godine donošenjem Zakona o potvrđivanju Protokola o integriranom upravljanju obalnim područjem Sredozemlja (NN, MU 8/12).

3. PROCES INTEGRIRANOG UPRAVLJANJA OBALNIM PODRUČJEM

Obale po prirodi nisu jedinstvene, što znači da su oblikovane različitim fizičkim, biološkim, ekonomskim, kulturnim i društvenim čimbenicima. Kao rezultat toga, ne postoji jedan standard za implementaciju IUOP rješenja. Međutim, općenito, provedba politike, projekta ili programa IUOP-a u regiji obično zahtjeva nekoliko iterativnih faza, koje čine dio tipičnog razvojnog ciklusa projekta ili politike [11]. Ove faze mogu se podijeliti u pet koraka kako je opisao Olsen et al., 1998:

1. Identifikacija problema
2. Priprema plana
3. Formalno usvajanje i financiranje
4. Implementacija
5. Praćenje i evaluacija

Zreli IUOP programi su oni programi koji su dovršili slijed ciklusa upravljanja obalnim područjem kako bi se postigla poboljšanja u scenarijima upravljanja obalnim područjima i konačno u integraciji upravljanja obalnog područjem između sektora. Ovaj proces prikazan je dijagramski na sljedećoj slici:

Slika 3 Faze provedbe IUOP-a u ponavljajućemu cikličkom pristupu

Izvor: Olsen et al., 1998

Ove etape su ponavljajuće i cikličke, a ne linearne, te se svaka etapa sastoji se od zadataka.

3.1. IDENTIFIKACIJA PROBELMA

Snage koje pokreću pokretanje procesa IUOP-a mogu proizaći iz brojnih utjecaja, uključujući odgovor na kriznu situaciju, odgovor na strategiju (npr. Strategiju Europske unije za IUOP) ili želju za proaktivnim upravljanjem. Međutim, zajednički nazivnik u svakom slučaju je potreba za rješavanje određenih obalnih problema. Dakle, prva faza procesa IUOP-a uključuje definiranje i procjenu pitanja koja se odnose na te probleme. To obično uključuje sveobuhvatnu procjenu trenutnog statusa fizičkog, društvenog i gospodarskog, upravljačkog i inženjerskog tkiva obalnog okoliša, spajajući informacije iz raznih izvora kako bi se proizveo obalni profil. Identificiraju se praznine u informacijama koje mogu rezultirati provođenjem posebnih istraživanja za dobivanje novih podataka. Doprinos znanosti IUOP-a važan je o ovoj fazi. Izvješće GESAMP-a o ovoj temi (1996.) opisuje bitan preduvjet za uspješno IUOP kao: *suradnja između menadžera i znanstvenika u svim fazama formuliranja politike upravljanja i programa, te u dizajnu, tumačenju, provođenju i primjeni istraživanja i praćenja*. Uključivanje zajednice i dionika također je važno u identifikaciji problema. Njihova aktivna uključenost u ranoj fazi pruža lokalno znanje, potiče podršku, dijalog i podiže svijest o programu. Ishod ove faze trebao bi donositeljima odluke pružiti jasan pregled prirode ljudskog i fizičkog obalnog okoliša, brzinu problema koje se treba riješiti i ograničenja suvremenog režima upravljanja [24, 25]. Ove informacije omogućuju donositeljima odluka da provedu kako IUOP može pokrenuti promjenu na bolje i krenuti prema fazi 2 [11].

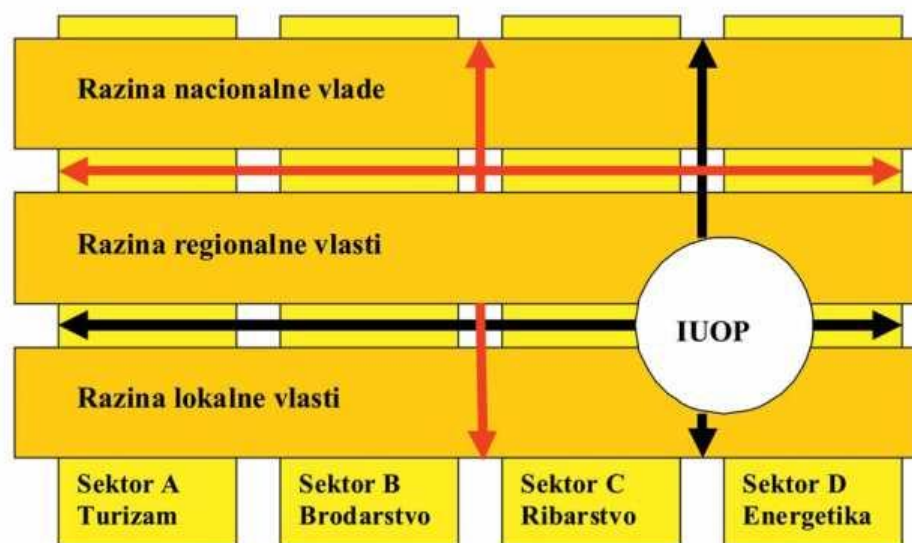
3.2. PRIPREMA PLANA

Ciljevi ove faze su:

- Ocrtati ciljeve programa IUOP – temeljna komponenta svakog programa je jasna izjava njegovih ciljeva. Ciljevi koje treba postići unutar programa IUOP mogu postati jasni nakon obalnog profila koji bi trebao otkriti razmjere obalnih problema i neučinkovitosti postojećih režima upravljanja. Ciljevi programa trebaju biti popraćeni vizijom kada i kako se ti ciljevi trebaju postići, uključujući planove za predložene institucionalne aranžmane i mehanizme financiranja.

- Definirati smjerove i razine integracije – postoji nekoliko vrsta integracije koje se mogu postići procesom IUOP. Izraz „vertikalna integracija“ (kroz razine) i

„horizontalna integracija“ (kroz sektore) obično se koriste za opisivanje dvije primarne vrste integracije koje se smatraju važnima za učinkovito IUOP. Druge vrste integracije uključuju međunarodnu integraciju, koja je osobito važna preko zajedničkih granica; integracija vladinih i nevladinih organizacija; te integracija znanosti i upravljanja. Različite opcije za institucionalnu reorganizaciju mogu omogućiti poboljšanu integraciju unutar unaprijed definiranih struktura kao što su vladina tijela. Birokracija i administracija mogu spriječiti usmjeravanje i napredak integracije u ovim vrstama organizacija, postoji još veći izazov za integraciju obalnih područja u procesu IUOP.

Slika 4 "Vertikalna integracija" i "horizontalna integracija" obično se koriste za opisivanje dviju primarnih vrsta integracije koje se smatraju važnima za učinkovito IUOP

Izvor: prilagođeno iz Fletcher, 2002.

Pristup „odozgo prema dolje“ nasuprot „odozdo prema gore – pristupi upravljanju obalnim područjem odozgo prema dolje imaju prednost jer osiguravaju da se stvari obave u skladu sa određenim vremenskim okvirima, a uključivanje stručnjaka promiče dobro donošenje odluka. Uključivanje zajednice u IUOP zahtjeva više vremena i truda nego pristup odozgo prema dolje. Međutim, uloga zajednica izravno je povezana s razinama uspješne provedbe inicijativa upravljanja obalnim područjem (Cicin-Sain & Knecht, 1998.). Stoga je uključivanje ključnih agencija i dionika ključni element za najbolju praksu u IUOP. Kao rezultat toga, mora se uzeti u obzir uključenost u proces donošenja odluka [2].

Potrebno je institucionalizirati IUOP kako bi se:

- Održali napori IUOP
- Ojačala integracija i koordinacija
- Pojednostavili proračuni i ljudski resursi

Ova faza pripreme plana uključuje definiranje uloga institucija koje će sudjelovati u procesu IUOP na svim razinama – na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj. Potrebno je precizirati odnose među institucijama i uspostavili strukture za pojačanu integraciju među njima. Ovi dogovori mogu biti pravni ili neki drugi. Uvođenje radikalnih institucionalnih promjena često je manje favorizirano od postupnog uvođenja mehanizma za jačanje institucionalne komunikacije i integriranog odlučivanja.

3.3. FORMALNO USVAJANJE I FINANCIRANJE

Financiranje inicijativa IUOP-a obično se odvija postupno, često uključujući imenovanje obalnih upravitelja na određeno vrijeme. Potencijalne koristi koje se mogu dobiti od projektnog pristupa IUOP-a često su zasjenjene potrebom da se osigura više financiranja kako bi se osigurao nastavak procesa IUOP projekta. Stoga obalni službenik često može potrošiti više vremena na pisanje prijedloga nego na uključivanje u konkretne inicijative za podršku programima IUOP [13, 16]. U mnogim slučajevima nije moguće osigurati dodatna sredstva zbog nedostatka raspoloživih sredstava. Pristup „zaustavi-pokreni“ projektima upravljanja obalnim područjem može stvoriti nepovjerenje među dionicima i ugroziti održivost budućih projekata, osobito tako gdje je sudjelovanje javnosti važan dio procesa IUOP. Kao rezultat toga, važno je dobiti podršku na visokoj razini za programe IUOP-a kako bi se osiguralo da će financiranje biti održivo.

IUOP može se financirati iz fondova središnje države, bilo dodjelom nove proračunske kategorije, bilo optimiziranjem proračunskih izdvajanja i ljudskih resursa institucije koje sudjeluju. Decentralizacija sredstava prema lokalnim vlastima može se osigurati sudjelovanje lokalnih vlasti u procesu IUOP. Alternativna strategija je pružiti lokalnim vlastima veću autonomiju dajući im mogućnost generiranja određenih sredstava kroz poreze i druge prihode.

3.4. PROVEDBA

Programi IUOP-a mogu se provoditi na brojnim razinama uključujući nacionalnu, regionalnu i lokalnu razinu. Razinu implementacije treba odabrati prema geografskom opsegu problema kojima se upravlja. Nacionalni programi osiguravaju postojanje plana za cijelu obalu. Oni također mogu identificirati žarišta gdje obalna pitanja zahtijevaju razvoj i provedbu specifičnih planova IUOP-a. Regionalni programi prikladni su za dijelove obale sa zajedničkim obalnim problemima i osobinama (npr. ruralne obale). Lokalni programi IUOP-a prikladni su tamo gdje postoje određeni problemi unutar jasno utvrđenog geografskog područja [7, 5]. Ne postoje ograničenja u pogledu broja programa koji se mogu implementirati na određenoj razini u bilo kojoj zemlji. Međutim, važno je osigurati kompatibilnost između programa na različitim razinama i osigurati dostupnost dovoljnih resursa za provedbu učinkovitih planova.

3.5. PRAĆENJE I EVALUACIJA

Završna faza IUOP uključuje praćenje i evaluaciju programa nakon što se provede. Uspjeh programa IUOP-a može se ocijeniti prema: evaluaciji učinka, evaluaciji sposobnosti upravljanja i evaluaciji ishoda. Pokazatelji koji se koriste za praćenje i procjenu učinka inicijative IUOP mogu se definirati kao ekološki, socio-ekonomski i upravljački pokazatelji. Do danas, veliki dio naglaska na razvoju pokazatelja i njihovoj primjeni bio je usmjeren na pokazatelje okoliša, koji obično opisuju fizičko ili biološko stanje obalnog okoliša. Socioekonomski pokazatelji su razvijeni, ali su češći na lokalnoj nego na nacionalnoj razini. Korištenje pokazatelja upravljanja za ispitivanje učinka IUOP-a još je uvijek u početnim fazama razvoja.

Postoji potreba za formalnim sustavima izvješćivanja koji bi omogućili uključivanje pokazatelja na različitim razinama (nacionalnim i lokalnim) i lokalitetima u nacionalne postupke izvješćivanja kako bi se olakšala usporedba među državama. Naglasak na procjeni pokazatelja koji je povezan s učinkom i ishodima potrebno je implementirati unutar inicijative IUOP, a to posebno vrijedi za pokazatelje upravljanja. Indikatore treba smatrati integriranom komponentom svakog programa IUOP i treba ih uključiti od početka i procjenjivati tijekom ciklusa IUOP.

Europska radna skupina za pokazatelje i podatke radila je na nizu pokazatelja obalne održivosti i napretka. Pokazatelji održivosti su složeni jer uzimaju u obzir socijalne, ekološke i ekonomske kriterije:

- Ograničiti daljnji razvoj neuređene obale
- Zaštititi, unaprijediti i slaviti prirodnu i kulturnu raznolikost
- Promicati i podržati dinamičko i održivo obalno gospodarstvo
- Smanjiti socijalnu isključenost u obalnim zajednicama
- Mudro koristiti prirodne resurse
- Osigurati odgovarajuću i ekološko odgovornu zaštitu obale

Pokazatelji napretka informiraju nas o tome koliko je daleko implementirano IUOP. Indikatori napretka EU-a koriste postupnu metodologiju za prelazak iz situacije u kojoj nema aktivnosti IUOP-a u situaciju u kojoj je proces IUOP-a u potpunosti proveden.

Nedostatak dosljednih osnovnih skupova podataka otežava primjenu pokazatelja za mjerenje učinkovitosti IUOP-a. Mjerenje uspjeha politika IUOP-a zahtijeva utvrđenu osnovu na temelju koje se može obilježiti napredak, uključujući fizičke, socijalne, biološke i ekonomske podatke i informacije. Postoji potreba za dogovorom o zajedničkim metodama prikupljanja statistike i zajedničkoj definiciji obalnog područja diljem Europe kako bi se omogućile značajne usporedbe. U pregledu napretka razvoja IUOP-a u europskim zemljama, studijski tim je istaknuo ozbiljne poteškoće u procjeni napretka u IUOP-a prema šest unaprijed definiranih indikatora zbog nepostojanja pouzdanih osnovnih podataka.

3.6. MEHANIZMI ZA UKLJUČIVANJE U PROCES INTEGRIRANOG UPRAVLJANJA OBALNIM PODRUČJEM

Dostupan je širok raspon mehanizama za promicanje uključivanja javnosti u IUOP-a. Važnost uključivanja javnosti podupire svaku fazu procesa IUOP. Sudjelovanje s relevantnim dionicima tema je koja se prožima u svakoj fazi iterativnog ciklusa razvoja politike. Najčešće metode uključivanja u proces IUOP-a mogu se podijeliti na sudjelovanje javnosti, rješavanje i upravljanje sukobima, te izgradnju konsenzusa.

Sudjelovanje javnosti - temeljni je aspekt IUOP-a. Ovaj proces daje javnosti priliku da iznese svoja stajališta prije nego što vlada usvoji politiku. Sudjelovanje javnosti razlikuje se od

javnog savjetovanja. Javno savjetovanje je ograničenije oblik sudjelovanja gdje se zajednicama nudi izbor opcija bez obzira na mogućnosti izravnog utjecaja na razvoj politike. Prilike za sudjelovanje javnosti pruža se na više razina za izravnu i neizravnu komunikaciju javnosti. Na nacionalnoj razini, nacionalna tijela trebala bi usvojiti pristup otvorenih vrata, uz spremnost da se sastanu s predstavnicima svih upravitelja obalnim područjem i drugim interesnim skupinama, uključujući privatni sektor [14, 16]. Na regionalnoj ili lokalnoj razini, uključivanje javnosti je uglavnom kroz proces planiranja, gdje planeri traže široko rasprostranjeno savjetovanje i uključivanje u proces pripreme plana.

Prednosti participativnog upravljanja obalnim resursima su sljedeće:

- Aktivno sudjelovanje cijele zajednice može dovesti do snažnijeg opredjeljenja za poštivanje strategija upravljanja za održivo korištenje obalnih resursa;
- Potencijal za povećanje pravednosti može povećati legitimnost propisa u očima dionika;
- Sudioničko upravljanje može dovesti do povećanja svijesti o pitanjima održivosti među dionicima;
- Troškovna učinkovitost: dio tereta prikupljanja informacija, rutinskog upravljanja, provedbe i planiranja može se prebaciti sa središnje vlade;
- Lokalno znanje i postojeće veze mogu se učinkovitije koristiti;
- Izravna uključenost svih dionika u širokom dijelu zajednice osigurava da odluke bolje održavaju lokalne, ekonomske, društvene i ekološke uvjete.

Nedostaci povećanog sudjelovanja u upravljanju obalnim resursima:

- Pristup ili ulaganja mogu biti uskraćeni poduzetnijim ili ekonomski učinkovitijim vanjskim interesima;
- Ekonomija razmjera se možda neće postići;
- Upravljanje može biti pod utjecajem političkih hitova ili predrasuda;
- To može biti manje izvedivo u otvorenim raznolikim društvima u urbanim područjima nego u manjim, prepoznatljivim zajednicama u perifernim područjima;
- Određeni interesi poput velikog ribarstva, teške industrije i eksploatacije minerala neće uvidjeti nikakvu korist za sebe u ovom pristupu i možda neće sudjelovati ili se aktivno opirati takvim inicijativama.

Sudioničko upravljanje potencijalno pruža učinkovitu i demokratsku metodu rješavanja glavnih ciljeva IUOP-a. Veća uključenost uključenih strana trebala bi poboljšati održivost i učinkovitiju usklađenost s propisima. Međutim, problemi se mogu pojaviti tamo gdje zajednice mogu djelovati kako bi izvukle koristi na štetu interesa društva u cjelini.

Izgradnja konsenzusa opisana je kao: „proces koji vodi do sporazuma (ili sinteze) koji se postiže identificiranjem interesa svih zainteresiranih strana i zatim izgradnjom integrativnog rješenja“ (CDR Associates, 1986.). Središnji cilj izgradnje konsenzusa je uključivanje dionika u projekt ili dizajn politike, budući da nedostatak uključenosti grupa dionika u dizajn projekta može dovesti do sukoba. Metode konsenzusa generiraju vlasništvo nad projektom/politikom koja se na kraju razvija. Moglo bi se reći da su metode sudjelovanja javnosti više orijentirane na rezultate, dok su metode izgradnje konsenzusa više orijentirane na proces.

4. POSTAVLJANJE SCENE: MEĐUNARODNA, REGIONALNA MORA I EU PRISTUP INTEGRIRANOG UPRAVLJANJA OBALNIM PODRUČJEM

4.1. MEĐUNARODNA POLITIKA

Postoji niz međunarodnih konvencija koje su od značaja za obalno područje. Te konvencije bave se pitanjima kao što su bioraznolikost, onečišćenje mora, pomorska sigurnost i ribolov. O uključivanju IUOP-a kao jedne od glavnih preporuka Agende 21, na samitu Ujedinjenih naroda o Zemlji u Rio de Janeiru (UNCED, 1992.) već se govorilo u dijelu 1.4.

Ostale međunarodne konvencije koje su od značaja su:

- Konvencija Ujedinjenih naroda o pravu mora (engl. United Nations Convention on Law of the Sea, UNCLOS), 1982.
- Međunarodna konvencija o sprječavanju onečišćenja s brodova (engl. International Convention for the Prevention of Pollution from Ships, MARPOL), 1978.
- Organizacija za hranu i poljoprivredu Ujedinjenih naroda (engl. Food and Agriculture Organization, FAO) o dobrovoljnom Kodeksu o odgovornom ribarstvu (1995.)
- Ramsarska konvencija o močvarama, 1971.
- Okvirna konvencija UN o promjeni klime (engl. UN Framework Convention on Climatic Change, UNFCCC), 1992.
- Konvencija o zaštiti migratornih vrsta divljih životinja (Bonnska konvencija), (engl. Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals, CMS), 1979.
- Konvencija o zaštiti europskih divljih vrsta i prirodnih staništa (Bernska konvencija), (engl. Convention on the Conservation of European Wildfile and Nature Habitats), 1979.
- Globalni akcijski program zaštite morskog okoliša od aktivnosti s kopna, Program UN za okoliš, (engl. Global programme of action for the protection of the marine environment from land-based activities)

Hrvatska je potpisnica svih gore navedenih konvencija, s izuzetkom globalnog akcijskog programa zaštite morskog okoliša od aktivnosti na kopnu.

4.2. POLITIKA REGIONALNIH MORA

Dok se nekim prijetnjama okolišima oceana i obalnih područja može pristupiti na učinkovitije na globalnoj razini, njihove pojedinačne karakteristike i važnost razlikuju se od regije do regije i od mora do mora. Fokus na regionalna mora temelji se na povremeno revidiranim akcijskim planovima usvojenim na međuvladinim sastancima na visokoj razini. U većini slučajeva planovi se provode u okviru pravno obvezujućih regionalnih konvencija, pod nadležnošću potpisnika ili međuvladinih sastanaka. Pristup upravljanju regionalnim morima omogućuje veću suradnju među državama potpisnicama i prijenos tehnologije, iskustva i informacija u IUOP.

- Barcelonska konvencija (Konvencija o zaštiti morskog okoliša i obalnog područja Sredozemlja), usvojena je 16. veljače 1976. godine, a stupila je na snagu 12. veljače 1978. godine. Revidirana je u Barceloni, Španjolska, 9.-10. lipnja 1995. godine kao Konvencija o zaštiti morskog okoliša i obalnog područja Sredozemlja. Tekst Barcelonske konvencije iz 1995. godine još uvijek je u ratifikaciji
- Konvencija OSPAR je Konvencija o zaštiti morskog okoliša Sjeveroistočnog Atlantika, usvojena je 1974. godine, a revidirana je 1992. godine, dok je stupila na snagu 1998. godine
- Helsinška konvencija – Konvencija o zaštiti morskog okoliša Baltičkog mora iz 1974. godine, na snazi je od 1980. godine, izmjene i dopune iz 1992. godine stupile su na snagu 2000. godine
- Bukureštanska konvencija – Konvencija o zaštiti Crnog mora od onečišćenja usvojena je 1992. godine, dok je stupila na snagu 1994. godine

Od gore navedenog, Hrvatska je potpisnica Barcelonske konvencije.

4.3. PRISTUPI EU INTEGRIRANOM UPRAVLJANJU OBALNIH PODRUČJA

Iako se niti jedna zakonodavna mjera EU-a ne odnosi isključivo na upravljanje obalnim okolišem, postoje različite politike i deklarative EU-a koje imaju izravan učinak na obalno morsko područje, kao što su:

- EU politike koje utječu na IUOP
  - Strukturalni fondovi EU
  - Zajednička poljoprivredna politika
  - Zajednička ribarska politika
  - Peti okvirni program djelovanja za okoliš
  - Šesti okvirni program djelovanja za okoliš
  - Europska perspektiva prostornog razvoja
  - Politika transeuropske prometne mreže
- EU zakoni koji utječu na IUOP
  - Horizontalno: EIA Direktiva i SEA Direktiva
  - Sektorski: Zakonodavstvo o kvaliteti vode (Direktiva o vodi za kupanje, Direktiva o vodi za školjkaše, Direktiva o pročišćavanju otpadnih voda, Direktiva o nitratima, Okvirna direktiva o vodama), Propisi o zaštiti prirode (Direktive o pticama i staništima)

Od navedenog, Direktive o staništima (92/43/EEC) i Direktive o pticama (79/409/EEC) od temeljne su važnosti za upravljanje europskim obalnim područjima. Zajedno, Posebna područja očuvanja (SAC) koje su države članice odredile prema Direktivi o staništima i Posebna područja zaštite (SPA) stvorena prema Direktivi o pticama za zaštitu područja vrijednih vrsta ptica, čine europsku mrežu zaštićenih područja, NATURA 2000, Područje nacionalne baštine (NHA), zamjenjuje ranije Područje znanstvenog interesa. Sve ostale nacionalne, europske i globalne oznake prekapaju se sa oznakama NHA i pod skupovi su njih.

Direktiva o staništima sadrži zahtjeve za procjenu planova ili projekata koje će imati utjecaj na područja određena za zaštitu. Planovi za razvoj određenog razmjera također podliježu postupku procjene utjecaja na okoliš (engl. Environmental Impact Assessment, EIA) kako je navedeno u EIA Direktivi (85/337/EEC) i dopunjeno (97/11/EC). Postupci procjene utjecaja na okoliš osiguravaju da se ekološke posljedice određenih projekata uzmu u obzir kada se projekt odobrava. Investitor je dužan detaljno opisati opseg mogućih utjecaja predloženog projekta na

okoliš. Direktiva o strateškoj procjeni utjecaja na okoliš (engl. Strategic Environmental Assessment, SEA), olakšati će ranu identifikaciju utjecaja na okoliš i kumulativnih učinaka. SEA se bitno razlikuje od EIA na više načina, ponajviše zato što se SEA gleda na cjelokupno okruženje i recenzira kako to okruženje može podržati razvoj: SEA ne gleda samo na fizički okoliš, već i na društveni i ekonomski kontekst. SEA Direktiva je primjenjiva na mnoge sektore aktivnosti koji su značajni unutar konteksta IUOP-a, npr. prostorno planiranje i urbanizam, energija, transport, gospodarenje turizmom i otpadom, industrija (Mercadié, 1999.)

Postoji značajan prostor za sinergiju između načela IUOP i SEA Direktive u vezi s procesom donošenja odluka, korištenim alatima za procjenu i dostupnim informacijama (Mercadié, 1999.).

4.3.1. Okvirna direktiva o vodama

Iako brojne politike i direktive EU-a imaju utjecaja na upravljanje obalnim područjem, Okvirna direktiva o vodama smatra se jednom od najznačajnijih u olakšavanju IUOP-a. Okvirna direktiva EU o vodama (engl. Water Framework Directive, WFD) stupila je na snagu u prosincu 2000. godine, uspostavljajući novi okvir za djelovanje Zajednice u području vodne politike. WFD ima holistički pristup, baveći se kopnenim površinskim vodama, obalnim vodama, estuarijem, te podzemnim vodama. Stoga će za provedbu programa i mjera za postizanje ciljeva Direktive biti potreban koordinirani pristup. Razdoblje od 15 godina dopušteno je svakoj državi članici, do kada država mora osigurati usklađenost. Ciljevi Direktive uključuju:

- Pобољшanje i zaštita stanja vodenih ekosustava (kopneni ekosustavi i močvare izravno ovise o vodenim ekosustavima)
- Osiguranje poboljšane zaštite i poboljšanja vodenog okoliša postupnim ukidanjem/smanjenjem emisija, ispuštanjem i gubitka prioriternih tvari
- Zaštita morskih i teritorijalnih voda
- Uspostava registra zaštićenih područja, npr. područja određenih za zaštitu staništa ili vrsta.

Okvirna direktiva o vodama temelji se na riječnom slivu kao prirodnoj jedinici za upravljanje i zahtijevati će izradu Plana upravljanja riječnim slivom (engl. River Basin

Management Plan, BRMP). WFD se kreće prema ekološkoj kvaliteti uključivanjem kvalitete u morfologiji, biologiji, hidrologiji i kemiji unutar svojih ekoloških ciljeva.

Komisija smatra WFD dijelom mehanizma unutar kojeg se usvaja IUOP. Njegova primjena do jedne nautičke milje izvan nacionalne polazne linije donekle minimizira trenutni sektorski pristup upravljanju kvalitetom vode.

4.3.2. Europska strategija za IUOP

Struktura EU strategije IUOP i njeni prioriteti odrađeni su analizom demonstracijskih projekata EU, nacionalnih odgovora, te tematskih studija. Strategija je osmišljena kako bi se ispunile obveze prema održivom upravljanju obalnim i morskim područjem, uključujući obveze EU-a prema međunarodnim sporazumima. Strategija je dizajnirana da bude fleksibilna i definiran ulogu EU-a kao ulogu vodstva i smjernica za potporu provedbi IUOP-a od strane država članica na lokalnoj, nacionalnoj i regionalnoj razini. Očekuje se da će strategija poboljšati provedbu postojećeg zakonodavstva i politika EU-a u obalnim područjima. Međutim strategija ne ide dovoljno daleko da bi imala značajan učinak jer joj nedostaje snaga zakonodavnog okvira.

U svibnju 2002. godine, Europsko vijeće i Parlament potpisali su Preporuke o IUOP-a za poticanje djelovanje na IUOP-a unutar država članica. Preporuke prema državama članica EU-a predlažu formuliranje nacionalnih strategija i mjera temeljnih na načelima IUOP, što uključuje rad s prirodnim procesima i poštivanje nosivosti ekosustava [21].

Od država članica se traži da provedu ili ažuriraju sveukupni postupak inventara¹ kako bi analizirali koji glavni akteri, zakoni i institucije utječu na upravljanje njihovim obalnim područjem, te da samim time razviju nacionalnu strategiju za provedbu načela IUOP [27]. Procjena stanja trebala bi vladi pružiti čvrstu, objektivnu osnovu za razvoj nacionalnih strategija za provedbu načela IUOP-a kako je navedeni u Preporuci EU-a.

Također bi trebale promicati sudjelovanje javnosti, identificirati izvore trajnog financiranja za inicijative IUOP-a i instalirati odgovarajuće sustave za praćenje i širenje

---

¹ Inventarizacija bi trebala uključivati (ali ne i biti ograničena na) ribarstvo i akvakulturu, energiju, zaštitu vrsta i staništa, promet, zapošljavanje, upravljanje resursima, kulturnu baštinu, turizam i rekreaciju, poljoprivredu, gospodarenje otpadom, regionalni razvoj u urbanim područjima i obrazovanje, industriju i ribarstvo.

informacija javnosti o svom obalnom području. Ti bi sustavi trebali prikupljati i pružati informacije u odgovarajućim i kompatibilnim formatima donositeljima odluka na nacionalnoj, lokalnoj i regionalnoj razini.

Preporučuje se nacionalni programi obuke i obrazovanja, kao i suradnja sa susjednim zemljama. Države članice moraju izvijestiti Komisiju o svom iskustvu u provedbi Preporuka nakon razdoblja od 45 mjeseci.

4.3.3. Strategija zaštite očuvanja morskog okoliša

Komisija je u listopadu 2002. godine objavila strategiju za zaštitu i očuvanje morskog okoliša (EC, 2002.). Bila je to prva komunikacija koja se bavila pomorskom strategijom za Europu. Pregledavala je informacije bitne za napredak razvoja politike u ovom području, uključujući i aktualne informacije o ekološkom statusu mora i oceana i identifikaciji glavnih prijetnji, identifikaciju nedostataka u znanju i trenutne situacije u pogledu praćenja procjene i istraživanja, te trenutnoj situaciji u pogledu razvoja i provedbe politike za kontrolu prijetnji, kao unutar EU-a tako i na regionalnoj i međunarodnoj razini.

Pregledom je utvrđen značajan broj informacijskih praznina o stanju morskog okoliša i nedostatke u pogledu postojećih mjera prikupljanja i upravljanja podacima. U dokumentu se ističe činjenica da većina zakonodavstva Zajednice koje se bavi zaštitom morskog okoliša nije osmišljeno posebno za tu svrhu, što znači da je čestu neučinkovito i teško ga je provesti.

Razvoj pristupa morskoj politici koji se temelji na ekosustavu preporučuje se kao sveobuhvatni cilj unutar Morske strategije. Ciljevi i mjerila ekosustava razvit će se kao alati za osiguranja očuvanja i održivog korištenja bioraznolikosti. Potpuna provedba Direktive o staništima i pticama u morskome okolišu, uključujući isključive ekonomske zone i/ili isključive ribolovne zove, biti će prioritetna radnja.

4.3.4. Šesti EU akcijski program za okoliš

Šesti EU akcijski program za okoliš (2002.-2006. godine, engl. The Sixth EU Environmental Action Programme, 6th EAP) uspostavlja program djelovanja Zajednice na

okoliš, nakon završetka petog EU akcijskog programa za okoliš. Ovaj program promiče integraciju pitanja okoliša u svim državama članicama osiguravanjem sredstava za istraživanje okoliša i širenje informacija. Program predstavlja političku obvezu u ime EU za postizanje održivog razvoja. Za razliku od petog EU akcijskog programa za okoliš, ne postoji specifično tematsko područje koje pokriva obalne i morske aktivnosti. Međutim, šesti EU akcijski program za okoliš uključuje tematsku strategiju o globalnim promjenama i ekosustavima, koja sadrže strategije za IUOP kao pod komponentu.

4.3.5. Integracija znanosti o moru u Europi

Dokument o stajalištu Integracije znanosti o moru u Europi predstavlja inicijativu za uspostavljanje europskog sažetka istraživanja mora, određivanje prioriteta preporuka i utvrđivanje budućih znanstvenih izazova, uz istovremenom uključivanje europskih društvenih potreba. Neke od ključnih preporuka koje proizlaze iz dokumenta o europskom obalnom području su sljedeće:

- Potrebno je temeljito interdisciplinarno istraživanje kako bi se odgovorilo na izazov napredovanja IUOP-a i upravljanje
- Europa bi trebala brzo prilagoditi nove nizove biotehnoloških čipova kako bi osigurala neinvazivne, visoko učinkovite i pristupačne sustave za eko toksikološki pregled kvalitete vode
- Potrebna je integralna mreža obalnih nadzornih stanica kako bi se doprinijelo praćenju i predviđanju učinaka globalnog zatopljenja
- Potrebno je karakterizirati i razlikovati prirodne i antropogene uzorke varijabilnosti ekosustava, posebice u obalnim morima
- Razumijevanje morske bioraznolikosti nacrt je za regulaciju ekosustava
- Trebalo bi sazvati forum morskih znanstvenika i kreatora politike kako bi se osigurala učinkovita komunikacija i sinergija između obiju strana radi pravovremene dostave relevantnog i čvrstog znanstvenog znanja kreatorima politike.

Slika 5 Prikaz valobrana između Trsta i Miramare

Izvor: <https://adriadapt.eu/adaptation-options/seawalls-and-quays/> (pristup: 28.04.2023.)

4.3.6. Naučne lekcije iz Demonstracijskog programa EU za IUOP

Komunikacija Komisije 511/95 pokrenula je EU Demonstracijski projekt (DP) o IUOP. On je osmišljen kao odgovor na zabrinutost u pogledu degradacije obalnog zemljišta, resursa i voda. Cilj mu je bio pružiti konkretne primjere dobre prakse u IUOP-a u nizu društveno-ekonomskih, fizičkih, administrativnim i kulturnim uvjetima, uz pružanje pozadinskih informacija potrebnih za formuliranje Strategije EU-a u IUOP-u za održivi razvoj obalnim područjima [5]. Proučavani su specifični problemi IUOP u 35 reprezentativnih područja diljem Europe.

Sljedeća tablica daje sažetak demonstracijskih projekata u svakoj državi članici, na temelju konačnog izvješća o naučenim lekcijama iz Demonstracijskog programa Europske komisije o IUOP [9]. Ukratko, pregled projekta EU DP-a pokazuje sljedeće:

- Institucionalno rekonstruiranje često je preduvjet za učinkovito IUOP
- Nedostatak nacionalne politike i nacionalnog zakonodavstva gotovo su univerzalne prepreke napretka u IUOP
- Oslanjanje na politiku planiranja je nedovoljno kada se radi o složenosti obale

Zemlja	Projekt	Partnerstvo	Usredotočenost	Naučene lekcije
Engleska	Otok Wight - IUOP	Vijeće otoka Wight, SCOPAC & Engleska priroda	-ispitati mehanizme koji se koriste za postizanje održive politike -istaknuti dobru praksu u brojnim područjima koja vode do integriranog upravljanja	Lokalni dobrovoljni pristup najbolje djeluje unutar granica nacionalnog zakonodavstva. Zapošljavanje projektnog službenika je ključno. Vizionarstvo –
	Jugozapadni poluotok – Devon i Cornwall – atlanski dio obale	Općinska vijeća Cornwalla i Devona	-razviti obalnu strategiju -usredotočiti se na sudjelovanje, ekološke pokazatelje i informacije	prema željenom budućem stanju obalnog područja često je uspješno.
Škotska	Program estuarija Forth, demonstracija učinkovitog IUOP	Forum estuarija Forth (dobrovoljno partnerstvo od približno 250 predstavnika agencija i organizacija)	-baviti se ključnim problemima sa kojima se suočava Forth	IUOP može biti vođeno politikom ili problemom. Akcijski planovi imaju značajnu ulogu u pomaganju da bi

	Upravljačka strategija Cromarty Firth	Cromarty Firth Liaison grupa (lokalno dobrovoljno partnerstvo)	-razviti izjave o politici i postaviti okvir konsenzusa	se ostvarili konkretni ciljevi
Irska	Projekt Bantry Bay Charter	Županijsko vijeće Corca, Centar za obalne i morske resurse i Centar za nautičko poduzetništvo	-suočiti se sa izazovom implementacije uspješnog pristupa upravljanju obalnog područja u zaljevu Bantry koji se temelji na konsenzusu	Sudjelovanje javnosti ključno je za izgradnju pristupa temeljenog na konsenzusu IUOP. Uključivanje obalnih zajednica bilo je ključno obilježje u razvoju planova
	Upravljanje Donegalskim pješčanim dinama	Sveučilište u Ulsteru i županijsko vijeće Donegala	-razviti sustave upravljanja plažama i dinama za sedam lokacija u Co. Donegal	upravljanja koji su uveli održivost u korištenje sustava plaža i dina.
Norveška	Projekt Helgeland	Općinska regija Helgeland	-učiti iz iskustva lokalnog upravljanja, posebice u pogledu korištenja i zaštite obalnog i	Korištenje seminara, informativnih mapa, predavanja i radnih grupa je važno. Eksperiment je pokazao potrebu za konzultacijama

			morskog područja	između lokalnih, regionalnih i nacionalnih interesa u ranoj fazi procesa planiranja.
Danska	Okrug Storstom – južni danski arhipelag	Općinska, županijska i državna tijela i dionici	Razviti održivo korištenje obalnih resursa	Projekt je otkrio da lokalni participativni naponi mogu funkcionirati unutar granica regulativnog sustava planiranja.
Francuska	Projekt Rade de Brest	Veliki broj partnera uključujući: vlasti, nevladine organizacije, predstavnike industrije; uz znanstvenu zajednicu	-pripremiti program za IUOP -baviti se rješavanjem ekoloških problema koji proizlaze iz prošlih događaja	Izrađen je knjiga sa opisnim informacijama kako bi se motiviralo lokalno stanovništvo i aktere, te omogućilo formiranje prioriternih pitanja, prije stvarnog poduzimanja aktivnosti. Potrebno je ojačati suradnju između brojnih partnera i uspostaviti trajne

				mehanizme u tu svrhu.
Grčka	Cyclades projekt	Sveučilište & otoci	-rješavanje problema gubitka obalnog stanovništva, nedostatka vještina i loše infrastrukture -za stvaranje mreža stimulirati razmjenu informacija i međusobnu podršku	Koordinacija u obliku zakonski uspostavljenog upravljačkog tijela neophodna je za provedbu IUOP. Nedostaci u zakonodavstvu mogu predstavljati značajne prepreke usklađenom upravljanju obalom. Informacijski centri mogu biti korisni za podupiranje akcije za ekološku svijest, obuka, širenje informacija i promicanje sudjelovanja javnih i lokalnih vlasti.
	Projekt Magnesia	Sveučilište, konzultanti i komercijalni subjekti	-integrirati ekološku svijest s promjenama u lokalnim obalnim aktivnostima	
Portugal	Projekt Maria	Sveučilište i otvoreni forumi	-razvijati sudjelovanje i koordinaciju	Višenamjensko upravljanje i zoniranje predloženo je kao način integriranja

				ciljeva i također okupljanja različitih državnih sektora.
Španjolska	Projekt CONERCOST (La Costera-kanal, Gandia/Valencia)	Udruge općina u Španjolskoj (i Portugalu)	-razviti konsenzus između javnih službenika odgovornih za integrirano upravljanje teritorijem i koordinaciju politika upravljanja kroz sveobuhvatno planiranje korištenja zemljišta	Integracija između različitih uprava i poboljšano sudjelovanje neophodni su za napredak IUOP.
Nizozemska	Projekt Haringvliet	Donositelji odluka, savjetodavna skupina, skupina za analizu politike i tehnička radna skupina	-ponovno stvaranje izgubljenih i zagađenih močvara	Mapirani su složeni interesi dionika. Sveobuhvatno uključivanje dionika usporilo je proces, ali je također smanjilo mržnju i stvorilo povjerenje. Rangiranje rješenja

				omogućilo je učinkovito rješavanje sukoba interesa.
Švedska	Projekt SUCOZOMA		-promicati upravljanje morskim obalnim ekosustavima na temelju njihovih doprinosa društvu u smislu ekoloških usluga -stvaranje lokalnih radnih mjesta u obalnim zajednicama koja su ekološki i ekonomski održiva	Treba pažljivo razmotriti tko bi trebao sudjelovati u raspravi i u kojem kontekstu. Prilagoditi metode rada svakoj skupini. Pojasniti pravila igre. Slušati pažljivo. Neizmijerna vrijednost obalnog područja mora biti prepoznata u gospodarskom i političkom odlučivanju.
Finska	Planiranje obalnih područja u Finskom zaljevu	Općine od Tammisaari, Inkoo, Porvoo, Pernaja, Routsinpyhtaa, Pyhtaa, Virolahti i jugoistočni	-nacrtati cca. 200 glavnih planova za obalna područja za promicanje održivog razvoja	Regionalne i lokalne razine uprave ključne su za usvajanje regionalnih strategija.

		Finski regionalni ekološki centri		Ocertati područja za ljetne vikendice. Finska treba izraditi nacionalnu strategiju upravljanja obalnim područjem. Regionalna vijeća i općine trebaju se pridružiti kako bi započeli proces IUOP.
--	--	-----------------------------------	--	--

Tablica 2 Sažetak reprezentativnih demonstracijskih projekata EU u IUOP

Demonstracijski plan (kasnije u tekstu DP) je istaknuo da ne postoji jedan ispravan pristup za IUOP-a. Kulturološke razlike unutar i između zemalja otežavaju naznaku koji bi pristup IUOP-a mogao najbolje djelovati u određenom području. Međutim, istina je da postoji niz zajedničkih problema i briga prisutnih u mnogim obalnim područjima, te da se puno toga može naučiti iz iskustva drugih [9, 21]. Najuspješniji projekti DP-a bili su oni za koje se pokazalo da su slijedili određena opća načela. U konačnici, osam ključnih principa identificiralo je iz DP-a kao neophodnih za postizanje najbolje prakse u IUOP. Osam ključnih načela, koja su opisana u nastavku, mogu se primijeniti na sve situacije i stoga bi trebali biti prioritetni fokus svake zemlje ili tijela koje želi krenuti naprijed u području IUOP-a.

4.3.7. Osam načela najbolje prakse iz EU DP o IUOP

1. Usvojiti široku holističku perspektivu – ovaj princip zagovara potrebu za zauzimanjem sustavnog pristupa IUOP-a zbog složenosti bioloških, društveno-ekonomskih, fizičkih i kulturnih čimbenika koji oblikuju obalna područja. Razgraničenje obale prema jurisdikcijskim ili administrativnim granicama ne olakšava učinkovito IUOP. Stoga je važno uzeti široku perspektivu, koja prati obalne utjecaje od opsega njihovih prirodnih i/ili društvenih granica.
2. Lokalna specifičnost – osim zauzimanja široke perspektive, pristup je potrebno nadopuniti i potpunim razumijevanjem specifičnih problema u obalnom području od interesa. Za postizanje ovog cilja potrebno je prikupljanje i analiza podataka i informacija o lokalnim uvjetima.
3. Korištenje prilagodljivog upravljanja – korištenje adaptivnog upravljanja znači imati sposobnost odgovoriti na nove informacije i uvjete tijekom postupnog procesa razvoja i provedbe programa IUOP.
4. Rad s prirodnim procesima – posebno je relevantan u slučaju obalnog inženjeringa. Kako bi se ublažili negativni utjecaji tvrdog inženjeringa, trebalo bi tražiti alternativna rješenja koja rade s prirodnim procesima.
5. Gledati dugoročno – to znači planiranje budućnosti kako bi se osiguralo da trenutni planovi upravljanja imaju dugoročne koristi za obalu. Također, treba razmotriti životni vijek programa upravljanja obalnim područjem kako bi se osigurala održivost inicijative upravljanja obalnim područjem
6. Koristiti participativno planiranje – ono uključuje suradnju svih dionika u formuliranju i provedbi IUOP. Ovaj inkluzivni proces ima mnoge prednosti i ključan je ako se želi postići konsenzus
7. Osigurati podršku i uključenost svih relevantnih tijela – iako participativno planiranje osigurava uključenost svih dionika u razvoj i provedbu IUOP-a također postoji potreba da se osigura jednakost unosa odgovornih uprava u proces. IUOP može biti učinkovito samo ako ga podržavaju sva relevantna administrativna tijela i na svim razinama vlasti.
8. Korištenje kombinacije instrumenata – učinkovita provedba IUOP-a uključuje korištenje višestrukih instrumenata uključujući kombinaciju zakonodavnih mjera, ekonomskih poticaja, istraživanja, političkih programa, dobrovoljnih sporazuma, istraživanja, tehnoloških rješenja i obrazovanja. Kombinacija koja će se primijeniti ovisi o specifičnoj situaciji, koja će se razlikovati prema: prirodi problema kojima se treba baviti, zemljopisnom području, suradnji između dionicima i razini sudjelovanja, pravnoj

osnovi inicijative, razina dostupne političke i financijske potpore, institucionalnim strukturama.

4.3.8. Tematske studije demografskog programa EU

Šest tematskih studija koje su ispitivale zakonodavstvo, sudjelovanje, sektorsku i teritorijalnu suradnju, informacijske potrebe, tehnologije i politike EU-a su naručene kako bi se izvukla lekcije naučene ih 35 demonstracijskih projekata.

1. Zakonodavstvo – Gibson (1999. godine) izjavio je da je temeljito razumijevanje snaga i slabost postojećih zakona neke države bitan preduvjet za određivanje potrebe za reformom i odabir sredstava za njezino postizanje. Prva faza u poboljšanju svakog nacionalnog sustava stoga bi trebala biti sveobuhvatna revizija zakona koji već regulira obalno područje.

Gibson ističe tri glavna alternativna pravna pristupa za provedbu IUOP:

- Nezakonska koordinacija postojećih zakona – ona se postiže koordinacijom odluka svih nadležnih tijela za svaki sektor bez novih zakona. Zajednički dogovoreni ciljevi moraju biti sadržani u planovima koji sami po sebi ne moraju biti u obliku zakona, već su dokumenti politike
  - Zakonski okvir za koordinaciju postojećih zakona – zahtijeva donošenje zakonodavstva o IUOP kojim se utvrđuje okvir u kojem se postojećih zakoni mogu koordinirati. Ova vrsta zakonske regulative trebala bi definirati: obalno područje, mehanizme financiranja IUOP-a, ciljeve IUOP-a, kako se postojećih zakoni trebaju koristiti za provedbu IUOP-a
  - Nova zakonska procedura za odobravanje razvoja u obalnom području – uključuje novo zakonodavstvo o obalnom području, koje bi bilo slično gore navedenom, ali bi postojala nova procedura za integriranje odobrenja za razvoj na obali.
2. Sudjelovanje – cilj izvješća bilo je istražiti ulogu sudjelovanja u IUOP. Potreba za sudjelovanjem prepoznata je kao jedan od principa potrebnih za postizanje najbolje prakse. Opći zaključci naglašavaju potrebu za sudjelovanjem na svim razinama na otvoren i transparentan način.
  3. Sektorska i teritorijalna suradnja – pregled Humphreya i Burbridgea (1999. godine) na kraju DP-a potvrdilo je da ozbiljne nedosljednosti između sektorskih i teritorijalnih politika ne osiguravaju integrirani pristup obalnom planiranju i upravljanju. Autori su

dali niz preporuka na temelju inicijativa EU, nacionalne i lokalne razine. Na razini EU-a i na nacionalnoj razini važno je osigurati da su politike koje se odnose na obalu kompatibilne i da mogu olakšati integrirane pristupe upravljanju obalnim područjem. Na nacionalnoj razini također je važno osigurati nacionalnu središnju točku za lokalne inicijative kako bi se osigurala kohezija između različitih inicijativa.

4. Informacijske potrebe – veliki izazov za IUOP ne leži samo na prikupljanju i kvaliteti podataka i informacija, već i u načinu na koji se oni prezentiraju onima koji formuliraju politiku i odgovorni su za donošenje odluka. Kao rezultat toga, ključno je zauzeti strateški pogled na upravljanje informacijama.
5. Tehnologije – one mogu dati važan doprinos održivom razvoju u priobalju. Zanimarivanje tehnologije kao sastavne komponente IUOP petlje može učinkovito ograničiti učinkovitost i uspjeh inicijative IUOP (Capobianco, 1999. godine). Razina korištenja tehnologije određena je dostupnošću sredstava, ljudskim resursima i razmjerom obalnih problema sa kojima se treba pozabaviti. Najbolja praksa može pomoći u prikupljanju informacija o obalnom okolišu.
6. EU politike – Institut za europske studije (1999.) preveo je tematsku studiju za procjenu važnosti politika EU-a za obalna područja i njihovi implikacijama na IUOP. U zaključcima su predstavljene preporuke za buduću strategiju EU-a za IUOP koja bi uključivala ili uvođenje eksplicitno usmjerenih instrumenata politike, uključujući zakonodavstvo ili inkrementalni pristup koji bi više vodio računa o zahtjevima IUOP-a u postojećim i novim politikama. Sada je poznato da je Komisija naknadno odlučila usvojiti Europsku strategiju za IUOP.

4.3.9. Zaključci o pristupu IUOP u EU

Doprinosi EU-a IUOP više je podrška nego regulativa. Očekuje se da će Okvirna direktiva o vodama osigurati ključni mehanizam unutar koje će se usvojiti IUOP. Međutim, ovaj pristup je neadekvatan jer složenost obalnih pitanja zahtjeva sveobuhvatniji zakonodavni okvir. Pravni okvir za IUOP poticao bi sve veće pridržavanje načela IUOP-a u svim državama članicama. Preporuke EU-a o IUOP-a će unaprijediti napredak u IUOP-u u cijeloj zajednici. Međutim, ne postoje smjernice koje bi specificirale razinu predanosti koja je potrebna po cijeloj državi članici, što će rezultirati neuravnoteženim pristupom provedbi preporuka.

Projekti DP o IUOP pružaju primjere dobre prakse, posebice u pogledu uloge lokalne uprava i uključivanje dionika [2]. Nadalje, DP projekti naglašavaju potrebu korištenja prostornog planiranja integriranog s planiranjem korištenja mora kao načina upravljanja dinamičnom obalom.

Osam načela najbolje prakse proizašlih iz Demonstracijskog projekta EU-a za IUOP zahtijevaju razmatranje u provedbi procesa IUOP-a na svim razinama. Potreba za sudjelovanjem i integrirani pristup možda su kriteriji koji se ponovno pojavljuju kao najvažniji u studijama slučaja. Oni su osnaženi tematskim studijama koje se provode radi analize ishoda programa.

Važnost bioraznolikosti i potreba za usvajanjem holističkog pristupa ekosustava upravljanju obalnim područjem naglašeni su u nedavnim politikama koje proizlazi iz Komisije. Razmatranje ovih ključnih elemenata biti će ključno u budućim projektima IUOP-a, posebno u sklopu šestog programa djelovanja za okoliš.

5. NACIONALNI PRISTUPI INTEGRIRANOG UPRAVLJANJA OBALNIM PODRUČJEM

5.1. INTEGRIRANO UPRAVLJANJE OBALNIM PODRUČJEM U UJEDINJENOM KRALJEVSTVU

Postoji mnogo javnih aktera koji su odgovorni za upravljanje obalom Ujedinjenog Kraljevstva, što uključuje lokalne vlasti, vladine odjele kao što su Odjel za okoliš, hranu i ruralna pitanja, Odjel za promet i Ured potpredsjednika Vlade. Postoji niz društvenih i lokalnih zakonskih tijela kao što su Crown Estate Commissioners, Agencija za okoliš, English Nature, Countryside Commission, lučke vlasti, te brojne posebne interesne skupine, poput Društva za zaštitu mora, Kraljevskog društva za zaštitu ptica.

UK nema opće nacionalno zakonodavstvo o IUOP. Upravljanje obalom stoga spada u djelokrug određenih zakonskih i nezakonskih instrumenata koji usmjeravaju pojedine sektore, a ne zemljopisna područja [5, 9]. Godine 1992. Odbor za okoliš Donjeg doma parlamenta izradilo je izvješće (Zaštita i planiranje obalnog područja), koji je istaknuo da „zaštita obale, planiranje i upravljanje UK pate od stoljeća do stoljeća nekoordiniranih odluka i radnji na nacionalnoj i lokalnoj razini“.

Odgovor britanske vlade na izvješće iz 1992. godine bio je izrada pregleda dokumenata i vodiča za promicanje najbolje prakse u upravljanju obalama Engleske. Ideja o nacionalnim obalnim forumima zaživjela je nakon objavljivanja vodiča iz 1996. godine. Obali forum Engleske prvi je osnovan 1994. godine. Škotski obalni forum (engl. Scottish Coastal Forum, SCF) i Obalno i pomorsko partnerstvo Walesa (engl. Wales Coastal and Maritime Partnership), vrlo su aktivne skupine (ne postoji nacionalni obalni forum za Sjevernu Irsku). SCF pruža priliku za umrežavanje i praćenje obalnih pitanja. Ima članstvo od oko 20 organizacija. Ima koristi od dostupnosti sredstava škotske izvršne vlasti za zapošljavanje službenika za projekta na puno radno vrijeme. Njegove aktivnosti uključuju:

- Reviziju škotskih obalnih planova za konačnu informaciju o nacionalnoj obalnoj strategiji
- Odgovor na reviziju zajedničke ribarske politike iz 2002. godine
- Širenje informacija o upravljanju obalnim područjem

Obalno i pomorsko partnerstvo Walesa razvilo se iz Obalnog foruma Walesa. Zapošljava službenika na pola radnog vremena u velškoj skupštini i ima za cilj revidirati preporuke EU-a o IUOP. Partnerstvo pomaže u informiranju razvoja politike, savjetuje o specifičnim aktualnim pitanjima i pomaže u provedbi IUOP-a. Ključne interesne skupine izvučene su iz javnog, privatnog i dobrovoljnog sektora. Do danas su nacionalni obalni forumi imali ograničen uspjeh u utjecaju na vladinu politiku i olakšavanju djelovanja na terenu. Obalni forumi bili su uspješni u pokretanju dijaloga i pružanju prilike za umrežavanje.

Pristup obalnim forumima u Engleskoj, Škotskoj i Walesu odražava veliku promjenu u obrascu upravljanja u UK u kasnim 1990-ima, što je imalo značajan utjecaj na organizaciju upravljanja obalnim područjem u regijama. Ovlasti za razvoj politike i donošenje odluka prenesene su na dekoncentrirane uprave uključujući izvršnu vlast Škotske, Nacionalnu skupštinu Walesa i izvršnu vlast Sjeverne Irske.

Razina detalja u pogledu smjernica za planiranje obalnih područja razlikuje se među nacionalnim smjernicama. Velške smjernice sadrže razmišljanja o IUOP. Politika navodi da će lokalne vlasti za planiranje morati uzeti u obzir pritiske prema kopnu i moru na obalno područje, kada, npr. budu razvijale svoje jedinstvene planove razvoja, koji su glavni referentni dokumenti za planiranje koje su izradile lokalne vlasti UK-a.

Nasuprot tome, smjernice politike specifične za obalu Sjeverne Irske minimalne su osim kratkog spominjanja u Oblikovanju naše budućnosti. potreba za usklađivanjem razvoja, zaštitom nerazvijene obale i očuvanjem posebnih obalnih staništa je prepoznata, ali nedostaju smjernice o tome kako postići te ciljeve.

Temeljni problem sa smjernicama politike planiranja je da dokumenti sa smjernicama nemaju istu razinu težišta ili utjecaja kao zakonodavstvo. Drugi problem sa dokumentima sa smjernicama za planiranje u vezi s IUOP u UK, jest da, budući da su usklađeni sa sustavom planiranja korištenja zemljišta, neizbježno imaju fokus prema kopnu. Svi dokumenti sa smjernicama UK-a ne daju savjete o tome kako se nositi s morskim elementom IUOP-a.

Šest najznačajnijih planova, koje je identificirao Odjel za okoliš (engl. Department of the Environment, DoE, 1996.) su sljedeći:

- Planovi razvoja – ovi planovi su zakonske prirode i pripremaju ih lokalne tijela za planiranje. Postoje dvije vrste: strateške politike (oni pokrivaju ključna pitanja planiranja na širokom području i daju okvir za lokalno planiranje) i lokalne politike

(oni su detaljniji i usmjeravaju pojedinačne odluke o planiranju; mogu uključivati prijedloge za pojedinačna mjesta)

- Seme upravljanja morskim zaštićenim područjima – zakonodavstvo koje provodi Direktivu o staništima u UK daje nadležnim tijelima ovlasti za pokretanje neobaveznih shema upravljanja morskim zaštićenim područjima i zaštićenim područjima. Ove planove priprema grupa za upravljanje, koja se sastoji od relevantnih tijela s jurisdikcijom u tom području, uz vodstvo English Nature.
- Planovi upravljanja obalom baštine – određivanje područja kao obalne baštine dogovaraju se relevantne lokalne vlasti i Povjerenstvo za prirodu. Lokalna samouprava na čijem se području nalazi baštinska obala i Povjerenstvo za krajobraz, uz sudjelovanje drugih zainteresiranih strana, pripremaju planove. Planovi upravljanja moraju biti usklađeni s planovima razvoja
- Planovi lokalnih agencija za okoliš (engl. Local Environment Agency Plans, LEAPs) – ovi nestatutarni planovi bave se interesima strateškog planiranja Agencije za okoliš. LEAP-ovi pružaju informacije o obalnim aktivnostima i kvaliteti okoliša, stoga su često najažurnije strategije koje pokrivaju postojeće obalne probleme i pitanja. Iako postoje dosljednosti u pristupu između planova, stupanj pokrivenosti obalnih pitanje u glavnim tematskim područjima varira ovisno o prirodi područja koje oni obuhvaćaju. Međutim, u LEAP-ovima uopće nema socio-ekonomskih razmatranja
- Planovi upravljanja obalnom linijom (engl. Shoreline Management Plans, SMPs) – cilj ovih planova je osigurati održivu obalnu obrambenu politiku za gotovo cijelu dužinu engleske obale. Priprema ih nadležno tijelo obalne obrane; to može biti Agencija za okoliš ili pomorska lokalna uprava
- Planovi upravljanja estuarijem (engl. Estuary Management Plans, EMPs) – ovi neobavezni planovi koje promovira English Nature i druge agencije, uključujući lokalne vlasti, imaju za cilj osigurati integrirani plan za održivo korištenje estuarija. Pripremaju ih jedna ili više lokalnih vlasti, prema potrebi, u suradnji s English Nature

Završetak pokazanih programa EU-a (od kojih je nekoliko održano u UK) i preporuka Europskog parlamenta i Vijeća ministara o IUOP-u u Europi potaknuli su ponovno zanimanje za rješavanje pitanja IUOP politike u UK-u. Značajan napredak dogodio se objavljivanjem

Izvješća o upravljanju morima Ujedinjenog Kraljevstva. Izvješće navodi načela koja podupiru politiku morskog okoliša u UK-u kao:

- Održivi razvoj
- Integrirano upravljanje
- Očuvanje i biološka raznolikost
- Čvrsta zajednica
- Načelo predostrožnosti
- Uključivanje dionika

Izvješće također podržava usvajanje pristupa upravljanja temeljenog na ekosustavu nakon službene deklaracije koja podržava pristup na Petoj konferenciji o Sjevernom moru u ožujku 2002. Poglavlja 3 posebno se bavi IUOP. Promiče se „fleksibilan, diskrecijski pristup sveukupnom upravljanju obalnim područjima“, nadograđujući postojeće administrativne strukture i potičući lokalna partnerstva za pružanje lokalnih rješenja. Unatoč dubini izvješća Marine Stewardship, politički vakuum za IUOP ostaje neriješeno pitanje u UK. Ovo stavlja veći naglasak na obalna partnerstva, koja se javljaju na pod nacionalnoj razini. Brojna cijenjena lokalna i regionalna partnerstva, koja su se razvila diljem Ujedinjenog Kraljevstva, istaknuta su u izvješću Marine Stewardship kao dobra praksa [5].

Fletcher (2002.) ističe poteškoće u osiguravanju standardne praske unutar mnoštva inicijativa za obalno partnerstvo koje postoje u UK, u nedostatku sveobuhvatne politike. Rezultati istraživanja 36 obalnih partnerstva pokazali su značajne varijacije u kriterijima za članstvo, najjasnije procedure donošenja odluka i nesigurne predstavničke strukture, što Fletcher tvrdi da dovodi u pitanje demokratsku osnovu obalnih partnerstva u Ujedinjenom Kraljevstvu.

5.2. ZAKLJUČCI O INTEGRIRANOM UPRAVLJANJU OBALNOG PODRUČJA U UJEDINJENOM KRALJEVSTVU

Planiranje se temelji na kopnu i nedostaje mu integracija morskog okoliša. IUOP održava relativno nizak profil u Ujedinjenom Kraljevstvu; nije mu dodijeljeno nikakvo značajno financiranje.

Dok utjecaj nacionalnih obalnih foruma postiže ograničeni uspjeh na lokalnoj razini, utjecaj nacionalnih obalnih foruma je slab kada je riječ o utjecaju na vladinu politiku. Postojanje obalnih foruma karakterizira pristup IUOP-u u UK, što ukazuje na razinu dobre volje prema pronalaženju rješenja za upravljanje obalnim područjem.

Izvješće o upravljanju morem ne obvezuje se na preoblikovanje postojećih struktura niti na provedbu bilo kakvog novog specifičnog zakonodavstva koje se bavi IUOP. Umjesto toga, postavlja cilj za razvoj sveobuhvatne vizije za budućnost obale UK, potkrijepljene skupom integriranih strategija za Englesku, Wales, Škotsku i Sjevernu Irsku za 2006., a u skladu s ključnim preporukama iz Europe.

Unatoč nedostatku nacionalne obalne politike u UK, programe IUOP-a provode obalna partnerstva na pod nacionalnoj razini. Lokalna obalna partnerstva igraju važnu ulogu u provedbi IUOP-a diljem UK. Imaju različite formate, od planova upravljanja estuarijem do planova upravljanja obalom. Iz uspjeha ovih partnerstva mogu se izvući vrijedne lekcije analizom njihovih ishoda i učinaka, te proučavanjem njihovih struktura i održivosti.

Nedostatak središnjeg mehanizma koordinacije za IUOP znači da ne postoji standardni pristup provedbi IUOP-a, koji osigurava da se stavovi svih dionika uzmu u obzir.

5.3. INTEGRIRANO UPRAVLJANJE OBALNIM PODRUČJEM U NORVEŠKOJ

Razvoj offshore naftne industrije u Norveškoj od 1970-ih doveo je do rastuće svijesti o potrebi za učinkovitim upravljanjem. Potreba za međunarodnim i nacionalnim planiranjem i koordinacijom za novu offshore industriju dobila je glavni prioritet na nacionalnom političkom planu u to vrijeme. Nakon toga, politički fokus na upravljanje morskim i obalnim poslovima proizašao je iz povećanih pritisaka obalnog razvoja i brzog rasta akvakulture.

Glavni problemi koji trenutno pokreću potrebu za IUOP u Norveškoj su: utjecaj intenzivnog uzgoja ribe (Norveška je svjetski igrač u industriji akvakulture), zagađenje, upravljanje razvojem na moru i sukobi korisnika. Iako Norveška nema posebnu politiku IUOP-a na nacionalnoj razini, brojne ključne politike i zakonodavna mjere imaju implikaciju na upravljanje obalom:

Zakon o planiranju i gradnji (1985. godina) – promiče decentralizirano prostorno planiranje. Zakon o planiranju i izgradnji iz 1985. godine (revidiran 1989. godine) proširio je

planiranje za morska područja za četiri nautičke milje od najudaljenijih škrapa i točaka na kopnu za vrijeme oseke (obično između 2 km i 15 km od kopna). S kopnene strane zakon ne pravi razgraničenja. Namjera je da planiranja s obje strane bude u potpunosti integrirano. U praksi, većina općina već ima plan za svoju kopnenu stranu i, kako bi ispunili zahtjeve planiranja, dopunjuju ga planom za morska područja.

Prema Zakonu o planiranju i izgradnji, sve obalne općine i županije imaju ovlasti pokrenuti vlastite obalne planove, no to je dobrovoljni zadatak, koji postaje obvezujući tek kada se na tom području pokrene novi razvoj akvakulture. Od 280 općina duž obale, Sagdahl i Sandberg (1999.) izvještavaju da je 180 općina bilo uključeno u razvoj planova za svoja obalna područja 1996. godine.

Zakon o planiranju i izgradnji također predviđa uključivanje lokalnih interesa, kao što su udruge ribara, udruge uzgajivača lososa, tvrtke za električnu energiju, telefonske tvrtke. Te su skupine obaviještene na početku procesa planiranja i imaju pravo dati prijedloge lokalnim vlastima. Ova metoda je više konzultacija nego sudjelovanje.

Obalni plan trebao bi se izraditi u suradnji sa lokalnim vlastima, resornim vlastima, lokalnim udrugama i stanovništvom kroz proces javne rasprave. Međutim, sektorski zakoni koji se odnose na ribarstvo i akvakulturu, naftu i plin, te očuvanje i zaštitu smatraju se pravno nadređenima općim zakonima kao što je zakon o planiranju i izgradnji. Moć općina je time oslabljena nacionalnim sektorskim agencijama koje imaju jači utjecaj na donošenje odluka.

Javni pristup obali i moru – u Norveškoj postoji tradicionalno Pravo svakog čovjeka (norveški: allemannsretten, sud običajnog prava) prema kojem je javnosti dopušteno šetati, kupati se, loviti ribe i iskrcavati se čamcima bilo gdje, osim u izgrađenim ili kultiviranim područjima ili mjestima gdje aktivnosti su zabranjene zakonom (prirodni rezervati, vojne zone). Iako je njegova provedba dovela do ograničenja isključivog korištenja privatnog zemljišta i lokacija na obali i uz naknade prosvjede vlasnika, pravo javnosti na pristup kao takvo nije dovedeno u pitanje za raspravu [9].

Razvoj na obali – postoji smjernica nacionalne politike koja kaže da se smije biti razvoj unutar 100 metara od obale.

Ostali relevantni zakoni koji utječu na obalno područje su: Zakon o onečišćenju (1981.), Zakon o zaštiti prirode (1985.), Zakon o slanom ribarstvu (1983.), Zakon o lukama (1984.) .

Nekoliko županija pripremlilo je planove obalnog područja u suradnji s općinama i sektorskim interesima, posebice ribarstvom. Namjera je da se ti planovi obalnog područja koriste kao temelj za daljnje komunalne ili generalne planove. Isključivo u pripremi ovih planova istaknulo je potrebu za suradnjom i integracijom između sektora i razina uprave, a posebno preko općinskih i županijskih granica. Primjeri i područja u kojima se IUOP provodi u Norveškoj su: Nord Trondelag (lokalni planovi upravljanja norveškim obalama – demonstracijski projekti EU); Hordaland; Rodaland; Vest-Agder; Aus-Agder.

Iskustvo Helgelanda – općinska regija Hegeland untau administracije okruga Nordland bila je jedna od najaktivnijih regija u primjeni IUOP u Norveškoj, počevši s razvojem smjernica za obalno planiranje 1987. godine. Ovom akcijom postavljeni su temelji za razvoj obalnog plana za cijelu županiju Nordland u kojoj je sudjelovalo 17 općina kao norveški doprinos Demonstracijskom programu EU za IUOP. Županija je Plan IUOP predstavila 1997. godine, znatno ispred ostalih županija i politike tadašnjeg resornog ministarstva. Županija je također pratila Deklaraciju iz Rija s Regionalnom agendom 21 sljedeće godine.

5.4. ZAKLJUČCI O INTEGRIRANOM UPRAVLJANJU OBALNOG PODRUČJA U NORVEŠKOJ

IUOP u Norveškoj prvenstveno postoji u okviru županijskog/općinskog planiranja. To olakšava razvoj lokalno specifičnih planova upravljanja obalnim područjem, koji se bave pitanjima relevantnim za to područje.

Norveška je jedna od rijetkih zemalja u Europi s okvirom za pomorsko prostorno planiranje. Unatoč decentraliziranom pristupu prostornom planiranju, država zadržava snažnu poziciju u norveškom procesu upravljanja i država se poziva da donosi konačne odluke kada se pojave problemi. Nacionalne agencije sa sektorskim programima (npr. ribarstvo i ugljikovodici) mogu odbaciti prijedloge planiranja izdane s općinske razine.

Javna prava pristupa i ograničenja razvoja unutar 100 m od obale regulirana su tradicionalnim pravima prolaza i smjericama politike. Zbog nedostataka nacionalne politike o IUOP-a ovisi o motivaciji i predanosti različitih obalnih općina što dovodi do različitih razina provedbe u procesu obalnog planiranja kao rezultat niza resursa i razvojnih pritisaka između općinskih područja.

5.5. INTEGRIRANO UPRAVLJANJE OBALNIM PODRUČJEM U AUSTRALIJI

IUOP u Australiji provodi se na tri razine: saveznoj, državnoj i lokalnoj razini. Državne vlade postale su aktivne u upravljanju obalnim područjem 1970-ih, dok je prva federalna Nacionalna politika oceana (engl. National Oceans Policy, NOP) donesena 1998. godine. Lokalne vlasti imaju dugo iskustvo u rješavanju obalnih pitanja.

Savezna razina – u uvodu NOP-a obalnim dobrima i kritičnim pitanjima obalnog područja bavili su se:

- Nacionalnom strategijom ekološki održivog razvoja (Commonwealth of Australia, 1992.)
- Završno izvješće Povjerenstva za ocjenu resursa: Upit za obalno područje (RAC, 1993.)
- Obalna politika Commonwealtha – sadržava niz inicijativa za pomoć integriranom donošenju odluka i razvoju dugoročnih strateških odgovora na obalne probleme. Temeljna inicijativa bio je razvoj programa CoastCare koji se temelji na partnerstvu između tri razine vlasti, industrije i zajednice. Financiranje CoastCare-a podržava širok raspon projekata zajednice i proširilo je svoj opseg za zaštitu i očuvanje.

Nacionalna politika o oceanima – predstavlja okvir za integrirano planiranje koje se temelji na ekosustavima za sve australske morske jurisdikcije. To uključuje postizanje poboljšane koordinacije između država i Commonwealtha kako bi se osiguralo da granice nadležnosti ne ometaju učinkovito planiranje i upravljanje. Vladina politika također prepoznaje potrebu za povećanjem kapaciteta za razumijevanje morskog okoliša kroz pojačane znanstvene napore. To je razumijevanje temeljeno na učinkovito upravljanje ekosustavima. Australaska oceanska politika uzima u obzir važnost socio-ekonomije nastojeći potaknuti međusobno konkurentne morske industrije, istovremeno osiguravajući zaštitu morske biološke raznolikosti. Vlada je izdvojila 50 milijuna dolara tijekom tri godine za provedbu Nacionalne politike oceana. Srž provedbe je razvoj regionalnih morskih planova, temeljenih na velikim morskim ekosustavima, koji će biti obvezujući za sve agencije Commonwealtha. Politika oceana ima za cilj odmaknuti se od djelovanja unutar zasebnih sektora, kao što su ribarstvo, nafta i zaštićena područja gdje su obveze preuzete pod okriljem Nacionalne strategije za ekološki održivi razvoj, zajedničkim upravljanjem aktivnostima kako bi bile kompatibilne jedna s drugom. NOP

postavlja Australiju visoko na međunarodnoj ljestvici u smislu napretka u integriranim obvezama oceanske politike. Područje svjetske baštine Velikog koraljnog grebena jedan je od najboljih i najpoznatijih primjera uspješne provedbe IUOP-a bilo gdje u svijetu. Upravljanje Velikom koraljnom grebenom (u daljnjem tekstu VKG) pokrenuto je nakon primjedbi na prijedloge ranih 1970-ih da se na VKG-u vade vapno i buši nafta [9]. Zakon o morskom parku Velikog koraljnog grebena donesen je 1975. godine kao odgovor na potrebu zaštite VKG. Stvaranje i upravljanje Morskim parkom može se promatrati prema dvije glavne faze:

- Generacija 1 – ova faza započela je donošenjem Zakona o morskom parku VKG-a 1975. godine. Obilježena je razvojem plana zoniranja Morskog parka, čiji je cilj bio regulirati aktivnosti u Parku, uključujući očuvanje određenih područja u njihovo prirodno stanje
- Generacija 2 – ova faza započela je proglašenjem Morskog parka područjem svjetske baštine 1981. godine. Obilježen je pristupom upravljanja koji se temelji na ekosustavu uz dugoročnu viziju s kratkoročnim (5 godina) i dugoročnim (25 godina) integrirani ciljevi u područjima planiranja, očuvanja, korištenja resursa, komunikacije, istraživanja, praćenja, upravljačkih struktura i zakonodavstva.

Sudjelovanje javnosti bilo je i još uvijek jest važan mehanizam u usvajanju IUOP-a u Morskom Parku VKG-a (preko 60 skupina dionika konzultirano je u razvoju Strateškog plana svjetske baštine VKG-a). Obrazovni program zajednice također igra važnu ulogu u stvaranju svijesti i prihvaćanju načela plana upravljanja. Snažan pristup istraživanju usmjeren na problematiku pomogao je u analizi i rješavanju problema povezanih s problemima kao što su opterećenje hranjivim tvarima, gubitak staništa i napadi morskih zvijezda, poznatija pod nazivom „trnova kruna“². Znanstvenici i menadžeri rade zajedno na rješavanju pitanja povezanih s menadžmentom. U istraživanje su uključeni i dionici koji osiguravaju odgovor o tumačenju rezultata istraživanja i preporuka menadžmenta. Drugi važni čimbenik uspjeha Morskog parka VKG-a je postojanje jedinstvene agencije za koordinaciju, koja ima izričite funkcije usmjerene na postizanje IUOP-a. Primjer funkcioniranja vlasti bilo je njezino inzistiranje na uključivanje ribarske industrije u istraživački program za ispitivanje ekoloških učinaka ribolova pridnenim kočama. Logika koja stoji iza osiguranja uključenosti ribarske industrije bila je osigurati prihvaćanje rezultata istraživanja, čak i ako su u konačnici suprotni interesima industrije. Takva uključenost olakšava pristup upravljanju obalnim područjem

---

² Invazivna morska zvijezda (lat. *Acanthaster planci*) koja je odgovorna za 42% gubitaka koralja.

temeljen na konsenzusu jačanjem povjerenja između donositelja odluka i ključnih dionika. Ukratko upravljanje VKG-om služi kao primjer kako pristupiti integriranom upravljanju obalom. U potpunosti uključuje kritične ljude i organizacije koje je potrebno okupiti u procesu definiranja problema, izvođenja rješenja i njihove zajedničke provedbe. Pristup uključuje sve razine upravljanja, agenciju za koordinaciju, tehnike zoniranja za korištenje i kontrolu aktivnosti, sudjelovanje javnosti, integraciju znanosti i upravljanja, obrazovanje i svijest, sve u okviru dogovorenih ciljeva sadržanih u dugoročnoj politici.

Regionalni morski planovi – primarni mehanizam za provedbu predanosti pristupu temeljenom na ekosustavu u australskoj oceanskoj politici je kroz razvoj regionalnih morskih planova za područja temeljena na velikim morskim ekosustavima. Regionalni morski planovi integrirani će planiranje i upravljanje vodama države i Commonwealtha. Od 1996. godine vlada države, teritorija i Commonwealtha proglasile su deset zaštićenih morskih područja. Zaštićeno morsko područje je područje određeno za zaštitu i održavanje biološke raznolikosti, prirodnih i povezanih kulturnih resursa, kojima se upravlja zakonski ili drugim instrumentima. Zaštićena morska područja mogu se proglasiti i njima se može upravljati u skladu sa zakonodavstvom Commonwealtha u vodama Commonwealtha (općenito tri nautičke milje do ruba Isključivog gospodarskog pojasa), ili kroz zakonodavstvo države ili sjevernog teritorija u državnim i teritorijalnim vodama (općenito, s obale do tri nautičke milje). Zaštićenim morskim područjem upravlja se kako bi se poboljšala bioraznolikost, zaštitile ugrožene ili ranjive vrste, očuvalo nasljeđe i unaprijedilo ribarstvo. Aktivnosti upravljanja uključuju ograničavanje određenih aktivnosti (npr. ribolov); u nekim ekstremnim slučajevima isključena je gotovo sva ljudska aktivnost.

Državna razina – na državnoj razini, Program planiranja obale i mora (engl. Coastal and Marine Planning Programme, CMPP), organiziran kroz Nacionalni ured za oceane, koji je osnovala Nacionalna politika o oceanima, pruža ciljanje mogućnosti lokalnim i državnim vlastima da poboljšaju kvalitetu svojih morskih i obalnih planova. CMPP financira razvoj strategija upravljanja kao što su Strategija obalnog planiranja i upravljanja Bega Velley Shirea, Byronov plan upravljanja obalom linijom – održivo korištenje i popravak i Okvir za integrirano planiranje za sliv Botany Baya u Novom Južnom Walesu; Strateški plan luke Darwin za korisnu upotrebu u sjevernom teritoriju; Plan upravljanja obalnim područjem Hervey Baya u Queenslandu. Unatoč značajnim postignućima u provedbi NOP-a i financiranju osiguranom centralno putem CMPP-a identificirana su dva glavna problema koji i dalje koče održivo korištenje australske obalne regije:

- Rascjepkani aranžmani upravljanja koji se temelje na pojedinačnim pitanjima ili sektorima
- „tiranija malih odluka“ pri čemu se tijekom vremena niz odluka, koje same po sebi nisu značajne, akumulira i međusobno djeluje da bi rezultiralo značajnim utjecajem na obalno područje.

Veliki broj agencija je uključenih u obalno upravljanje na državnoj razini (npr. 21 vijeće i 31 državna agencija s odgovornostima prema obalnoj politici Novog Južnog Walesa) što rezultira potrebom za većim naporima u koordinaciji. Koordinirajuća tijela poput obalnih vijeća počinju integrirati napore različitih agencija i zajednica uključenih u upravljanje obalnim područjem. Razina usvajanja i provedbe IUOP razlikuje se od države do države. Sudeći o napretku prema postojanju vodeće agencije, postojanju posvećenog obalnog zakonodavstva i postojanju strateške politike ili plana, može se zaključiti da su Novi Južni Wales i Viktorija ispred ostalih država u realizaciji sve tri komponente.

Lokalna razina – opisana je kao „orijentir upravljanja obalnim područjem“ (Short, 2002.). postoje stotine područja lokalne uprave oko australske obale, koja se fizički razlikuju prema zemljopisnom položaju, a kulturološki prema različitoj socioekonomskoj klimi. U Novom Južnom Walesu, svako područje lokalne uprave mora organizirati Odbore za upravljanje obalom, Odbore za upravljanje estuarijem i Odbore za upravljanje slivom. Članstvo u odboru čine lokalni dionici i predstavnici agencija. Obalne planove izrađuju odbori za upravljanje obalnim područjem. Ovi planovi dobivaju 50% sredstava od države (npr. kroz CMPP).

5.6. ZAKLJUČCI O INTEGRIRANOM UPRAVLJANJU OBALNOG PODRUČJA U AUSTRALIJI

Mnoge važne inicijative pokrenute su u Australiji u posljednjem desetljeću kako bi se bavilo integriranim upravljanjem morskim i obalnim resursima i kako bi se osigurala zaštita i održivost okoliša. Uspostavljanje zaštićenih morskih područja za očuvanje morske biološke raznolikosti bila je važna mjera prema održivom upravljanju.

Australci su bili proaktivni u usvajanju pristupa upravljanja ekosustavom, uključujući razmatranje širokog spektra ekonomskih, društvenih i kulturnih težnji. Razvoj australske Nacionalne politike oceana bio je veliki odgovor na fragmentaciju odgovornosti za upravljanje morem, ali ne ide dovoljno daleko da u potpunosti riješi probleme koji postoje u upravljanju

obalnim područjima. Provedba nacionalne politike o oceanima predstavlja veliku financijsku obvezu u ime savezne vlade (50 milijuna dolara tijekom tri godine).

Upravljanje obalnim područjem dobro je zbrinuto na državnoj i lokalnoj razini. Novi Južni Wales pruža posebno dobar primjer provedbe IUOP-a putem odbora za obalno upravljanje.

5.7. INTEGRIRANO UPRAVLJANJE OBALNIM PODRUČJEM U NOVOM ZELANDU

Zakon o upravljanju resursima (1991.) – Na Novom Zelandu obalno morsko područje definirano je tako da ima granicu prema kopnu do **Mean High Water Spring** i granicu prema moru prema vanjskim granicama teritorijalnog mora. Upravljanje ovim područjem je vođeno propisima utvrđenim u Zakonu o upravljanju resursima (engl. Resource Management Act, RMA). Zakon promiče održivo gospodarenje fizičkim i prirodnim resursima i zamjenjuje niz dosadašnjih zakona i propisa. On daje jasan i specifičan okvir za korištenje, razvoj i zaštitu prirodnih i fizičkih resursa. RMA također dopušta decentralizaciju donošenja odluka na razini zajednice. Zakon izričito zahtijeva od lokalnih vlasti da razviju integrirane pristupe upravljanju obalnim područjima i da se opširno konzultiraju s biračima.

Zakon o upravljanju resursima iz 1991. godine ocrta osnove za upravljanje i očuvanje obalnih resursa Novog Zelanda. Ti imperativi uključuju:

- Očuvanje sposobnosti ekosustava za održavanje života
- Očuvanje prirodnog karaktera obalnog okoliša

Kako bi se to postiglo, obalno područje je klasificirano u regije i okruge na temelju troslojnog pristupa koristeći:

- Morsku topografiju i geomorfologiju
- Hidrologiju
- Biologiju

Kao rezultat ove klasifikacije, ocrtavaju se distrikti koji su približni ekološkim jedinicama, u skladu s ekosustavnim pristupom upravljanju obalnim područjem. Te se jedinice mogu dodatno poboljšati kako bi se detaljnije otkrile biološke zajednice, te procesi i funkcije

koje ih održavaju. To zatim daje osnovu za alternativnu metodu upravljanja, onu koja prepoznaje fizičke procese koji podupiru biološke procese obalnog okoliša (Thomson, 1998.).

RMA je uspostavio novi režim obalnog upravljanja zahtijevajući izradu Izjave o obalnoj politici Novog Zelanda (engl. New Zealand Coastal Policy Statement, NZCPS). Došlo je do brojnih promjena od pripreme prve revizije, što će utjecati na oblik sljedeće izjave (npr. rast akvakulture, sukob oko javnog pristupa i utjecaj Ugovora iz Waitangija). NZCPS iz 1994. godine sadrži 14 općih načela kojima se mora posvetiti pozornost.

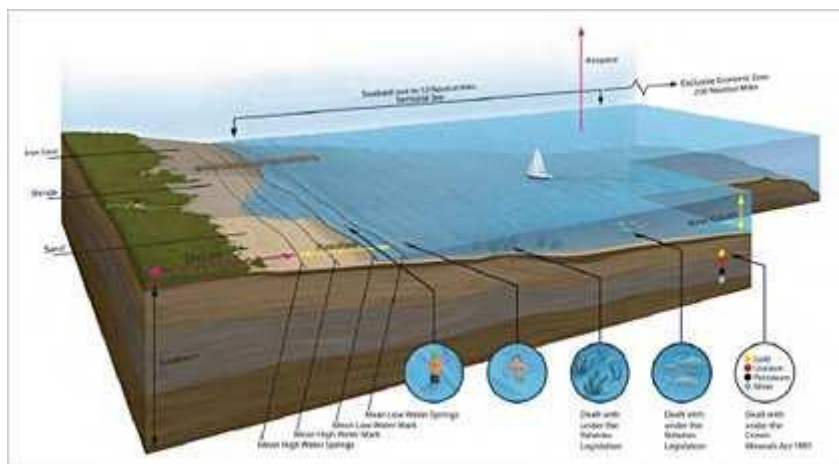
Na Novom Zelandu procesi IUOP-a pod utjecajem su odnosa s narodom Maora, kao što je regulirano tumačenjem Ugovora iz Waitangija. Prepoznavanje odnosa Maora s njihovim mjestima, vodom, zemlji predaka, svetim mjestima i drugim vlasništvom navedeno je u Zakonu o upravljanju obalnim resursima, odjeljak 8 (Daborn & Dickie, 1997.).

Regionalni obalni planovi – u smislu Zakona o upravljanju resursima, sva regionalna vijeća dužna su pripremiti obalni plan. NZCPS djeluje kao vodič lokalnim vlastima u njihovom svakodnevnom upravljanju obalnim okolišem u pripremi planova i razmatranju zahtjeva za odobrenje resursa. Planovi uključuju ciljeve i politike za rješavanje bilo kakvih stvarnih ili potencijalnih učinaka korištenja, razvoja ili zaštite obalnog morskog područja. Ograničene obalne aktivnosti mogu se opisati u planu. To su aktivnosti koje imaju značajan ili nepovratan štetan učinak na obalni morski okoliš (npr. jaružanje, odlaganje). Granične obalne aktivnosti navedene u NZCPS-u moraju biti uključene u regionalne obalne planove. Mogu se podnijeti zahtjevi za obavljanje ograničenih obalnih aktivnosti. Postupak provjere uključuje saslušanje regionalnog vijeća, s konačnim vetom na ministru očuvanja, koji mora donijeti odluku u roku od 20 radnih dana od primitka preporuke vijeća.

Lokalni forum – IUOP na Novom Zelandu usvojio je kaskadni pristup politike, gdje lokalne grupe korisnika resursa utvrđuju svoje potrebe i strategije upravljanja u odnosu na druge lokalne grupe korisnika unutar lokalnog foruma. Funkcije lokalnog foruma uključuju uspostavljanje strategija za održivost, rješavanje sukoba i stupanj raspodjele resursa ili zoniranja. Druga razina upravljanja odgovorna je za regionalne strategije, nadgledanje lokalnih inicijativa i posredovanje u neriješenim sukobima. Regionalna tijela rade u okviru nacionalne strategije kojom upravlja nacionalno tijelo za IUOP.

Oceanska politika Novog Zelanda – Novozelanci slijede prednosti svojih australskih susjeda radeći na razvoju politike oceana. Na Novom Zelandu različita ministarstva i vladini

uredi imaju ovlasti nad različitim aspektima oceanske politike. Dok se podjela oceanskih područja u domaćem zakonu Novog Zelanda u načelu temelji na Konvenciji Ujedinjenih naroda o pravu mora (1982.), neki dijelovi oceanskih područja kategorizirani su u skladu s njegovi jedinstvenim domaćim pravom. Prema domaćem pravu, obalno područje i morsko dno, teritorijalne vode i nebo iznad njih zajednički se nazivaju obalnim područjem, sukladno odredbama Zakona o gospodarenju prirodnim resursima. Značajke politike oceana na Novom Zelandu od 2012. do 2013. godine uglavnom uključuju donošenje novih zakona u vezi s razvojem isključivog gospodarskog pojasa i epikontinentalnog pojasa, te administrativnu reformu postupnog sustava povezanog s njima. *Politika oceana Novog Zelanda bavi se interakcijom između upravljanja zemljištem i statusa i kvalitete morskog okoliša i međuovisne zone, uz ispitivanje suvremenih voda unutarnjih morskih voda i teritorijalnog mora; resurse i ekosustav voda i morskog dna isključivog gospodarskog pojasa; i resursi morskog dna epikontinentalnog pojasa izvan isključivog gospodarskog pojasa.*

Slika 6 Prikaz klasifikacije oceanskih područja prema jedinstvenom domaćem pravu Novog Zelanda

Izvor: <https://www.spf.org/en/opri/projects/ocean-policy-new-zealand.html> (pristup: 14.04.2023.)

5.8. ZAKLJUČCI O INTEGRIRANOM UPRAVLJANJU OBALNOG PODRUČJA U NOVOM ZELANDU

Na Novom Zelandu RMA pruža jasno razgraničeno područje upravljanja: kopnena granica do **Mean High Water Spring** i morsku granicu do vanjskih crta teritorijalnog mora. Zakon o upravljanju resursima promiče ekosustavni pristup upravljanju obalnim područjem.

Upravljanje obalnim područjem je na Novom Zelandu usmjereno na regionalnu razinu. NZCPS pruža nacionalne smjernice o provedbi regionalnih obalnih planova, koji su razvijeni kroz proces savjetovanja dionika od strane relevantnih lokalnih vlasti.

Smjernice za lokalne vlasti o provedbi IUOP na lokalnoj razini navedene su u NZCPS-u. Nadalje, važnost uključenosti dionika u proces donošenja odluka navedena je u RMA-u, to dopušta decentralizaciju donošenja odluka na razinu zajednice.

Novi Zeland razvija integralnu politiku oceana, koja je komplementarna ciljevima NZCPS-a.

5.9. ANALIZA STUDIJA SLUČAJA

Moguće je izvući vrijedne zaključke o stanju napretka u IUOP između studija slučaja ispitanih u ovom pregledu procjenom nacionalnih pristupa prema tipičnoj politici ili razvojnom ciklusu projekta, koji se može raščlaniti u pet koraka koji su detaljnije opisani u poglavlju 2.

Uzimajući u obzir obalni ciklus u kontekstu studija koji su obrađeni, iz navedenog je vidljivo da su Australija i Novi Zeland daleko više napredovali u radu s obalnim ciklusom od svojih europskih kolega u UK-u i Norveškoj.

I Australija i Novi Zeland su potaknuli politike i zakone koji se bave IUOP-om, kao i usvojili formalne upravljačke strukture kako bi se olakšala provedba.

Obala UK-a ima koristi od implementacije IUOP-a na dobrovoljnoj, lokalnoj programskoj osnovi. Ujedinjeno Kraljevstvo je također jasno dalo do znanja da će, umjesto da se posveti preoblikovanju postojeće strukture ili provedbi posebnih zakona za IUOP, razviti svoju viziju u skladu s ključnim preporukama iz Europe, što je strategija sama po sebi.

IUOP u Norveškoj postoji prvenstveno u kontekstu općinskog planiranja. Postignut je napredak u razvoju i provedbi planova upravljanja obalnim područjem u općinama, ali je dobrovoljna priroda provedbe polučila različite rezultate.

Najučinkovitiji primjeri provedbe IUOP-a postoje tamo gdje postoji konkretna predanost IUOP-u, bilo u obliku nacionalne politike ili zakonodavstva (npr. Australija i Novi Zeland). Okvir za IUOP mora biti dovoljno fleksibilan da se bavi implementacijom IUOP na više razina,

od nacionalne do lokalne razine. Na primjer, u Australiji se IUOP provodi na saveznoj, državnoj, regionalnoj i lokalnoj razini. Najučinkovitiji slučajevi IUOP-a (npr. Morski park VKG-a) su tamo gdje nacionalnu potporu i smjernice za IUOP provodi upravljačko tijelo, ali pod velikim utjecajem provedba dionika i suradnje donositelja odluka i znanstvenika na razini lokalnog planiranja.

Ne postoji jedinstveni mehanizam za postizanje ove vertikalne integracije, međutim jasno je da je jedan od najvažnijih elemenata uspješnog IUOP-a uspostavljanje struktura za komuniciranje i dogovaranje zajedničkih ciljeva upravljanja obalnim područjem. Uloga sudjelovanja javnosti proizlazi iz studija slučaja kao važna dimenzija obalnog područja upravljanja. Iz studija slučaja možemo zaključiti da je uključivanje IUOP-a na razini lokalnog planiranja glavni faktor koji pridonosi njegovom uspjehu. Iz tog razloga, razvoj smjernica za lokalne vlasti kao u Norveškoj i Novom Zelandu važan je čimbenik uspjeha. Obalna partnerstva, koja su raširena u UK i uobičajena u Novom Zelandu i Australiji, mogu pružiti učinkovite mehanizme za provedbu IUOP-a na lokalnoj razini.

Integracija među sektorima može biti potpomognuta dobrom suradnjom između znanstvenika, menadžera i lokalne zajednice kada se radi o određenim pitanjima ili problemima. Rješavanje problema treba biti interdisciplinarno po svojoj prirodi, nastojeći razumjeti funkcioniranje ekosustava paralelno s razumijevanjem društvenog ponašanja i organizacijskih struktura koje uzrokuju ekološku štetu. Australija, Novi Zeland i UK prepoznali su potrebu za usvajanjem holističkog pristupa IUOP-a slijedeći pristup temeljen na ekosustavu. To je posebno izraženo na Novom Zelandu gdje se obalom upravlja prema ekološkim jedinicama.

Zoniranje određenih područja za određene aktivnosti koristi se kao alat upravljanja obalnim područjem u nekoliko studija slučaja. Na primjer, Norveška provodi ograničenja na razvoj unutar 100 metara od obale. Na Novom Zelandu, regionalni obalni planovi opisuju zone ograničene obalne aktivnosti. Zoniranje može biti učinkoviti mehanizam za upravljanje obalom, ali zahtjeva pažljivo praćenje za uspješnu provedbu. Nacionalne studije pokazuju da je financijska potpora preduvjet za uspješnu provedbu procesa IUOP. Dva najuspješnija primjera IUOP-a u praksi, Australija i Novi Zeland, pokazali su značajna ulaganja u potporu provedbi politike.

Nedostatak nacionalne politike stvorio je oslabljenu i sporadičnu posvećenost IUOP-u i u UK i u Norveškoj, gdje upravljanje obalnim područjem ovisi o motivaciji i predanosti raznih lokalnih dobrovoljnih ili statutarnih obalnih skupina. Dobrovoljni pristupi IUOP-u, kao u UK,

ograničeni su u svom uspjehu, jer će uspješno IUOP u konačnici zahtijevati obvezu u sredstvima i donošenju odluka, što se može postići samo kroz suradnju odgovornih tijela. Izolacija IUOP-a na određenoj razini u vladi ili unutar određenog procesa, kao što je proces planiranja, nije učinkovit pristup IUOP-u, kao što pokazuje decentralizirani pristup IUOP-a u Norveškoj. Također se mogu naučiti lekcije o vrsti strategije koju treba usvojiti za obale. Treba postaviti pitanje o razvoju obalnih planova koji su odvojeni od oceana i strategija upravljanja slivovima, kada se može tvrditi da jedno ima utjecaj na drugo. Politika oceana i politika sliva trebale bi biti komplementarna ciljevima IUOP-a i obrnuto.

6. IZVJEŠĆE O RADU CENTRA ZA REGIONALNE AKTIVNOSTI PROGRAMA PRIORITETNIH AKCIJA U RAZDOBLJU OD 1. SIJEČNJA DO 31. PROSINCA 2022. GODINE

Centar za regionalne aktivnosti Programa prioritetnih akcija (CRA/PPA) je osnovan 1977. godine, te je to jedan od šest Centara za regionalne aktivnosti Mediteranskog akcijskog plana (MAP) koji je dio Programa za zaštitu okoliša Ujedinjenih naroda (UNEP). Dvadeset i jedna mediteranska država kao i Europska unija čine MAP, a zajednički cilj im je stvaranje zdravijeg mediteranskog okoliša, utemeljenog na načelima održivog razvoja. Engleski naziv Centra je Priority Actions Programme Regional Activity Centre (PAP/RAC).

Misija CRA/PPA-a je podržati mediteranske zemlje na njihovom putu prema održivom obalnom razvoju. Ugovorene stranke su svojom odlukom definirale misiju CRA/PPA-a, a to je pružanje potpore mediteranskih zemljama u ratifikaciji i provedbi Protokola o IUOP, kao i u provedbi Mediteranske strategije održivog razvoja (engl. Mediterranean Strategy for Sustainable Development, MSSD) [3].

Sve CRA/PPA aktivnosti imaju za cilj podržati mediteranske zemlje na njihovom putu prema održivom obalnom razvoju. Ova podrška realizira se kroz nekoliko linija aktivnosti:

- Aktivnosti na terenu (programi upravljanja obalnim područjem – CAMP-ovi, obali ili IUOP planovi, nacionalne strategije IUOP...)
- Jačanje kapaciteta (radionice, konferencije, konzultacije, različiti treninzi, treninzi na radnom mjestu koju su vezani uz pojedine projekte, kao i kroz MedOpen³ - CRA/PPA-ov on-line trening o IUOP)
- Razvoj metodologija, pružanje potpore razvoju regionalnih i nacionalnih politika, te priprema pravnih dokumenata
- Podizanje svijesti (različite aktivnosti podizanja svijesti u okviru projekata na terenu, kampanja Mediteranski dan obale⁴).

Glavna djelatnost CRA/PPA-a je IUOP. Ovaj pristup upravljanju obalnim područjem prepoznat je kao put naprijed za održivi razvoj Konferencije u Rijju 1992. godine zbog njegove sposobnosti da pruži rješenja za složene društvene, gospodarske, ekološke i institucionalne

---

³ MedOpen je virtualni tečaj o IUOP koju provodi Centar od 2004. godine, sve sa ciljem jačanja kapaciteta u Sredozemnim zemljama za upravljanje obalnim područjima.

⁴ Centar je 2007. godine organizirao regionalnu proslavu Mediteranskog dana obale (svake godine se održava u drugoj zemlji), a to je najveća komunikacijska kampanja cijelog sustava UNEP/MAP-a.

probleme obalnih područja. Izazovi održivog obalnog razvoja podložni su stalnim promjenama. Nedavno jačanje obalne otpornosti postalo je ključno pitanje za održivost obalnih područja. Ekosustavni pristup (engl. Eco-system approach, EcAp), pomorsko prostorno planiranje, zelena i plava ekonomija samo su neke od novih tema kojima se bavi pristup IUOP.

CRA/PPA se nalazi u Splitu, koji je jedno od mjesta UNESCO-ve baštine.

Stupanje na snagu Protokola o IUOP u Sredozemlju je od posebnog značaja za rad Centra, gdje 40 članaka osigurava opsežan pravni okvir koje zemlje sredozemne regije moraju poštivati izradu i provođenje planova i nacionalnih strategija, kao i međunarodnu suradnju, sve sa ciljem održivog razvoja u njihovim obalnim područjima [26, 15].

Projekti koji su važni za provedbu Protokola o IUOP su:

- Projekt CREATE – oslanja se na projekt ADRIADAPT⁵, te je cilj iskoristiti njegove rezultate kroz komunikacijske i informacijske aktivnosti prema širem auditoriju dionika Jadranskoj regiji, pa i šire.
- Projekt Fondacije MAVA – financiranje projekata zaštite okoliša. Bilo je odobreno pet projekata o degradaciji obalnih močvarnih područja zbog izgradnje na obali i utjecaja voda. Druga faza projekta je financiranje konkretnih aktivnosti u području delte rijeke Bojane (Albanija) i izrada prijedloga kreativnih razvojnih projekata Ghar El Melh u Tunisu. 2022. godine, Fondacija MAVA se okreće projektima promicanja kulture i umjetnosti.
- Projekt MSP4BIO – opći cilj je podržati provedbu Strategije bioraznolikosti EU-a do 2030. godine, Globalni okvir za bioraznolikost Konvencije o biološkoj raznolikosti nakon 2020. godine, kao i Zeleni dogovor EU-a, uključivanjem bioraznolikosti u političke odluke na različitim razinama upravljanja i razvoj integriranog socio-ekonomskog upravljanja morskom ekosustavima. Glavni cilj je razviti integrirani i modularni ekološko-socio-ekonomski okvir upravljanja za zaštitu i obnovu morskih ekosustava, unutar njegovih općenitijih ciljeva promicanja održivog plavog rasta i integriranja pomorskih politika. Centar je u rujnu 2022. godine sudjelovao na konferenciji projekta na Azorima, gdje su dogovoreni sljedeći koraci i određena pilot područja.

---

⁵ Informacijska platforma o otpornosti na klimatske promjene za jadranske lokalne zajednice

- Projekt UNEP-ova Svjetskog fonda za okoliš – 2020. godine potpisan je ugovor za projekt 2.1. „obalna područja Sredozemlja: sigurnost vode, zaštita staništa i klimatska otpornost“ kao dio financijskog paketa „MedProgramme“ koji se provodi na razini cijelog UNEP/MAP-a. Također ugovoren je i projekt „Jačanja prilagodbe na klimatske promjene u obalnim i morskom područjima Sredozemlja“. 2022. godine održan je veliki broj online koordinacijskih sastanaka, niz nacionalnih radionica s marokanskim i crnogorskim lokalnim i nacionalnim partnerima, i dionicima koju su vezani za izradu obalnog plana za regiju Tanger-Tetouan-Al Hoceima, te obalni plan za Bokokotorski zaljev. U srpnju 2022. godine, Centar je organizirao sastanak sa voditeljima nacionalnih timova, kao i službenim predstavnicima ministarstava koji su zaduženi za zaštitu okoliša iz obje zemlje, sve sa ciljem usklađivanja procesa izrade obalnih planova.

Nerijetko, Centar je pozvan u uključivanje u aktivnosti drugih nacionalnih i međunarodnih institucija. Neke od najvažnijih inicijativa u kojima je Centar sudjelovao u 2022. godini su sljedeće:

- UN konferencija o oceanima u Lisabonu
- EU konferencija o planiranju mora u Brestu
- Ekonomski forum mediteranskih parlamentaraca u Marakešu
- IOC-UNESCO konferencija o planiranju mora u Barceloni
- COP 27 u Sharm El Sheiku

Što se tiče aktivnosti Centra u RH, najavljena je suradnja sa Šibensko-kninskom županijom, kao i sa Splitsko-dalmatinskom županijom u provedbi obalnih planova, te sa Primorsko-goranskom županijom u izradi obalnog plana. Također Centar daje stručnu podršku županijama, pomaže u osiguranju sredstava iz raznih financijskih instrumenata na međunarodnoj razini, te sudjeluju na radionicama.

Planirane aktivnosti u 2022. godini su uspješno provedene. Tijekom 2022. godine, Centar je proveo sljedeće aktivnosti: dovršen je CAMP projekt za BiH; proveo se prekogranični CAMP projekt između Italije i Albanije; proveo se i CAMP projekt za Izrael; proveo se on-line tečaj „MedOpen“ i organizacija proslave „Mediterranskog dana obale“; doprinos UNEP/MAP-ovu Integriranom programu procjene i praćenja stanja obalnog i morskog okoliša; provedba i priprema nekoliko projekata koji su financirani od strane EU; pokretanje aktivnosti koje se odnose na IUOP, kao i na klimatske promjene u sklopu UNEP/MAP-ova „MedProgramma“.

7. GODIŠNJI PROGRAM RADA ZA 2023. GODINU CENTRA ZA REGIONALNE AKTIVOSTI PROGRAMA PRIORITETNIH AKCIJA

Osnovni ciljevi 2023. godine su:

- Provođenje Protokola o IUOP na lokalnoj, nacionalnoj, te regionalnoj razini
- Promidžba Protokola, te jačanje vidljivosti Centra kao dio sustava Barcelonske konvencije
- Jačanje kapaciteta ugovorenih stranaka Barcelonske konvencije za učinkovito korištenje alata, instrumenata, procesa IUOP i politika, sve sa fokusom na planiranje morskog dijela obalnog područja, adaptacija na klimatske promjene, te na interakciju more-kopno.

Aktivnost koje su financirane iz UNEP-ovih izvora i iz MTF-a spadaju u redovni program Centara, te su one odobrene na Konferenciji ugovorenih stranaka Barcelonske konvencije [3]. Aktivnosti Centra ubrajaju se u pet velikih programa UNEP/MAP-aza razdoblje od 2022. do 2027. godine:

- Program 3 – jačanje otpornosti na klimatske promjene
- Program 4 – korištenje morskih i obalnih resursa
- Program 5 – koordinacija i upravljanje
- Program 6 – zajednička vizija mediteranskog mora i obale
- Program 7 – edukacija, jačanje svijesti i komunikacija.

U „vanjske aktivnosti“ spadaju aktivnost koje se financiraju iz fondova EU, oni prate i dopunjuju redovan program, te ugovaraju i provode u suradnju s ugovorenim strankama Barcelonske konvencije. 2022. godine dobivena su dva projekta, čija se realizacija nastavlja u 2023. godini, a to su:

- Interreg Italija-Hrvatska projekt CREATE – kapitalizacijski projekt sa temom upravljanja i koordinacije, te jačanja kapaciteta za rekonstrukciju na klimatske promjene

- HORIZON2020 koji je projekt MSP4BIO, a cilj mu je jačanje kapaciteta za znanstveno utemeljeno planiranje zaštite biološke raznolikosti i namjenu mora kroz mrežu morskih zaštićenih područja na Atlantiku, Mediteranu, Baltiku i Crnom moru [3]. Aktivnosti Centra usmjerene su na izradi ulaznih materijala za strateške dokumente o jačanju zaštite biološke raznolikosti u kontekstu prostornog planiranja mora, i ekološki i socio-ekonomski okvir za prostorno planiranje

8. PLAN UPRAVLJANJA MORSKIM OKOLIŠEM I OBALNIM PODRUČJEM SPLITSKO-DALMATINSKE ŽUPANIJE

IUOP u Hrvatskoj je jako važan proces koji se bavi zaštitom i očuvanjem obalnog područja, te njegovim razvojem. Hrvatska je razvila brojne strategije i planove za IUOP, kao što su Akcijski plan za Jadransko more Nacionalni program IUOP, Nacionalni program IUOP, Strategija razvoja turizma, i brojni drugi strateški dokumenti.

Provedba ovih strategija i planova zahtijeva koordinirani pristup koji uključuje sve relevantne dionike i primjenjuje najnovije znanstvene spoznaje. Također je potrebno uključiti i javnost u proces donošenje odluka, te edukacija lokalnog stanovništva o važnosti očuvanja obalnog područja.

Hrvatska se suočava sa brojnim izazovima u vezi IUOP, uključujući klimatske promjene, onečišćenje, urbanizaciju i turizam. Stoga je važno kontinuirano praćenje stanja obalnog područja i prilagoditi strategije i planove kako bi se osigurala održivost i zaštita obalnih ekosustava.

Ukratko, integralno upravljanje obalnim područjem u Hrvatskoj je ključno za održavanje ravnoteže između ekonomskog razvoja i očuvanja prirodnih resursa. Potrebno je primijeniti sveobuhvatan pristup koji uključuje suradnju svih dionika, primjenu znanstvenih spoznaja i educiranje javnosti kako bi se osigurala dugoročna održivost obalnog područja.

Obalni rub hrvatske obale i priobalno područje Jadranskog mora vrlo su značajni po svojim prirodnim bogatstvima. Neka od tih bogatstava su čistoća i prozirnost mora, ljepota krajolika i biološka raznolikost flore i faune. Obalno područje Jadranskog mora mjesto je procesa koji ovise o međudjelovanju kopna i mora, a negativni utjecaji razvojnih i drugih procesa izraženiji su na obali nego u unutrašnjosti [3]. Zbog toga se za Jadransko more, obalu i otoke kaže da su najosjetljiviji i najvrjedniji prirodni sustavi u Republici Hrvatskoj. Jedan od načina smanjenja negativnih procesa u obalnom području je uvođenje integriranog upravljanja.

SDŽ prvenstveno je pokrenula proces izrade Plana upravljanja morskim okolišem i obalnim područjem iz razloga da se unaprijedi upravljanje i postigne održivost, te da se kvalitetno odgovori na sve veći broj razvojnih izazova u njezinom obalnom području [3, 4]. Prvenstveno postoji veliki pritisak koji je povezan uz izgradnju i neodgovarajuće ishode u izgradnji obalnog prostora, degradacija obalnog krajolika i ekosustava, zatim neuravnoteženi

gospodarski razvoj sa vidljivim simptomima neodrživosti i ekonomske neučinkovitosti, te sve izvjesniji i osjetniji izazovi koji su povezani sa klimatskim promjenama.

8.1. OBALNI PROFIL SPLITSKO-DALMATINSKE ŽUPANIJE

SDŽ je smještena na južnom dijelu Jadrana (u središnjem dijelu Dalmacije), te je prostorno najveća županija u RH, sa površinom od 4.540 km² (uključujući i kopneni dio i otoke), dok morski dio koji obuhvaća županija iznosi 9.052 km². Ukupna duljina obale iznosi gotovo 1.200 km.

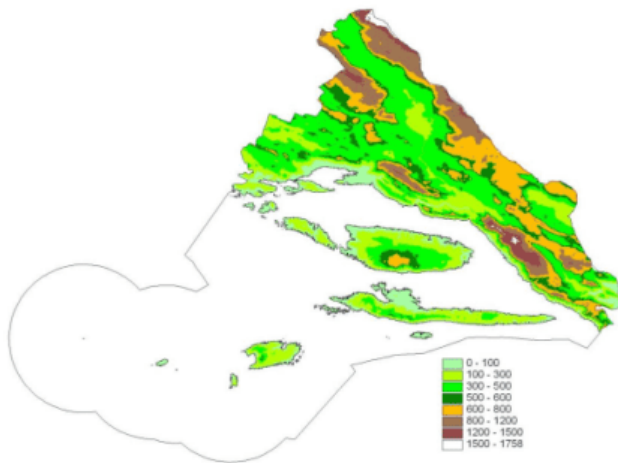
Slika 7 Prikaz položaja Splitsko-dalmatinske županije

Izvor: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Splitsko-dalmatinska_%C5%BEupanija_in_Croatia.svg

(pristup: 10.05.2023.)

Obalno područje, u smislu u kojem ga definiraju IUOP Protokol, te Zakon o prostornom uređenju, uključuje 32 jedinice lokalne samouprave (što podrazumijeva 11 gradova, te 21 općinu), koji zauzimaju 42% kopnene površine SDŽ, dok preostalih 59% čine 23 JLS SDŽ koji nemaju obalnu crtu, koji su uglavnom u zaleđu planinskog lanca. Otočni dio SDŽ čini ukupno 57 grebena i hridi, te 74 otoka, među kojima je najveći otok Brač. Deset je naseljenih otoka, 5 većih (Vis, Šolta, Čiovo, Brač, Hvar), te 5 manjih (Biševo, Mali Drvenik, Veli Drvenik, Šćedro, Sv. Klement).

Reljefna karta prikazuje činjenicu da je obalno područje prirodno odijeljeno od područja zaobalja planinskim nizom (Vilaja, Mosor, Kozjak, Biokovo).

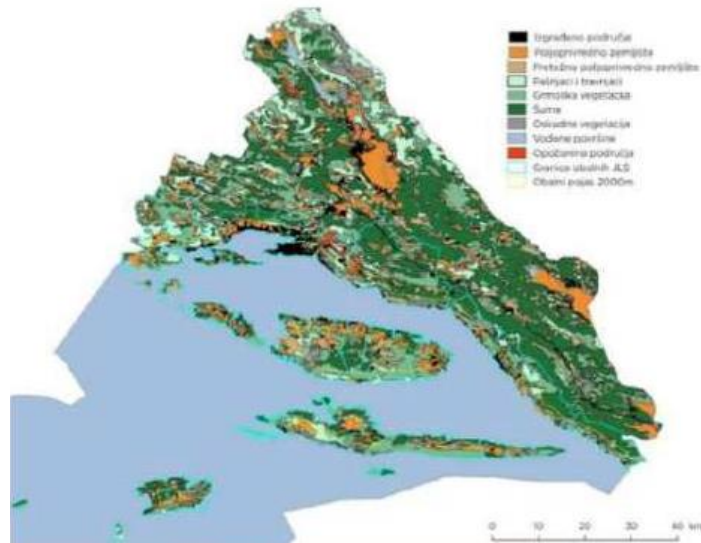
Slika 8 Prikaz reljefne karte SDŽ

Izvor: preuzeto iz Programa Zaštite okoliša SDŽ, 2008.

<https://www.dalmacija.hr/Portals/0/Glasnik/2008/1A/02S.Program%20zastite%20okolisa%20Splitsko-dalmatinske%20zupanije.pdf> (pristup: 12.04.2023.)

Što se tiče reljefa podmorja morskog dijela obalnog područja SDŽ, najplića područja se nalaze u priobalnom pojasu, u području kanala između prve linije otoka i obale. Klima u SDŽ je mediteranska sa suhim i toplim ljetima, te vlažnim i blagim zimama. Na području SDŽ ima preko 2300 sunčanih sati (otok Hvar ima preko 2700 sunčanih sati). Najjači i najučestaliji vjetrovi su bura i jugo. Bura je najjača u obalnom području oko Splita i Makarske, dok je jugo jače na otvorenom moru.

Najveći postotak zemljišnog pokrova zauzima grmolika vegetacija (31,1%), zatim šuma (23%), poljoprivredna površina (20%), područje koje zauzimaju travnjaci i pašnjaci (9,5%), potom izgrađena područja (6,1%), stjenovita područja sa oskudnom vegetacijom (4%) i opožarena područja (1,2%).

Slika 9 Prikaz zemljišnog pokrova SDŽ (CLC, 2018.)

Cetina je najduža i vodom najbogatija rijeka (105 km), zatim slijedi rijeka Jadro (opskrbljuje vodom Splitsko područje) i Rijeka Žrnovnica. Što se tiče voda stajaćica, na otocima Šolti, Braču, Čiovu, Hvaru, Visu, Svecu, Drivenik Veli postoji 165 lokvi (najveća među njima ima površinu nekoliko tisuća m² sa dubinom od nekoliko metara).

Priobalne vode, površinske vode u smjeru pučine unutar crte udaljene 1 NM od polazne crte od kojih se mjeri širina voda teritorijalnog mora, a u smjeru kopna, a protežu se do vanjske granice prijelaznih voda, razgraničene su na osam vodenih tijela (središnji dio Kaštelanskog zaljeva, Brački i Splitski kanal, luka Split, otoci Biševo i Vis, od Prevlake do Rta Ploče do Šibenskog kanala, Neretvanski kanal, Kornati i šibensko priobalje, sjeverni rub Kaštelanskog zaljeva sa Trogirskim zaljevom i Marinskim zaljevom).

Pojedini morski dijelovi obalnog područja su zaštićeni, kao npr. zbog proglašenja područja za kupanje i rekreaciju, pogodnost za rast i život školjkaša (Kaštelanski zaljev, dio Marinskog zaljeva), kao i zbog posebne osjetljivosti.

Prateći kakvoću mora za kupanje (tijekom sezone 2018. godine) na 161 točki uzrokovanja, utvrđeno je da je na 148 točaka kakvoća mora (što se tiče ocjene) bila izvrsna, na 5 je bila dobra, na 5 zadovoljavajuća, dok je na 2 mjerne točke bila nezadovoljavajuća. Od 2009. do 2017. godine uočeno je kako raste broj izvrsnih ocjena kakvoće mora, dok se smanjuje broj nezadovoljavajući i dobrih ocjena, dok udio zadovoljavajućih ocjena varira.

Neka od 34 zaštićenih područja i područja Natura 2000 ekološke mreže koja su u obalnom području su sljedeća: Park prirode Biokovo, značajni krajobraz (Berla, kanjona Cetine, Ravnik, Zečevo, uvala Stiniva, Šćedro), spomenik parkovne arhitekture (biokovski botanički vrt Kotišina, Živogošće – čempresi na groblju, Trogir – park Garaganin – Fanfogna, Kaštel Lukšić – park Vitturi, Solin – močvarni čempres, botanički vrt Ostrog, Kaštel Stari – park uz hotel), spomenik prirode (maslina u Kaštel Štafiliću, Modra i Zelena špilja, Brusnik, Medvidina pećina), spomenik prirode (Vrnjača, hrast u Kaštel Gomilici, Ruskamen), posebni rezervat (Pantan, Jadro – gornji tok), park šuma Marjan...

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku iz 2021. godine, Splitsko-dalmatinska županija ima 423.407 stanovnika. Najveću gustoću na području županijskog središta ima grad Split sa 2156 stan./km². Ukupan broj stanovnika obalnog područja SDŽ dosegao je svoj maksimum 2001. godine, te je od onda stabilniji sa nešto manje od 350.000 stanovnika [3, 4].

Indeks razvijenosti službeni je kompozitni gospodarsko-socijalni pokazatelj gdje se u RH ocjenjuje relativna razvijenost pojedinih jedinica područne i lokalne samouprave, i koji u sebi agregira i integrira standardizirane vrijednosti neke od sljedećih pokazatelja:

- Prosječna stopa nezaposlenosti
- Prosječni dohodak po stanovniku
- Opće kretanje stanovništva
- Prosječni izvori prihoda po stanovniku
- Indeks starenja
- Stupanj obrazovanosti stanovništva

Od 32 JLS obalnog područja SDŽ (osim Sućuraja) spadaju u 4 razvojne skupine iznad RH prosjeka.

U obalnom području SDŽ ostvaruje se otprilike 90% gospodarskih aktivnosti cijele SDŽ. BDP po stanovniku 2016. godine je bio 47,2% EU28 po SKM (uspoređujući Istarsku županiju koja je imala 77%, Primorsko-goransku županiju sa 73.1%).

Turizam je najbrža i najznačajnija rastuća djelatnost u SDŽ, koji je 2019. godine ostvario 3.651.857 dolazaka, te 17.919.454 noćenja (u postocima je to 20-ak% turističkog prometa u Jadranskoj Hrvatskoj i RH). Gotovo sva turistička aktivnosti odvija se u obalnom području (98% dolazaka, te 99% noćenja 2019. godine). Prosječna duljina boravaka turista je 5 dana.

Godišnji ulov ribolovne flote kreće se u prosjeku oko 14.000 t, što čini 20% ulova RH. Županija koja upravlja pomorskim dobrom na svom području ima bitnu ulogu u osiguravanju pretpostavki za funkcioniranje i razvoj djelatnosti ribarstva kroz osiguravanje mogućnosti korištenja pomorskog dobra za potrebe djelatnosti ribarstva.

Što se tiče prerađivačke industrije najrazvijenija je brodogradnja (u nekim godinama otpada preko 50% izvoza Županije), a uz brodogradnju je povezana metaloprerađivačka industrija/strojogradnja, prehrambena industrija, kemijska industrija, industrija građevnog materijala, elektroindustrija.

Lučko gospodarsko i pomorski promet predstavljaju bitan element gospodarskog razvitka cijele SDŽ. Luka Split je najveća luka u SDŽ, glavna putnička luka Republike Hrvatske, sa preko 5 milijuna putnika godišnje. Također je i značajna teretna luka, kao i putnička luka RH (nakon Dubrovnika). Bitan je obalni linijski pomorski promet, a otoci su povezani sa kopnom sa 15 linija sa obvezom javne usluge. Sa preko 40 aktivnih charter tvrtki, s udjelom od 35% u brodovima i 43% u dolascima i noćenjima, SDŽ spada u predvodnike među županijama Hrvatskog dijela Jadrana.

U SDŽ nalazi se 7 vojnih luka koje su od značaja za RH (Rt Marjan, Lora, 4 potkopa na Visu i Braču, jedan plutajući vez na Visu), četiri brodogradilišne luke, jedna industrijska luka. Također, postoji i 16 luka nautičkog turizma sa ukupno preko 3000 vezova. 59 km obale koristi se za privez jahti i brodica, a od toga 21 km komunalnih nautičkih vezova u okviru luka koji su otvoreni za javni promet, 10 km sportskih lučica, 9 km marina i 19 km „mandrača“.

8.2. DIJAGNOSTIČKA ANALIZA PO ODABRANIM PRIORITETIMA PROBLEMSKIM PODRUČJIMA

Fokus dijagnostičkih analiza nije bio na ocjeni opće vrijednosti, te s njom u vezi ranjivosti prostora, jer je ona već provedena i implementirana u postojećem plansko-upravljачkom kontekstu, već je fokus bio na razvojnim trendovima i izazovima koji pokazuju najizraženije simptome neodrživosti (kao što su: prostorni razvoj, neracionalno korištenje i onečišćenje ograničenog i osjetljivog resursa vode, učinkovitost upravljanja razvojem, prioritetne teme koje su vezane uz upravljanje i planiranje razvojem na pomorskom dobru) i elementima ranjivosti koji prethodno nisu bili obrađivani u postojećem plansko-upravljачkom kontekstu.

U okviru dijagnostičke analize, dio zadaće bila je uspostava nepotpune ili nedostajuće analitičke i podatkovne podloge, te tako stvoriti okvir za argumentiranu diskusiju poželjnosti i održivosti. Posebnu pažnju u implementaciji i korištenju traže pokazatelji koji se odnose na veće prostorne jedinice, koji nužno iskazuju prosječne vrijednosti koje unutar prostorne jedinice može biti vrlo raznovrsno.

8.2.1. Analiza održivosti prostornog razvoja obalnog područja Splitsko-dalmatinske županije

Praktične funkcije upravljanja prostornim razvojem su sljedeće:

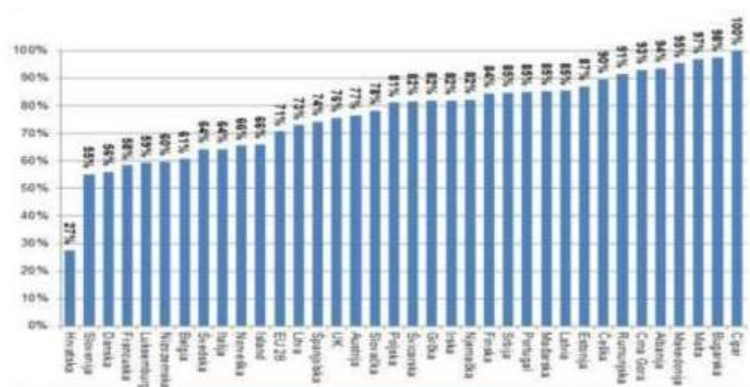
- Odrediti realne potrebe za razvoj naselja, odnosno ukupne potrebe za sve ljudske djelatnosti u prostoru u kojem će rezultirati prenamjenom zemljišta
- Osigurati opremljenosti i kvalitetu izrađenog okoliša kroz načine i mogućnosti prostornog planiranja, te komunalnog opremanja i uređenja
- Razumni odabir lokacije za stvaranje novih ili širenje postojećih građevinskih područja na način da se izbjegavaju zakonom ograničeni prostori (kao npr. pojas od 1 km u obalnom području, posebno vrijedni krajobraz)

Ove tri funkcije upravljanja prostornim razvojem su polazni kriteriji u analizi održivosti prostornog razvoja obalnog područja SDŽ kao njenog gospodarski najdinamičnijeg i najvitalnijeg dijela, te sva tri kriterija bi tabala biti pozitivno ocijenjena da bi se moglo govoriti o održivom prostornom razvoju.

Što se tiče turizma na Jadranu, on se počeo razvijati u 19. stoljeću, pa je upravo sa razvojem turizma počela transformacija obalnog područja, posebice SDŽ. 60-ih godina prošlog stoljeća ozbiljnije je počela transformacija obalnog područja, te je dodatno potaknuto sa izgradnjom Jadranske magistrale.

Industrijalizacijom je započela deagrarizacija ruralnog zaleđa SDŽ koja se prvenstveno odvijala u obalnom području. Skromne vikendice su se počinjale graditi u funkciji sekundarnog, tj. povremenog stanovanja i očito je bilo da će to biti nerazdvojni dio prostornog razvoja obalnog područja. Početkom 21. stoljeća počinje veća potražnja za nekretninama, te se jača pritisak za urbanizacijom i prenamjena obalnog zemljišta. Uredba o zaštiti zaštićenog obalnog područja mora iz 2004. godine donesena je iz nemogućnosti njihove kontrole, te je započela

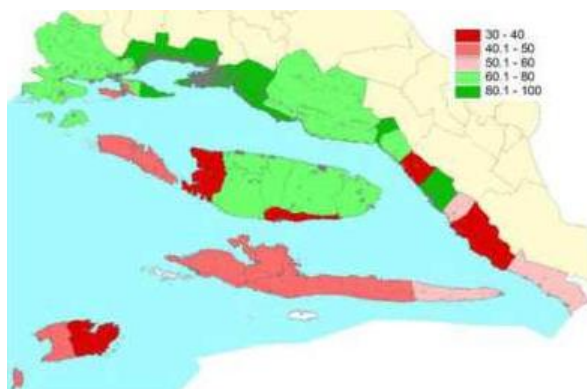
izgradnja jadranskog područja kao područje posebne nacionalne vrijednosti. Prvi Prostorni plan SDŽ donesen je nešto prije, te je također prepoznata nedopustivost procesa u prostoru, pa su propisane mjere za optimizacijom razvoja građevinskih područja koja je povezana sa demografskim razvojem, tj. iskoristivost postojećih građevinskih područja. Donesena je nova generacija prostornih planova uređenja gradova i općina u narednih deset godina. Sljedeći oblik prekomjernog rasta privatnog smještaja i povremenog stanovanja je kroz širenje građevinskih područja naselja. Na početku skromnije vikendice kulminirale su u zgrade nerijetko bez odgovarajuće površine javne namjene, te odgovarajuće infrastrukture. Prema podacima Eurostat-a iz 2018. godine, vidljivo je kako je u hotelima u Hrvatskoj udio noćenja bio 27%, dok je u Mađarskoj bio čak 85%, a na Malti nevjerojatnih 97%.

Slika 10 Udio noćenja stranih gostiju u hotelima 2018. Godine

Izvor: Eurostat

Stalnim razvojem smještajnih kapaciteta dovodi do veće ponude nego potražnje, što rezultira padom ostvarenih cijena. Također javlja se problem institucionalno potkapacitiranih lokalnih uprava. Nekontrolirana gradnja sekundarnog stanovanja ugrozila je lokalne ekološke, kulturne i prostorne vrijednosti, te se pokazala jako neuspješnom u smanjenju razvojnog zaostajanja. Odgovori na potrebu kontrole stihijskog rasta privatnog smještaja i sekundarnog stanovanja nalaze se u funkciji porezne politike, dok prostorno planiranje može biti usmjeravajući i komplementarni instrument.

Slika 11 Udio stambenih jedinica za stalno stanovanje u ukupnom broju stambenih jedinica 2011. godine

Ukupan broj stambenih jedinica SDŽ 2011. godine iznosio je 206.099. Na otocima, te dijelu makarskog primorja (Podgora i Baška voda) vidljivo je da je viša zastupljenost stanova za povremeno korištenje.

1968. godine, prosječna potrošnja izgrađenog zemljišta po stalnom stanovniku iznosila je 119 m²/stan. i izgrađeno je 96 km obale, dok je 2017. godine ona iznosila 227 m²/stan. i izgrađeno je 263 km. Tijekom posljednjih 50 godina, prosječna godišnja potrošnja obale iznosi 4 km godišnje.

Veliki problem današnjice je bespravna gradnja, te sve važnija postaje zelena infrastruktura. Komunalni doprinos ne omogućava kvalitetno uređenje površina, te njihovu realizaciju [3, 4]. U RH ne postoje zakonske pretpostavke koje bi omogućile socijalno pravedno korištenje zemljišta u naseljima. Ukidanje urbanističkih planova uređenja zbog neprovedivosti povezano sa planiranjem javnih površina postaje sve češća praksa.

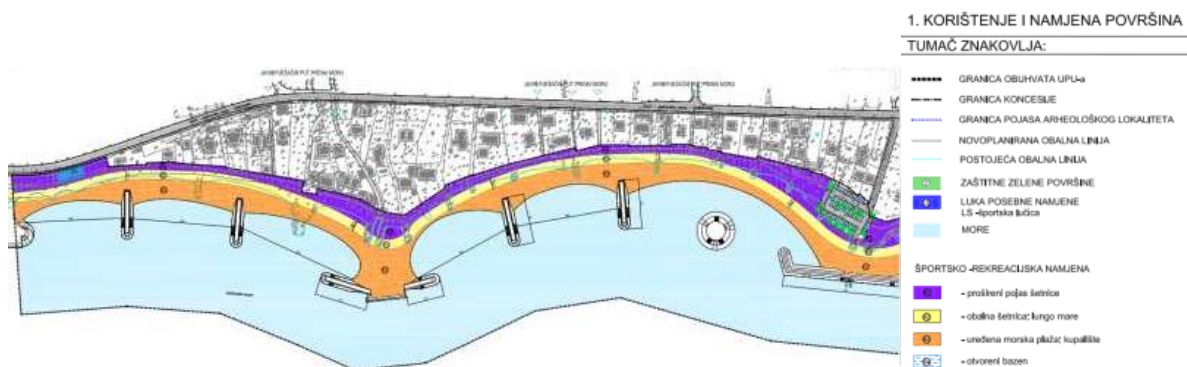
8.2.2. Prioritetni izazovi u planiranju i upravljanju razvojem na pomorskom dobru Splitsko-dalmatinske županije

Ukupna duljina obale u SDŽ, sa umjetnim struktura (nasuti dijelovi mora, lukobrani, plažno pero) je 1.163 km (dok je duljina prirodne obale 969 km). Duljina betonizirane/antropogene obale u SDŽ iznosi ukupno 194 km, a od toga 82 km se odnosi na obale koje su korištene za privez plovila, te razne vrste luka.

Na pretežnom dijelu obale visoki postotak čine razmjerno mali zahvati sa kojima privatni vlasnici kuća i zemljišta u pojasu kopna koji je uz pomorsko dobro, preoblikuju obalni pojas tako da bude lakše upotrebljiv i dostupan za njihovo privatno korištenje (najčešće to budu

betonirani dijelovi koji se koriste za sunčalište, kao i izgradnja malenih pristaništa za privez barki). Ukupna duljina takve obalne linije iznosi gotovo 40 km. Najveći negativni utjecaj ovakvog pristupa je narušavanje krajolika. Ishodi koji imaju negativne utjecaje na krajobraz, okoliš i bioraznolikost su projekti koji imaju opravdane ciljeve, no njihova realizacija ne bude u skladu sa smjernicama i pravilima relevantnih struka. Promišljenom i planiranom strategijom i mjerom kojom se ovakvi problemi izbjegavaju je da se poštuje obalni odmak u upravljanju i planiranju razvoja obalnog prostora. Takvim načinom se osigurava dostupnost obale kao opće dobro i potrebni javni prostor, a samim time se izbjegava ranjivost, pošto se ne gradi na lokacijama koje su izložene neizbježnim i predvidivim prirodnim procesima. Kada obalni odmak nije realno moguće rješenje, zbog toga što je to područje urbanizirano, jedino rješenje koje preostaje je proširivanje obalnog pojasa tako da se nasipa more uz obalu. Kada podmorje i more uz samu obalu ne predstavlja veoma rijetko, vrijedno i zaštićeno stanište, tada se takva intervencija smatra prihvatljivom za krajobraz i okoliš. Projekt je preporučeno osmisliti na takav način da se kreiraju nova staništa za morsku floru i faunu (npr. umjetni grebeni). Ovakva intervencija može imati i pozitivne strane koje se odnose na obalni krajolik, predstavljajući modernu obnovu degradirajućeg obalnog prostora, kojima je nedostajala atraktivna obalna vizura, kao i javni sadržaj, te zelenilo.

Urbanistički plan uređenja obalnog dijela pojasa od HC „Lav“ do naselja Mutogras, planira se izgradnja obalnog pojasa u duljini od 4,8 km, tako da se obalna linija (formiranjem plaža i nasipavanjem podmorja) pomakne za 20-40 m prema moru i na taj način se stvori šetnica, prošireni pojas šetnice na kojem se planiraju dodati javni sadržaji, plaža koja je osmišljena na način da je čini gotovo otpornom da eroziju od valova, te da čuva obalni pojas iza nje. Također, stabilnost plaže osigurava se sa podmorskim zaštitni nasipom, gdje val se lomi i gubi destruktivnu snagu.

Slika 12 Dio karte korištenja i namjene prostora iz UPU obalni dio od HC "Lav" do naselja Mutogras

Izvor: ARCHIN, 2008.

Na području SDŽ već postoje razni uspješni primjeri projekata ovakvog tipa: Bačvice, Ovčice, Zenta, Kašun, Žnjanski plato, Stobreč, dio obale na području grada Splita i mnogobrojni drugi.

Sve češća praksa je ta da se obalno područje nasipava neprikladnim materijalom koji nakon nasipavanja ima štetni utjecaj na morski okoliš. Problem brze erozije nasutog materijala zbiva se kada se nestručno izvedene i umjetne plaže žele stvoriti nasipavanjem na mjestima sa stjenovitom obalom gdje prije nisu bile prirodne plaže. Još jedna česta praksa je ta da se nasipavanje vodi pod kategorijom dohranjivanje plaže unutra postojećih gabarita i/ili sanacija (kada to nije slučaj), ili se obveza postupka Ocjene na vlastitu štetu zaobilazi na način da se rade projekti koji su na duljini manjoj od 50 metara.

Slika 13 Posljedice neprimjerenog "uređenja obalnog pojasa"

Izvor: <https://www.morski.hr/video-podgora-iz-zraka-razmjeri-katastrofe-zbog-nasipanja-zemlje-podmorje-i-ronilacki-turizam-su-nestali/> (pristup: 24.04.2023.)

Projekti turističke valorizacije, te projekt razvoja turističke dostupnosti i infrastrukture spadaju u još jedan negativni utjecaj na pomorsko dobro. Betoniziranje šetnica (kroz prije potpuno prirodni krajobraz) je glavni element turističke privlačnosti. Potrebno je osvijestiti, te u razvojnim planovima uvažiti najmanje dvije činjenice:

- Prva činjenica je ta da neka područja zahtijevaju višu razinu obzira i zaštite i da su određena područja osjetljivija

- Druga činjenica je jedan od osnovnih pravila dobre prakse, što se tiče turističke ponude, je zalaganje da se razvije raznovrsnost ponude, s prostornim zonama u kojima su osigurani razni konteksti i uvjeti za posjećivanje (od turistički najrazvijenijih do onih koji se namjerno ostavljaju manje dostupnima, malo ili gotovo nikako opremljeni turističkom infrastrukturom).

Navedene činjenice ukazuju potrebu da se uvaži i prepozna vrijednost stručne potpore u kreiranju projekata. Postoji potreba za educiranjem i informiranjem o dobrim praksama kao i jasnim smjernicama vezane za nju.

Članak 49 Zakona o prostornom uređenju određuje planiranje morskog područja. U Članku 49a određuje se da morsko područje se planira u okviru planova koji su predviđeni sustavom prostornog planiranja u RH, dok u Članku 49b su sadržane sve glavne smjernice za kvalitetno planiranje morskog područja [3, 4, 8].

Nautički turizam je turizam koji kombinira jedrenje i plovidbu s odmorom i aktivnostima na odmoru, te je to jedan od najraširenijih oblika turističke rekreacije. Sve veći interes za nautički turizam je zbog izuzetnih ekonomskih učinaka i zbog visoke profitabilnosti. Također, nautički turizam se smatra jednim od najperspektivnijih oblika turizma u Hrvatskoj. Luke nautičkog turizma su primarni objekti nautičkog turizma, rekonstruirani, izgrađeni, modernizirani ili prošireni, sve sa ciljem pružanja svih usluga sudionicima raznih vidova turističke i zabavne navigacije na jezerima, moru i rijekama. Tržište ponude analizirati će se kao ponuda unutar luka nautičkog turizma, chartera i cruisinga.

SDŽ se posljednjih 10 godina pokazala kao jedna od najznačajnijih hrvatskih, te mediteranskih destinacija za nautički turizam. Ukupna površina akvatorija 2019. godine koji je zauzet sa 31 registriranom lukom nautičkog turizma (13 sidrišta, 18 marina, 1 privezište), iznosila je 59ha, a ukupni broj vezova iznosi nešto više od 3.000.

8.2.3. Izazovi klimatskih promjena i varijabilnost u obalnom području Splitsko-dalmatinske županije

Prema izvješću WMO (engl. World Meteorological Organisation) iz 2019. godine, zadnjih 5 godina su bile 5 najtoplijih godina otkad postoje meteorološka mjerenja. Mediteran se zagrijava čak 20% brže od ostatka svijeta. Podizanje razine mora, promjene temperature,

acidifikacija mora, povećanje učestalosti meteoroloških prilika, dovodi do promjena u ekosustavu i biološkoj raznolikosti, šumarstvu, poljoprivredi, pa čak i zdravstvenim poteškoćama kod ljudi. Sve češća su duga sušna razdoblja ili intenzivnije oborine. Prema podacima WMO iz 2019. godine, posljednjih 27 godina, prosječna razina porasta mora je bila $3,24 \pm 0,3$ mm godišnje. Porastom CO₂ u atmosferi, dolazi do acidifikacije oceana.

Što se tiče procjene porasta Jadrana do kraja stoljeća, procjenjuje se da će razina mora narasti do 1,1 m. Oluje i poplave doprinose najvećim novčanim gubicima, a pretpostavlja se da će do 2050. godine, godišnji gubici od poplava uvećati pet puta [8].

Povećanjem temperature zraka do 2070. godine za SDŽ, prouzročiti će povećanje evapotranspiracije, smanjiti će se površinska i podzemna otjecanja, te će biti naglašenije smanjenje vodnih zaliha, a samim time i pogoršanje kakvoće pitke vode. Predviđa se povećanje povremenih jakih oborina, a samim time će se povećati opasnost od bujičnih poplava. Obzirom na sušna razdoblja previđa se povećani rizik od požara pogotovo u SDŽ. Povećana potrošnja električne energije za hlađenje rezultirati će učinak toplinskog otoka⁶ u gradovima. Dugoročno gledano, porastom razine mora potencijalno postaje jedan od najskupljih učinaka klimatskih promjena na cijelu obalu Hrvatske. Porastom razine mora, naselja i gradovi u priobalju najviše će biti ugroženi. Promjenom klime doći će do negativnog utjecaja na akvakulturu, koja je bitan element u razvoju SDŽ. Zagrijavanjem mora dolazi do većeg broja invazivnih vrsta u Jadranskom moru, te to može prouzročiti nestanak ili smanjenje nekih vrsta riba. Zbog povećanje temperature zraka, smanjena oborina, bitno će biti ugrožena poljoprivredna djelatnost, biti će povećana potreba za navodnjavanjem. Hrvatske vode napravile su procjenu razine rizika od poplave koji je sastavni dio Plana upravljanja vodnim područjima. Opasnost od poplava u SDŽ najviše su ugroženi Omiš, Trogir, Kaštela, Solin, Split.

---

⁶ Urbani toplinski otok karakterizira visoka temperatura zraka u urbanom području u odnosu na okolno ruralno područje, sa razlikama u temperaturi do 10 °C.

Slika 14 Prikaz Karte opasnosti od poplave za veliku vjerojatnost pojavljivanja za Trogir i Omiš

Izvor: https://preglednik.voda.hr/?topic=Opasnosti%20od%20poplava&lang=hr&bgLayer=hr.raster.tk-crno-bijeli&layers=hr.rpj.granica_rh,hr.fd.podrucja-izvan-potencijalno-znacajnih-rizika-od-poplava,hr.fd.granica-podrucja-potencijalno-znacajnih-rizika-od-poplava,hr.fd.nasipi,hr.fd.opasnost-od-poplave-velika-vjerojatnost,hr.fd.granice-vodnih-podrucja&X=4820057.30&Y=479432.97&zoom=6&catalogNodes=12 (pristup: 20.04.2023.)

Prema podacima Hrvatskih voda, opasnost od poplava velikih vjerojatnosti ima oko 850 ha u obalnom području SDŽ, od toga oko 45% su građevinska područja.

Obalno područje pokušava se obraniti od poplava i sa strane kopna (bujične oborinske vode) i sa strane mora (dizanje razine mora, te frekventniji i jači olujni vjetrovi i valovi). Višak vode sa kojim je potrebno upravljati označava vrijedan čimbenik koji u sinergiji sa zelenim površinama pruža višestruke koristi. Rješenja se mogu naći u literaturi pod nazivom „plavo-zelena infrastruktura“ ili „plavo-zelena rješenja“. Elementima zelene infrastrukture uključuje se bioretencija, kišni vrtovi, zeleni zidovi, zeleni krovovi, propusna parkirališta, retencijske lagune, itd. Plavo-zelena rješenja uključuju promjene u politici upravljanja, razmišljanju, kulturi urbanog planiranja.

Kombiniranje zaštitnih obalnih građevina, organiziranog povlačenja i odmaka, može smanjiti ukupne troškove od porasta razine more čak do 93%.

Da bi se ublažile negativne posljedice urbanog toplinskog otoka, na raspolaganju postoje kratkoročne i dugoročne mjere adaptacije. Za dugoročna rješenja toplinskih otoka potrebno je pametno planirati gradove, gdje se izbjegava nastanak, smanjuje se intenzitet toplinskih otoka (plansko uvođenje plavo-zelene infrastrukture), dok se kratkoročna rješenja poduzimaju ukoliko se pojavi ekstremni toplinski val (potrebno je izdati prikladna upozorenja odgovornim službama, te javnosti). Zelena infrastruktura u gradovima obuhvaća sve zelene površine sa različitim funkcijama i namjenama, te ona ima pozitivni utjecaj na život i zdravlje građana. Smanjenje rizika od šumskih požara postao je jedan od glavnih izazova i ciljeva upravljanja šumskim ekosustavima na cijelom Mediteranu [8]. Gledajući razdoblje od 19 godina (točnije od 1995. do 2014. godine), više od 80% svih opožarenih površina na cijelom području krša (uključujući Uprave šuma Delnice, Senj, Buzet, Ogulin, Split, Gospić) dogodilo se na području Uprave šuma Split. Osiguranje i snaženja ekoloških, gospodarskih i zaštitnih uloga, uključujući i aktivnu obnovu opožarenih i pošumljavanje novih površina, moraju biti u skladu sa Europskim zelenim planom. Uprava šuma Podružnica Split ima 7 šumarija (Makarska, Hvar, Sinj, Brač, Imotski, Vrgorac, te šumarija Split koja pokriva područje Visa, Šolte, Drvenika), te ona gospodari svim šumskim zemljištima i šumama u SDŽ koji su u državnom vlasništvu, a to je gotovo 90% njihove ukupne površine. Projekt „Zelena Dalmacija bez požara“ je relativno razrađen od Uprave šuma Split, gdje se doprinosi smanjenju rizika od šumskih požara preventivnim djelovanjem, korištenjem obnovljivih izvora energije, bioraznolikost, jačanje općekorisnih funkcija šume, prilagodba na klimatske promjene [8].

SDŽ ima 1.098 plaža sa ukupnom duljinom od 99,3 km.

8.2.4. Održivo upravljanje i zaštita krajobraza obalnog područja Splitsko-dalmatinske županije

Ne postoji zakon koji bi se na nacionalnoj razini bavio isključivo problematikom krajobraza, no planiranje, zaštita i upravljanje krajobraza regulirano je kroz nekoliko pravnih propisa:

- Zakon o zaštiti okoliša
- Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara

- Zakon o zaštiti prirode
- Zakon o prostornom uređenju

Hrvatska je, na međunarodnoj razini, ratificirala i potpisala Konvenciju o europskim krajobrazima (Firenca 2000.). Studija vrednovanja krajobraza kao i izrađena Krajobrazna osnova ne postoji za SDŽ iako je 2019. godine navedena važnost izrade na razini Županije, Gradova i Općina, u mjerama očuvanja krajobraznih vrijednosti prostornog plana SDŽ, te prijedlog izmjena i dopuna prostornog plana SDŽ. Potrebna je izrada krajobraznih osnova, te studija vrednovanja krajobraza kao stručnih podloga.

Obalno područje SDŽ se brzo razvija, pa prostorne promjene koje ne uvažavaju vrijednosti i raznolikost krajobraza dovode do degradacije i narušavanja krajobraznih identiteta prostora i značajki. U pojasu od 1.000 metara širine od obale, udio šuma smanjio se 38%, dok se udio izgrađenih površina udvostručio. Zelena infrastruktura biti će važna u kontekstu sve prisutnijih znakova klimatskih promjena, te je potrebno uložiti veliki napor u očuvanju i obnovi šumskog pokrova, a naročito u obalnom području, pa i u zaobalju, gdje šumski pokrovi imaju značajnu funkciju pročišćavanja vode, sprječavanje erozije tla, te posljedično onečišćenje izvorišta i podzemnih voda.

Zelena infrastruktura može se primijeniti na tri različite razine:

- Lokalna razina – tu spadaju parkovi, vrtovi, šume, livade, lokalni prirodni rezervati, živice, ribnjaci, jezera, dječja igrališta, otvoreni prostori škola i vrtića, i sl.
- Nacionalna i regionalna razina – velika jezera, planinski lanci, jezera, močvare, šume i šumarci u službi, prostrani pašnjaci, obalne lagune, riječni slivovi, područja poljoprivrede, i sl.
- Međunarodna razina – međunarodni riječni slivovi, planinski lanci i šume, područja Nature 2000, zaštićena područja

Potencijalne sastavnice zelene infrastrukture na području SDŽ na regionalnoj razini su: kanjon rijeke Cetine, zaštićena područja i područja ekološke mreže Natura 2000, planinski lanci Mosora, Biokova, Kozjaka i Boraje, močvarna područja, prirodna obala, područja a oskudnom vegetacijom i područja sa šumskom vegetacijom, poljoprivredne površine... Na lokalnoj razini zelena infrastruktura se odnosi na urbana područja, dok na regionalnoj razini obalno područje obiluje elementima zelene infrastrukture.

8.2.5. Degradacija i neracionalno korištenje ograničenih prirodnih resursa u obalnom području Splitsko-dalmatinske županije

Zamućenje rijeke Jadro koja se proteklih godina često događa, prvenstveno zbog jačih i dugotrajnih oborina, dovoljno je da ukažu na potrebu za dodatnim aktivnostima na očuvanju izvorišta. Stručnjaci ove pojave dovode u vezu sa gubitkom šumskog pokrova, te je njime uzrokovano više desetina puta pojačana erozija tla. Potrebno je pošumljavanje unutar zone sanirane zaštite kako bi se vratila izgubljena funkcija šuma. Vodoopskrbni plan SDŽ koji je izgrađen 2008. godine, ocijenio je ugroženost izvorišta rijeke Jadro sa najvišim stupnjem ugroženosti [8]. U periodu turističke sezone, posebice kada se broj potrošača poveća za preko 50% potražnja za pitkom vodom raste.

Morski otpad je veliki problem u obalnom području Hrvatske, te se na njegovo rješavanje tek treba početi sustavnije raditi. Oko 80% morskog otpada dolazi sa kopna. Najgora onečišćenja obale događaju se zimi, kada obilnije oborine i rijeke „speru“ otpad sa obale i/ili smetlišta koja se nalaze blizu rijeka ili mora, zatim ga jugo odnese na sjever, do obalnog dijela Hrvatske. Posljedično time najugroženija su područja južnih i srednje dalmatinskih obale i otoka. Plastika čini 90% otpada koji završi na plažama.

Slika 15 Prikaz smeća u podmorju Splita

Izvor: <https://impulsportal.net/index.php/zivotna-sredina/16654-slika-splita-kakvu-ne-znate-ovako-izgleda-podmorje-popularne-splitske-plaze> (pristup: 15.03.2023.)

8.2.6. Koliko je uspješan, održiv i otporan trenutni razvojni model obalnog područja, te kako podići učinkovitost u realizaciji planova i postizanju deklariranih ciljeva razvoja obalnih područja Splitsko-dalmatinske županije

Popis izazova koji SDŽ dijeli od ostatka Jadranskog dijela Hrvatske su: izraženija sezonalnost postojeće turističke potražnje, nedostatak visoko obrazovanih turističkih kadrova, niska stopa iskorištenosti smještajnih kapaciteta, nedostatak planiranja i usmjeravanja turizma u smjeru održivog turizma, nepovoljna struktura smještajnih kapaciteta u kojoj dominira privatni smještaj, niska razina suradnje između glavnih dionica razvoja turizma na regionalnoj i lokalnoj razini, nedovoljno kvalitetna izvanpansionska ponuda, neravnomjerni prostorni razvoj turizma, veliki pritisak turističke potražnje na uski obalni pojas, neravnomjerni prostorni razvoj turizma, turistički nerazvijeno zaleđe SDŽ...

Negativne posljedice sezonalnosti uključuju niski stupanj iskoristivosti, profitabilnost i drugi ekonomski učinci. Tehnološka i financijska održivost komunalne infrastrukture, nemogućnost osiguravanja kvalitetne i stabilne radne snage, slabi multiplikativni učinci turizma na druge sektore gospodarstva. 45% radne snage u RH u turizmu je sezonsko. Veliki porast potražnje za radnom snagom tijekom ljetnih mjeseci nije moguće zadovoljiti samo iz domaće ponude, već to uzrokuje ovisnost sektora turizma o uvozu stranih radnika.

Aktivnost, mjere, strategije, te razvojni projekti kao odgovor na prepoznate izvore detaljno su prikazani u najznačajnijim razvojnim dokumentima (sektorskim, integriranim). Plan razvoja turizma SDŽ (2017.-2027.) prepoznao je da je održivi razvoj desetljećima sastavni dio turističkih (županijskih) razvojnih planova, ali predanost načelima održivosti je bila pretežno deklarativne prirode. Određeni dio projekata, te aktivnosti je proveden, a provodi se i dalje. Potrebno je učiniti puno više i preciznije kada se provodi dijelovi razvojnih planova koji su usredotočeni na rješavanju slabosti. Slabosti i izazovi mogu biti npr. vezani uz konstrukciju smještajnih kapaciteta, prosječna iskoristivost izgrađenih kapaciteta, preopterećenost infrastrukture, te turističkih resursa u ljetnim mjesecima. Strožim mjerama i politikom potrebno je ograničavanje razvoja u neželjenom smjeru, a istovremeno je potrebno znatno većim ulaganjima i podrškom poticati na razvoj u željenom smjeru. Nažalost postignute su granice nakon kojih negativne posljedice neželjenih trenova alarmantno narušavaju i kvalitetu pruženog turističkog proizvoda. Prijašnji razvojni modeli temeljeni su na rastu turističkog proizvoda more i sunce, koji je najlakši za ponuditi, potrebno je nadomjestiti sa onima koji će se istodobno fokusirati na razvoj sa kojim se smanjuju i ograničavaju postojeće slabosti, te obuzdavanje

neizvedivog daljnjeg rasta. Ukoliko su smještajni kapaciteti u dva mjeseca tijekom ljeta popune prosječno preko 60%, istodobno nije moguće daljnje povećanje broja turista, pošto su dostignute granice održivosti po velikom broju kriterija, a daljnji rast smještajnog kapaciteta je štetan i nerazborit. Gledajući financijski i ekonomski, takav rast povećava ponudu na tržištu, u uvjetima gdje je nedovoljna potražnja, ruši se cijena.

Svako ulaganje u razvoj prostorno, vremenski i tematski upotpunjene turističke ponude, ima mnoštvo pozitivnih učinaka kao što su npr.: poboljšanje kvalitete i dopune vrijednosti ponude, poboljšanje raznolikosti i vrijednosti destinacije, uvećanje pozitivnih multiplikativnih učinaka turizma...

Ogromna ovisnost o sektoru turizma predstavlja:

- Razlog mnogih ekonomskih i društvenih sub-optimalnog ukupnog razvoja i oportunitetnih troškova;
- Najveći rizik uslijed velike izloženosti čitavog gospodarstva poremećajima na turističkom tržištu, pogotovo kada strani turisti predstavljaju preko 90% u prihodu.

Cijena života u turističkom području, posebice u SDŽ, ima negativne učinke za lokalno stanovništvo koje se iseljava iz gradova (zbog cijena stanova, najamnina stanova), dok gradovi gube svoju autentičnost, te su postali turistička odredišta.

Još jedna od negativnih posljedica je ta da postoji porezna politika niskog paušala za povremeno turističko iznajmljivanje nekretnina, te nedostatak poreza za nekretnine.

Održivi i kvalitetni turizam koji u SDŽ ima izvrsne resursne pretpostavke, jedan je od najočiglednijih područja razvoja koje razvija i koristi kompetitivne prednosti.

Veliki je nesklad između strategija, usvojenih ciljeva, te mjere sa jedne strane i trendovi sa druge strane, a sve je povezano uz krajnje ishode i stupanj izvršenja strategija i planova.

Rješenje za nedostatak kvalitetnih projekata koji su spremni za financiranje je da se unutar sredstava koja su raspoloživa za unapređenje razvoja, odvoji dovoljan dio, te se upotrijebi za osiguravanje tehničke pomoći koja je potrebna za jačanje i identifikaciju kapaciteta najstručnijih nositelja razvojnih projekata, i za dodatnu pripremu, provedbu i osmišljavanje projekata.

Unapređenje prakse upravljanja i planiranja se provodi tako da se uključe i mobiliziraju svi dionici oko usklađene razvojne vizije, razumijevanje vrijednosti, kao i prijetnji i mogućnosti. Proces timskog planiranja je šansa da se analiziraju teme iz različitih smjerova koje donose dionici koji su uključeni u proces. To je i prilika da se razmjene znanja, informacije i razumijevanje, i da se osnaže i osvijeste ključne skupine dionika.

8.3. SAŽETAK SMJERNICA PO ODABRANIM PRIORITETIMA PROBLEMSKIM PODRUČJIMA

8.3.1. Kvalitetniji, održiviji i uspješniji prostorni razvoj obalnog područja

Prostorno planiranje je važan oblik unutar sustava prostornog uređenja, dok efikasna rješenja mogu nastati iz koordinatnog i sveobuhvatnog upravljanja ukupnim, prostornim i turističkim razvojem na lokalnog, nacionalnoj i regionalnoj razini. Preporuke su podijeljene na razine prema kojima ih je potrebno provesti, a to su: nacionalna, regionalna i lokalna razina.

Što se tiče preporuka za stratešku i lokalnu razinu, ondje je navedeno da je potrebno dopuniti zakonska rješenja sa kojima se regulira planiranje izvođenja građevinskih područja izvan naselja ugostiteljsko turističke namjene, a sve sa ciljem postupnog smanjenja zna, i onemogućavanje rasta privatnog smještaja; zatim je potrebno preispitati nova zakonska rješenja koja će omogućiti parceliranje građevinskog zemljišta u naseljima; dopunjavanje zakonodavstva u sustavu komunalnog opremanja građevinskog zemljišta naselja, kao i njihovo uređenja, na takav način da se omogući pokrivanje stvarnih troškova; osiguranje učinkovitih instrumenata sa kojima se jamči nulta tolerancija na bespravnu gradnju u obalnom području; stanje u prostornom planiranju potrebno je prioritarno definirati kako bi vrijednost i kvaliteta okoliša očuvale se za razdvojene potrebe budućih generacija...

Pod regionalnom razinom podrazumijeva se osiguranje bolje povezanosti razvojnog i prostornog planiranja; razvijanje regionalnih programa kružnog gospodarenja zgradama i prostorom; razvijanje regionalnih programa izgradnje i uređenja zelene infrastrukture; poticati projekte u neposrednom zaleđu i na pomorskom dobru imajući na pameti utjecaj klimatskih promjena.

Na lokalnoj razini postoje 8 kriterija:

- Stupanj izgrađenosti građevinskih područja
- Površina građevinskih područja naselja prema stalnom stanovniku
- Izgrađene površine svih namjena (ha) po 1 km izgrađene obale
- Postotak ležaja u privatnim smještajima u ukupnom broju turističkih kreveta
- Dio građevinskih područja na pojasu od 1 km
- Duljina u metrima izgrađene obalne crte na 1.000 stanovnika
- Postotak stambenih jedinica za stalno stanovanje u ukupnom broju stambenih jedinica
- Sveukupni broj postojećih i planiranih turističkih kreveta po stalnom stanovniku

Od navedenih kriterija, svaki upućuje na moguće prakse i slabosti prostornog razvoja koje nisu održive.

8.3.2. Planiranje i upravljanje razvojem na pomorskom dobru

Zaštitu i očuvanje pomorskog dobra od nestručnih, nelegalnih i neplanskih intervencija potrebno je kombinacijom educiranja, informiranja i nadzora, osigurati sprječavanje različitih oblika neplanskih devastacija i aktivnosti. U sinergiji sa obalnim JLS potrebno je osigurati da projekti na pomorskom dobru slijede preporuke struke.

Što se tiče planiranja morskog područja potrebno je informiranje dionika važnosti uravnoteženog multi-sektorskog razvoja, raščlambu kao racionalni instrument za smještaj različitih djelatnosti u prostor. Osmišljavati i poticati raščlambu morskog područja na temelju multi-kriterijskih analiza.

Strateški ciljevi za razvoj nautičkog turizma na području SDŽ su sljedeći:

- Upravljanje resursima i održivo korištenje: usluge u nautičkom turizmu, nautička infrastruktura, prostor i okoliš
- Poticati razvoj postojećih, te izgradnja novih servisnih i remontnih centara
- Primjena ekoloških standarda i novih tehnologija
- Realiziranje scenarija održivog razvoja izgradnjom novih prihvatnih kapaciteta
- Jačanje konkurentnosti svih subjekata nautičkog turizma
- Uspostavljanje sustava kontinuiranog obrazovanja sudionika u nautičkom turizmu

8.3.3. Izazovi klimatskih promjena i varijabilnost u obalnom području

Potrebno je osnivanje referentnog centra za informiranje i podatke o klimatskim promjenama na području SDŽ, te također osnaživanje suradnje između akademske i stručne zajednice, te upravljačkih tijela [8]. Osiguravanje prilagodbe kapacitiranje interventnih jedinca i planova intervencija.

Smjernicama za smanjenje ranjivosti obalnog pojasa na plavljenje mora, te plavljenje od ekstremnih oborina, potrebno je praksom i ciljevima podizanja otpornosti na klimatske promjene ugrađivanje u razvojnu viziju i sve planove, procedure, projekte i programe. Identifikacija na poplavu najranjivijih dijelova obale na lokalnoj razini. Ojačavanje mehanizma i preispitivanje za pružanje hitnog odgovora u izvanrednim okolnostima. Osiguravanje tehničke pomoći u sufinanciranju i pripremi pilot projekata. Smanjivanje poreza na nekretninama koliko je „održiva“.

Preporuke koje su vezane uz eroziju plaža je nadogradnja IMAP baze podataka, izgradnja projekata sanacije plaže od erozija, provođenje analize rizika trajnog gubitka plaža, te posljedična šteta za turistički sektor, osiguranje kontinuiranog praćenja morfodinamike saniranih plaža.

Preporuke povezane sa urbanim toplinskim otocima su da se upozori javnost i odgovorne službe, analiziranje postojeće zeleno-plave infrastrukture, ublažavanje energetske obnove zgrada, napraviti Akcijski plan razvoja zeleno-plave infrastrukture za aglomeraciju Split, te Strategija ublažavanja učinaka toplinskih otoka.

Smjernice koje su vezane za povećani rizik od šumskih požara su da je potrebno potaknuti raspravu o načinima vrednovanja i upravljanje šuma sredozemnog krša RH, osiguranje dovoljnih kapaciteta vode tijekom ljetnih mjeseci, te jačati radove na obnavljanju i pošumljavanju degradiranih šuma.

8.3.4. Održivo upravljanje i zaštita krajobraza u obalnom području

Mjere sa kojima se osigurava sustavno vrednovanje, te zaštita krajolika su takve da je potrebno izrađivanje krajobraznih osnova na lokalnoj i županijskoj razini za cijelo područje SDŽ, osiguranje očuvanja krajobraza kroz dosljednije i sustavnije korištenje trenutnih

instrumenata za njihovo upravljanje, planiranje i zaštitu, izraditi studije za sva vrijedna prirodna područja koja su zaštićena Zakonom o zaštiti prirode ili su prepoznata u prostornom planu SDŽ, područja koja imaju degradirana područja potrebno je izrađivanje stručnih planova i podloga za njihovo unapređenje i sanaciju, izrađivanje akcijskog plana i strategije razvoja zelene infrastrukture SDŽ, kao i svih većih gradova.

Mjere kojima se unapređuje i čuva trenutna kvaliteta krajobraza su očuvanje prirodnih krajobraz na što većoj i što manje fragmentiranoj površini, jačanje zelene infrastrukture, poboljšanje i očuvanje krajobraznog identiteta obalnog prostora SDŽ, te očuvanje krajobraza ubranih, povijesnih, obalnih, ruralnih cjelina od devastacije neprikladnih intervencija i prostoru, očuvanje krajobraznih vrijednosti vodenih tijela i vodotoka, sanacija degradiranih krajobraza [8].

8.3.5. Sprječavanje onečišćenja i racionalno korištenje prirodnih resursa

Smjernice za racionalno korištenje vodnih resursa, kao i za očuvanje su: potrebno je strogo poštivanje svih ograničenja propisanih za sanitarne zone zaštite izvorišta, pošumljavanje područja pogotovo ona koja su već prije bila pod šumskim pokrovom u periodu prije pojave zamućenja rijeke Jadro, promoviranje tehnoloških rješenja koja smanjuju potrošnju vode, nekorištenje pitke vode za zalijevanje zelenih površina kada se one mogu zalijevati oborinskom vodom.

Što se tiče zaštite morskog okoliša od morskog otpada, važno je da se osigura redovito čišćenje naplavljenog morskog otpada, uvođenje praćenja količine, dinamike, sastava i podrijetla nakupljanja morskog otpada na obalama, poticanje uspostavu punktova za zbrinjavanje morskog otpada koji je ulovljen u ribolovu, kao i o njegovom iskrcaju na kopnu, također je potrebno postavljanje informativnih ploča da se posjetitelji i lokalno stanovništvo informiraju o problemu otpada.

8.3.6. Upravljanje u smjeru održivijeg, uspješnijeg i otpornijeg razvojnog modela za obalno područje

Aktualni razvojni model, temeljen na rastu turističkog proizvoda more i sunce, potrebno je nadomjestiti sa onim koji će istovremeno obuzdati kontraproduktivni daljnji rast, te se

fokusirati na razvoj sa kojima će se ublažiti postojeće slabosti. Potrebno je ograničiti razvoj u neželjenom smjeru tako da se ograniči daljnji nekontrolirani rast smještajnih kapaciteta, preispitivanje postojećih planova koji će omogućiti dodatni rast smještajnih kapaciteta, poticanje razvoja ponude i proizvodnje koja su prilagođene potražnji turističkog tržišta, poticanje tranzicije dijela privatnog sektora u format malih hotela, raščlamba privatnih iznajmljivača na stvarne obiteljske smještaje...

8.4. AKCIJSKI PLAN ZA PROVEDBU, S RAZVOJNIM PROJEKTIMA ZA FINANCIRANJE U SLJEDEĆEM VIŠEGODIŠNJEM FINACIJSKOM OKVIRU (2021.-2027. GODINE)

U ovom poglavlju Akcijski plan predstavlja Akcijski plan za realizaciju glavnih preporuka, koja su vezana uz unaprjeđenje stanja u obrađenim i prepoznatim prioritetnim problemskih područjima. Akcijski plan je plan kojega provodi SDŽ, te tako ispunjavaju osnovne zadaće u osiguranju i promicanju otpornijeg, održivijeg, te uspješnijeg razvoja obalnog područja.

Zadaće su:

- Informiranje i educiranje
- Predvođenje i pokretanje
- Zagovara se, na nacionalnoj razini, potrebne promjene u upravljačkom i zakonodavnom okviru
- Potiče se i podržava tehnička i financijska pomoć
- Stvara se prostor za suradnju i dijalog, koordinira, okuplja, umrežava, povezuje
- Poticanje provedbe pilot projekta sa kojima se demonstriraju prednosti i koristi predlaganih praksi.

Za financijski okvir, za razdoblje od 2021. do 2027. godine, Hrvatska će usmjeriti minimalno 35% na cilj politike upravljanja 1 („pametnija Europa s niskom razinom inovativne i pametne gospodarske preobrazbe“), i najmanje 30% na cilj politike upravljanja 2 („zelenija Europa sa niskom količinom ugljika promicanjem prelaska na čistu i pravednu energiju, kao i na zelena i plava ulaganja, prilagodba klimatskih promjena, upravljanje rizika i njihovo sprječavanje“) [4, 8]. Minimalno 40% cijelog proračuna zajedničke poljoprivredne politike, te minimalno 30% Fonda za ribarstvo i pomorstvo trebalo bi doprinijeti u području klime,

propisano je u prijedlozima Komisije za zajedničku poljoprivrednu politiku za razdoblje od 2021. do 2027. godine.

Akcijski plan predlaže grupe aktivnosti koje za cilj imaju trajno jačanje i uspostavu podražavajućeg i poticajnog planskog i institucionalnog okruženja, pa i razvijanje potrebnih kapaciteta i svijesti za upravljanje i planiranje u smjeru otpornijeg i održivijeg razvoja obalnog područja SDŽ.

Dva su glavna smjera djelovanja predložena Akcijskim planom. Prvim se predlažu aktivnosti sa kojima se uspostavljaju okviri za suradnju i dijalog, zatim aktivnosti gdje se kroz informiranje, dijalog i educiranje svi dionici senzibiliziraju i osnažuju vezano uz ključne izazove otpornosti i održivosti u obalnom području Županije, potrebno je i unaprjeđenje inspekcijskog nadzora i uspostava praćenja ključnih razvojnih pokazatelja [8].

Sljedećim se predlaže provođenje implementacije velikog broja pilot projekata koji će demonstrirati prednosti i koristi Obalnim planom koji su predlagani u praksi u pojedinim prioritetnim područjima.

Ciljevi Akcijskog plana za provedbu Obalnog plana Županije 2021.-2027. godine su sljedeći:

- Uspostavljeno podražavajuće i poticajno plansko i institucionalno razvijeni kapacitet i okruženje za prilagodivo, trajno, integrirano planiranje, kao i upravljanje održivim razvojem obalnog područja SDŽ
- Provedba, razrada i priprema razvojnih projekata iz zalihe projektnih ideja evidentiranih kroz izradu plana

Mjere Akcijskog plana za provedbu Obalnog plana Županije 2021.-2027. godine su sljedeće:

- Uspostavljanje trajnog institucionalnog okvira za suradnju i dijalog na planiranje i upravljanje održivim razvojem obalnog područja SDŽ
- Razvijanje kapaciteta dionika kroz dijalog, edukaciju i informiranje
- Integriranje u sljedeću generaciju akta strateškog planiranja smjernica i preporuka za uspješniji, otporniji i održiviji razvoj obalnog područja SDŽ
- Uspostavljanje sustava trajnog praćenja odabranih ključnih razvojnih pokazatelja
- Osiguravanje učinkovitog inspekcijskog nadzora

- Poticanje unapređenja postojećeg zakonskog okvira
- Osiguravanje sustavne potpore provedbi, pripremi i identifikaciji razvojnih projekata koji pridonose otpornosti, razvoju i održivosti obalnog područja SDŽ

Projekti Akcijskog plana za provedbu Obalnog plana Županije 2021.-2027. godine su sljedeći:

- Razvoj nautičkog turizma mega jahti
- Realizacija i potpora pripreme projekta matične luke za mini kruzere
- Pilot projekt uspostave difuznih ili integriranih projekata
- Projekt uklanjanje i praćenje morskog otpada
- Pilot projekt unapređenja prakse održavanja plaže...

Zaliha projekata otvorena je trajno za dodatne prijedloge projekata u kojima se doprinosi uspješnosti, održivosti i otpornosti razvoja obalnim područjem SDŽ.

9. ZAKLJUČAK

Istaknuti su ključni nalazi istraživanja koji su obuhvaćali proces integralnog upravljanja obalnim područjem, identifikaciju problema, pripremu plana, formalno usvajanje i financiranje, provedbu, praćenje i evaluaciju.

Također analizirani su mehanizmi za uključivanje u proces IUOP, međunarodnu politiku, politiku regionalnih mora, pristup EU integralnom upravljanju obalnih područja, europsku strategiju za IUOP, strategije za zaštitu i očuvanje morskih okoliša, te integraciju znanosti o moru u Europi.

Već pola stoljeća u svijetu se tako razvija institucionalni okvir integralnog upravljanja obalnim područjem koji objedinjuje instrumente prostornoga, gospodarskoga i društvenoga planiranja te planiranja u okolišu. Razvijaju se odgovarajuće analitičke i planerske metode i upravni postupci, a sve je više i primjera dobre prakse. Iako su ocjene o njegovoj uspješnosti podijeljene, integralno upravljanje obalnim područjem je danas uglavnom svuda prihvaćen.

Ratifikacijom Protokola o IUOP-u Hrvatska se obvezala objediniti prostorno, gospodarsko i društveno planiranje te planiranje okoliša i osigurati integralno upravljanje razvojem u svojem obalnom području. Izazov koji je ovime prihvaćen velik je. Potaknuti su članovi državne uprave, stručnjaci iz mnogih disciplina i, prije svega, političari, dužnosnici u ministarstvima, koji trebaju prihvatiti novi pristup i osigurati potrebne izmjene institucionalnog okvira. Sporo otklanjanje postojećih problema na hrvatskoj obali u dobroj se mjeri može pripisati izostanku političke volje i otporu promjenama. Bude li je nedostajalo i ovdje, jedan od nužnih uvjeta integracije upravljanja obalnim razvojem ostat će neispunjen. Ratifikacija je, naime, obavljena uz toliko pridržavanja, iznimaka i prepreka raznih prava da je zakonodavstvo koje treba prilagoditi Protokolu ostalo netaknuto. Uz to, Zakon o potvrđivanju Protokola usvojen je bez provedbenih sredstava. Stručnjaci, međutim, ne smiju dopustiti da nedostatak stručnih podloga uspori i ograniči integriranje razvojnog upravljanja. To se prije svega odnosi na ozbiljne nedostatke prepoznate u planerskoj praksi zadnjih petnaestak godina, za koje je dijelom odgovorna i prostorno planerska struka i sve ostale struke koje sudjeluju u pripremi stručnih podloga za razvojno upravljanje. Racionalno je pretpostaviti da će se razvoj IUOP-a u Hrvatskoj temeljiti na postojećem sustavu prostornog uređenja. Prostorni planovi imaju dugu tradiciju obvezne izradbe, a županijska samouprava provodi ih već dulje od dva desetljeća.

Kako bi ostvarila ciljeve utvrđene Protokolom, Hrvatska treba unaprijediti i gospodarsko planiranje, ojačati kapacitet državne uprave, unaprijediti metodologiju izradbe

razvojnih dokumenata i participacijom razvojnih dionika ubrzati njihovu provedbu. Posebni istraživački izazov jest uobličiti okvir podataka i pokazatelja za praćenje i vrednovanje IUOP-a. Sustav pokazatelja, praćenja i ocjenjivanja nužan je dio svake javne politike. Obalno područje s interakcijom brojnih prirodnih i društvenih elemenata posebno je složen sustav koji nužno zahtijeva praćenje i ocjenjivanje stanja i procesa. Iako lako uočljiva institucionalna inercija i nespremnost za interdisciplinarnu suradnju vode u pesimističke prognoze, sadašnji stručni potencijali i međunarodna suradnja koju će Hrvatska morati uspostaviti ostavljaju prostora za optimizam.

IUOP je kontinuirani proces usmjeren na primjenu održivog razvoja obalnih područja i očuvanja njihove raznolikosti. Kako efektivno upravljanje obalnim područjem zahtijeva intersektorski pristup, tako je potrebna vertikalna koordinacija lokalnih, regionalnih i državnih tijela te horizontalna koordinacija državnih tijela (sektora), na lokalnoj razini i na razini jedinica lokalne samouprave. Ima nekoliko modela po kojima se provodi proces IUOP-a, ali svima je zajedničko da se obavlja u nekoliko cikličkih i ponavljajućih etapa. Za lakšu provedbu IUOP-a potrebni su institucionalni, zakonski i financijski sporazumi.

LITERATURA

1. Capobianco, M. (1999). Role and Use of Technologies in Relation to ICZM. Final report to the European Commission – DG XI.D.2.
2. Cicin-Sain, B., Bernal, P., Vandeweerd, V., Belfiore, S. and Goldstein, K. (2002). A Guide to Oceans, Coasts, and Islands at the World Summit on Sustainable Development, Center for the Study of Marine Policy, Delaware.
3. Centar za regionalne aktivnosti Programa prioritetnih akcija, Mediteranski akcijski plan programa UN-a za okoliš (2023). 'Izvešće o radu centra za regionalne aktivnosti Programa prioritetnih akcija (CRA/PPA) u razdoblju od 1. siječnja do 31. prosinca 2022. godine', Split.
4. Centar za regionalne aktivnosti Programa prioritetnih akcija (2022). 'Godišnji program rada za 2023. godinu', Split.
5. Cummins, V., O'Mahony, C., Connolly, N., "Review Of Integrated Coastal Zone Management & Principals of Best Practise". Prepared for Heritage Council by the Coastal and Marine Resources Centre, Environmental Research Institute, University College Cork, Ireland.
(http://www.heritagecouncil.ie/fileadmin/user_upload/Publications/Marine/coastal_zone_review.pdf) (01.02.2012.)
6. DZS, Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, Popis stanovništva 2021., www.dzs.hr
7. Elburg-Velinova, D. van, Perez Valverde, C. and Salman, A.H.P.M. (1999). Progress of ICZM Development in European Countries. A Pilot Study. EUCC, Leiden.
8. Splitsko-dalmatinska županija (2021) 'Plan upravljanja morskim okolišem i obalnim područjem Splitsko-dalmatinske županije (Obalni plan SDŽ)', Split.
9. European Commission, "Towards a European Integrated Coastal Zone Management (ICZM) Strategy. General Principles and Policy Options," 1999.
<http://ec.europa.eu/environment/iczm/pdf/vol1.pdf>
10. <https://spasimobisevo.org/upravljanje-razvojem-u-obalnom-podrucju-hrvatske/>
11. Koboević, Ž., Milošević-Pujo, B., i Kurtela, Ž. (2012). 'ODRŽIVI RAZVOJ I INTEGRIRANO UPRAVLJANJE OBALNIM PODRUČJEM – PROCESI USPJEŠNE ZAŠTITE OBALNOG MORA', *NAŠE MORE*, 59(3-4), str. 176-188.
Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/89782> (Datum pristupa: 14.04.2023.)

12. Merćep I. (Hrvatska gospodarska komora), Prostorno planiranje i usklađenost prostornih planova za turistička područja <https://www.hgk.hr/documents/predavanje-mercep-25b028de8476b9.pdf> (24.2.2021.)
13. Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja: Konvencija o zaštiti morskoga okoliša i obalnog područja Sredozemlja (Barcelonska konvencija), <https://mzoe.gov.hr/o-ministarstvu-1065/djelokrug-4925/vode-i-more/konvencija-o-zastiti-morskoga-okolisa-i-obalnog-podrucja-sredozemlja-barcelonska-konvencija/1438> (1.6.2021.)
14. Ministarstvo zaštite okoliša i prirode RH, Početna procjena stanja i opterećenja morskog okoliša hrvatskog dijela Jadrana, Split, 2012.
http://www.mzoip.hr/doc/pocetna_procjena_stanja_i_opterecenja_morskog_okolisa_hrvatskog_dijela_jadrana.pdf (8.2.2021.)
15. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova, Objava o stupanju na snagu Protokola o integralnom upravljanju obalnim područjem Sredozemlja, Narodne novine, 2/13
16. PAP/RAC: State of the Art of Coastal and Maritime Planning in the Adriatic Region, Synthesis report, https://www.morskodobro.com/dokumenti/report_final.pdf (10.1.2021.)
17. Perišić, A. (2014). 'Multivariate Classification of Local and Regional Government Units According to Socio-Economic Development', *Društvena istraživanja*, 23(2), str. 211-231. <https://doi.org/10.5559/di.23.2.01>
18. Radolović, M. (2018). 'OTPAD U OBALNOM PODRUČJU MORA JUŽNE ISTRE', Disertacija, Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet, citirano: 13.04.2023., <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:217:128056>
19. Sardelin, A. (2020). 'Integrated coastal zone management in Republic of Croatia with a reference to Marina Vrsar', Diplomski rad, Sveučilište u Rijeci, Pomorski fakultet, citirano: 02.05.2023., <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:187:801598>
20. Šverko Grdić, Z. (2012). 'Klimatske promjene i razvoj hrvatskoga turizma : doktorska disertacija', Disertacija, Sveučilište u Rijeci, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, citirano: 10.05.2023., <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:188:763444>
21. UNEP: Convention for the Protection of the Marine Environment and the Coastal Region of the Mediterranean and its Protocols, https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/7096/BarcelonaConvention_Consolidated_eng.pdf (6.6.2021.)
22. Uredba o izradi i provedbi dokumenata Strategije upravljanja morskim okolišem i obalnim područjem, Narodne novine, 112/2014

24. Uredba o uređenju i zaštiti zaštićenog obalnog područja, Narodne novine, 128/2004
25. Zakon o Nacionalnoj infrastrukturi prostornih podataka, Narodne novine, 56/13, 52/18, 50/20
26. Zakon o potvrđivanju Protokola o integralnom upravljanju obalnim područjem Sredozemlja, Narodne novine, 8/2012
27. Zakon o prostornom uređenju, Narodne novine, 153/13, 65/17, 114/18, 39/19, 98/19

POPIS SLIKA

Slika 1 Požar na Kornatima 2007. godine	6
Slika 2 Prenapučenost gradova ljeti	6
Slika 3 Faze provedbe IUOP-a u ponavljajućem cikličkom pristupu	9
Slika 4 "Vertikalna integracija" i "horizontalna integracija" obično se koriste za opisivanje dviju primarnih vrsta integracije koje se smatraju važnima za učinkovito IUOP	11
Slika 5 Prikaz valobrana između Trsta i Miramare	24
Slika 6 Prikaz klasifikacije oceanskih područja prema jedinstvenom domaćem pravu Novog Zelanda	49
Slika 7 Prikaz položaja Splitsko-dalmatinske županije.....	59
Slika 8 Prikaz reljefne karte SDŽ.....	60
Slika 9 Prikaz zemljišnog pokrova SDŽ (CLC, 2018.).....	61
Slika 10 Udio noćenja stranih gostiju u hotelima 2018. godine.....	65
Slika 11 Udio stambenih jedinica za stalno stanovanje u ukupnom broju stambenih jedinica 2011. godine	66
Slika 12 Dio karte korištenja i najmjene prostora iz UPU obalni dio od HC "Lav" do naseja Mutogras.....	67
Slika 13 Posljedice neprimjerenog "uređenja obalnog pojasa"	68
Slika 14 prikaz Karte opasnosti od poplave za veliku vjerojatnost pojavljivanja za Trogir i Omiš	71
Slika 15 Prikaz smeća u podmorju Splita.....	74

KAZALO KRATICA

- BRMP – River Basin Management Plan (Plan upravljanja riječnim slivom)
- CMPP – Coastal and Marine Planning Programme (Program planiranja obale i mora)
- CMS – Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals (Konvencija o zaštiti migratornih vrsta divljih životinja)
- CZM – Coastal Zone Management (Upravljanje obalnim područjem)
- DoE – Department of Environment (Odjel za okoliš)
- DP – Demonstration Programme (Demonstracijski program)
- EIA – Environmental Impact Assessment
- EMP – Estuary Management Plans (Planovi upravljanja estuarijem)
- FAO – Food and Agriculture Organization (Organizacija za hranu i poljoprivredu Ujedinjenih naroda)
- GESAMP – The Joint Group of Experts on the Scientific Aspects of Marine Environmental Protection (Zajednička skupina stručnjaka za znanstvene aspekte zaštite morskog okoliša)
- ICZM – Integrated Coastal Zone Management (Integrirano upravljanje obalnim područjem)
- IMAP – Integrated Monitoring and Assessment Programme of the Mediterranean Sea and Coast (Integrirani program praćenja i procjene stanja Sredozemnog mora i obale)
- LEAP – Local Environmental Agency Plans (Planovi lokalnih agencija za okoliš)
- MAP – Mediterranean Action Plan (Mediteranski akcijski plan)
- MARPOL – International Convention for the Prevention of Pollution from Ships (Međunarodna konvencija o sprječavanju onečišćenja s brodova)
- MSSD – Mediterranean Strategy for Sustainable Development (Mediteranske strategije održivog razvoja)
- NHA – National Heritage Area (Područje nacionalne baštine)
- NN – Narodne novine
- NOP – National Oceans Policy (Nacionalna politika oceana)
- NZCPS – New Zealand Coastal Policy Statement (Izjava o obalnoj politici Novog Zelanda)

- OSPAR – Convention for the Protection of the Marine Environmental of the North-East Atlantic (Konvencija o zaštiti morskog okoliša Sjeveroistočnog Atlantika)
- PAP/RAC – Priority Actions Programme Regional Activity Centre (Centar za regionalne aktivnosti Programa prioritetnih akcija)
- RMA – Resource Management Act (Zakon o upravljanju resursima)
- SAC – Special Area of Conservation (Posebna područja očuvanja)
- SCF – Scottish Coastal Forum (Škotski obalni forum)
- SEA – Strategic Environmental Assessment (Direktiva o strateškoj procjeni utjecaja na okoliš)
- SMP – Shoreline Management Plan (Planovi upravljanja obalnom linijom)
- SPA – Special Protection Area (Posebna područja zaštite)
- UN – United Nations (Ujedinjeni narodi)
- UNCED – United Nations Conference on Environment and Development (Konferencija Ujedinjenih naroda o okolišu i razvoju)
- UNCLOS – United Nations Convention on Law of the Sea (Konvencija Ujedinjenih naroda o pravu mora)
- UNEP – United Nations Environmental Programme (Programa za zaštitu okoliša Ujedinjenih naroda)
- UNFCCC – UN Framework Convention on Climatic Change (Okvirna konvencija UN o promjeni klime)
- WFD – Water Framework Directive (Okvirna direktiva o vodama)

POPIS TABLICA

Tablica 1 Broj stalnih stanovnika obalnog područja, po županijama.....	5
Tablica 2 Sažetak reprezentativnih demonstracijskih projekata EU u IUOP.....	31